P 400(2)
Térkép

A könyvtáros

1963. ÉVI FEBRUÁR HÓ / TIZENHARMADIK ÉVFOLYAM

SZK

2

TARTALOM

Oldal

A pártkongresszus után (dr. Hadnagy László, dr. Kovács Máté, dr. Székely Sándor) 57
A könyvbarát-mozgalom szemléje Kisújszálláson (S. I.) 61
A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szocialista brigádmozgalma 64
KELLNER BÉLA: Új utak keresése a falusi módszertani munkában 66
A könyvtártudományi kutatások tervét tárgyalta az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács (F. L.) 69
Tájékoztató a könyvtártudományi kutatások 1963/65. évi programjáról 70
Sárospatak többet érdemelne (pr) 71
A tudományos és szakkönyvtárak vezetőinek tanácskozása (Sz. J.) 72
EGRESI ISTVÁN: A szocialista brigádok és a könyvtár kapcsolata a Ganz-MÁVAG-ban(I.) 74
FAZEKAS ISTVÁN—ZIRCZ PÉTER: Könyvtári együttműködés Miskolcon 75
GERGELY ISTVÁN: A Vas megyei szakszervezeti könyvtárak helyzete 78
SZITA FERENC: Tanácsok községi könyvtárosoknak 80
VARGA DEZSŐ: Levél Kővágóörsről 81
TÓTHPÁL JÓZSEF: Mezőgazdasági jellegű könyvkölcsönzők létesítése a termelőszövetkezetekben . 82
DR. TAKÁCS JÓZSEF: Még egyszer a könyvtárosok pótszabadságáról 83
TORDAY ALIZ: A Veszprém megyei orvosi könyvtárak 84
Magyar könyvtárosok és bibliográfusok. REMETE LÁSZLÓ: Pikler Blanka 85
Könyvtárosok kis lexikona. VÉRTESY MIKLÓS: Nyomdai sokszorosító eljárások 3. A síknyomás 88
TÓTH DEZSÖNÉ: A tikettes kölcsönzés tapasztalatai 89
Miniszteri utasítás a tanfolyami díjakról 91
Új könyvtári tájékoztatók (H.) 92

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

ERDEI SÁNDOR: Mathiász János (1838—1921) 92
KATONA JENŐ: Beszélgetés egy olvasóval 95
Móricz Zsigmond emlékkiállítás (-cs-) 97
GÖNCZI IMRE: A Hétköznapok sorozat 98
Új szakkönyvek a mezőgazdasági könyvhónapra (S. Sz. F.) 100
POMOGÁTS BÉLA: A mai romániai magyar irodalom 102
Sándor Kálmán 104
Remenyik Zsigmond 105
Eseménynaptár 106

Könyvismertetések

N. SZ. HRUSCSOV: Fegyver és háború nélküli világért (P. L.) 107
A Magyar Szocialista Munkáspárt VIII. kongresszusa (Somlai Aliz) 107
CSIZMADIA ERNŐ: Két út — két világ (Szij Rezső) 108
DIENES ANDRÁS: Bogáncs hadnagy (Bozóky Éva) 108
ILLYÉS GYULA: Nem volt elég (ys-) 109
KODOLÁNYI JÁNOS: Julianus barát (Frank László) 110
KASSÁK LAJOS: Munkanélküliek (Zolnay Vilmos) 110
A szerelmes delfin (Lékay Ottó) 111
NYEKRASZOV: Versek, elbeszélő költemények (Gyenes István) 111
VICTOR HUGO: Válogatott drámái (ys-) 112
TAHA HUSZEIN: Napok (Bakács Tiborné) 112
DYMPHNA CUSACK: Höhullám Berlinben (Vértesy Miklós) 113
BERZE NAGY JÁNOS: Szőlőszem királyfi (Vihar Béla) 113
Zenetudományi tanulmányok Bartók Béla emlékére (-y-) 114
A mongolok titkos története (Rubóczky István) 114
XÁNTUS JÁNOS: Tündérszép tájakon (Lázár István) 115
MIROSLAV ZIKMUND—JIRI HANZELKA: A fordított félhold (-a) 115
FEJES SÁNDOR: A korszerű nagyüzemi gyümölcsös (-D) 115
KELEMEN AURÉL — CSIKVÁRY LÁSZLÓ: Házinyúl tenyésztés (S. Sz. F.) 116
SEBESTYÉN GÉZA: A könyvtári kutatások mai problematikája a külföldi szakirodalom tükrében (Molnár Pál) 116
VINCE PÁLNÉ: Szakirodalmi forrásismeret a természettudományok és a technika területén (Tombor Tibor) 117
BÁRDOS LÁSZLÓ ISTVÁN—HORVÁTH GÉZA: Komárom megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája (B. L.) 118
PACZOLAY GYULA: Alumíniumkohászati bibliográfia (Dr. Paku Sándor) 119
Hírek 120

Címlapképünkön dr. Kiss Gézáné, a Kisújszállási Városi Könyvtár kitüntetett vezetője. (Jánosi Ferenc felvétele)

A könyvtáros

XIII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM 1963. FEBRUÁR

A Művelődésügyi Minisztérium lapja. Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Csőke Anna, Ebergényi Tibor, Gönczi Imre, Katona Jenő (főszerkesztő), Kellner Béla, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kőhalmi Béla, Páldy Róbert (szerkesztő), Sallai István, Szekeres Pál, Tóth Ferenc, V. Dr. Waldapfel Eszter. — Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9/11. Telefon: 221-293. Terjeszti a MAGYAR POSTA

63.2085 Egyetemi Nyomda, Budapest

Dr. Hadnagy László iszterhelyettes felszólal a kisújszállási könyvbarát-tanácskozáson

A PÁRTKONGRESSZUS UTÁN...

DR. HADNAGY LÁSZLÓ művelődésügyi miniszterhelyettes:*

Pártunk VIII. kongresszusa, annak határozatai népünk egész életére, munkájára, jövőjére meghatározó jelentőségűek, szükséges, hogy kulturális életünk egészére is alkalmazzuk annak tanulságait, minden területen határozzuk meg elvekben és gyakorlatban is feladatainkat.

A mi számunkra — a kultúra munkásai számára —, munkánk irányát, tennivalóinkat nemcsak azok a fejezetek, határozati pontok, hozzászólások jelölik ki, amelyek közvetlenül kulturális kérdésekkel foglalkoznak, hanem a kongresszuson jóváhagyott politikai vonal egésze, a kongresszus egész anyaga.

Ezért a kulturális munkának — s bármilyen részterületének — jelentőségét és felelősségét nem lehet egyszerűen a kulturális élettel foglalkozó fejezet soraival mérni. A kongresszus határozainak egésze, a szocializmus teljes felépítésének feladatai, s ezekben a kulturális munka alapvető szerepe jelöli ki számunkra teendőinket, s helyezi a társadalomban, a politikai és állami életben a kulturális nevelő munkát elsővonalbeli feladattá. Ennek megfelelően nő a kultúra munkásainak társadalmi szerepe és felelőssége is.

Lényegében befejeztük a termelési viszonyok átalakításának nagy munkáját. Egész gazdasági életünkben — a mezőgazdaságban is — a szocialista termelési viszonyok uralkodnak. A szocializmus alapjainak lerakása során megváltozott társadalmunk osztályszerkezete, társadalmunk ma már a dolgozó nép társadalma, erőteljesen alakul a szocialista nemzeti egység.

A szilárd népi hatalom, a szocialista termelési viszonyok megteremtése mellett jelentős előrelépést tettünk a másik két feladat végrehajtásában is, a gazdasági építő és a kulturális nevelő munkában. És ma éppen a termelésben, valamint a kultúra feljesztésében való előrehaladásunk a szocializmus teljes felépítésének útja.

---

* A miniszterhelyettes fejtegetéseit a tudományos és szakkönyvtárak vezetőinek országos értekezletén mondotta el. Az ott elhangzott beszámolóból közlünk részletet.

A kongresszuson a KB beszámolója és a határozatok éppen ezért azt hangsúlyozták, hogy feladataink sorában e két terület — a termelés és a kulturális nevelő munka — alapvető jelentőségű a mostani szakaszban.

A határozat kiemeli a gazdasági építés és a kulturális nevelő munka szoros összefüggéseit.

Mit jelent e két feladat összefüggése?

Ez az összefüggés azt jelenti, hogy a gazdasági építő munkában, a termelés és a termelékenység növelésében, a műszaki fejlesztésben egyre nagyobb mértékben kell felhasználnunk a tudomány eredményeit, a tudományt a szó legszorosabb értelmében termelő erővé kell formálnunk.

Gazdasági építésünk feladatai tartalmazzák annak szükségességét, hogy megszüntessük a szakemberképzésben való elmaradottságunkat.

Igen szoros összefüggés van a termelés növekedése, valamint a dolgozók általános kulturális és ideológiai színvonala között. Nem kétséges, hogy a művelt emberek, szélesebb látókörű, szocialista meggyőződésükben szilárd munkások és parasztok nagyobb termelési feladatokat is jobban tudnak megoldani. Kézzelfoghatóan és közvetlenül jelentkezik ez a szocialista munkabrigádok mozgalmában, ahol a jobb termelési eredmények elérését összekapcsolják a brigádtagok szakmai és általános műveltségének fejlesztésével.

A gazdasági építő munka és a kulturális ideológiai nevelő munka összefüggéseit ezért is hangsúlyoznunk kell, mert a kulturális nevelő munka területén jelentkező, a termelést elősegítő feladataink alapvető jellege csak az utóbbi években kezdett tudatosulni, és sok helyen még ma sem kapja meg ebből az összefüggésből adódó elsőrendű helyét. Gazdasági életünkben egyre inkább előtérbe kerülnek azok a feladatok, amelyek már nem egyszerűen a múlt elmaradottságának a leküzdését jelentik, hanem egyes gazdasági ágakban a világszínvonal közeli időben való elérését. Ez azonban csak szakmailag alaposan felkészült, korszerű, széleskörű műveltséggel rendelkező szakemberekkel érhető el.

A szocializmus teljes felépítése, a szocialista társadalom magas intenzitású munkája, a szocializmus megkövetelte gazdasági, termelési színvonal csak úgy valósulhat meg, ha megoldjuk a kulturális nevelő munka alapvető feladatait, nevezetesen az új nemzedék, gyermekeink szocialista nevelését, az iskolareform győzelemre vitelét, ha kiformáljuk az alakuló szocialista nemzeti egység kulturális tartalmát, ezen belül magas szintre emeljük dolgozóink általános, politikai és szakműveltségét. Ha nevelő munkánk tudatosan irányul az alakuló szocialista nemzeti egység erkölcsi tartalmának kiformálására.

Ezért van oly nagy jelentősége fejlődésünk jelenlegi szakaszában a párt ideológiai munkájának, a kulturális nevelő munka szerte ágazó formáinak.

Úgy gondolom, hogy az eddig elmondottak alapján világos, hogy a szocializmus teljes felépítéséért folyó osztályharcban a hangsúly ma a gazdasági és a kulturális-ideológiai kérdésekre tevődött át.

Nemcsak belső fejlődésünk elemzése, hanem a nemzetközi helyzet alakulása is ugyanehhez a következtetéshez kell, hogy vezessen bennünket.

A békés egymás mellett élés elvének alakulásából és fokozódó érvényesüléséből viszont le kell vonnunk a magunk számára is a megfelelő következtetéseket. És ez a következtetés mindenekelőtt az, hogy a kapitalizmus és a szocializmus nemzetközi méretű harcában is a gazdasági verseny és a kulturális-ideológiai harc feladatai kerülnek előtérbe.

Mi bízunk szocialista rendszerünk erejében, kultúránk magasabbrendűségében, ideológiánk erejében és igazában, ezért vagyunk biztosak abban, hogy a békés egymás mellett élés viszonyai közt nemzetközi méretű győzelmet aratunk a kapitalizmus felett.

Ebből viszont az következik, hogy a nemzetközi osztályharc szempontjából is, belső feladatainkat illetően is alapvető tennivalóink főterülete a gazdasági építés és a kulturális-ideológiai nevelő munka.

Mindez életünk minden területén, kulturális életünkben is, nagyobb kitekintést kíván. Mi a fejlődésünk mértékét, ütemét rendszerint az 1945. előtti állapotunkhoz mértük. Ma azonban már legyőztük a múltat, és feladatainkat úgy kell megszabnunk, hogy a világszínvonalhoz mérve a kapitalista világot győzzük le. A világszínvonalhoz való viszonyítás — úgy gondolom — a kulturális élet igen sok területére hathat serkentőleg, ösztönözhet bennünket intenzívebb, hatékonyabb munkára.

DR. KOVÁCS MÁTÉ,

az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács elnöke:

Az MSZMP VIII. kongresszusa társadalmunk életének minden területére vonatkozóan alapvető megállapításokat tesz, és útmutatásokat nyújt mindenki számára, aki országunk és népünk előrehaladásáért személyében is felelősséget érez.

Ezek közül most, amikor a magyar szocialista könyvtári kultúra továbbfejlesztésének problémáit kell számba vennünk, csak a két legfontosabbat és következményeiben legjelentősebbet kell kiemelnünk Az egyik az, hogy a kongresszus a szocializmus építésében elért sikereinket és elkövetett hibáinkat, sajátos adottságainkat és további lehetőségeinket a hazai valóság összefüggő és mélyreható kritikai elemzésével tárta fel és értékelte. A másik pedig az, hogy a hazai valóságot világtávlatból szemlélte. Pontosabban, az emberiség nagy közösségében elfoglalt helyünket és ott elvégzendő feladatainkat a közös emberi fejlődés élvonalához viszonyítva körvonalazta.

A kongresszus egyik legfőbb útmutatása éppen ebben a kettős viszonyításban van. A szemléletnek és értékelésnek ez a módja megadja a lehetőséget arra, hogy helyesen vethessünk számot társadalmunk életének egyes részterületein is, pl. szocialista könyvtári kultúránk eredményeivel és helyzetével, különösképpen pedig továbbfejlesztésének szükséges irányaival és ütemével, terjedelmével és minőségi követelményeivel. Csaknem két évtizedes fejlődésünk tanulságai és a most következő újabb évtized feladatai is csak a hazai társadalmi fejlődéshez viszonyítva és a világszínvonalhoz mérve értékelhetők és tűzhetők ki olyan megalapozottsággal, hogy könyvtárpolitikai terveink a megvalósuló gyakorlat vezérfonalává válhassanak.

A hazai társadalmi fejlődés körvonalainak kirajzolódása során máris előrelátható, hogy szocialista könyvtári kultúránk kibontakozása a szocializmus teljes felépítésének most következő szakaszában meggyorsul. Sőt, a fejlődés minden valószínűség szerint gyorsabb lesz, mint ahogy azt a kongresszusi határozat szövege szó szerint jelzi. Társadalmunk politikai, gazdasági, technikai, kulturális fejlődésének előirányzott keretei szükségképpen maguk után vonják a kulturális élet olyan területeinek erőteljesebb fejlődését is, amelyek — mint pl. a könyvtárügy — most még nem szerepelnek a soronlevő súlyponti kultúrális feladatok között. A társadalmi fejlődés alapvető célkitűzései, így a termelőerők gyors fejlesztése, a termelésben a világszínvonal megközelítése, az életszínvonal lényeges emelése, a szabad idő fokozatos növelése, az iskolai oktatás, a népművelés, a tudományos kutatás fejlesztése, a dolgozó tömegek szocialista tudatának erősítése, általános és szakmai műveltségének bővítése és mélyítése stb. mind mind szükségképpen és gyorsan növeli a könyv, sajtó, valamint a könyvtár iránti szükségleteket társadalmunk legkülönbözőbb életfolyamataiban. Éppen ezért valamennyi könyvtárnak és könyvtárügyi szervnek előrelátóan fel kell készülnie a szükségletek várhatóan gyors növekedésére és differenciáltabb jelentkezésére.

Különösképpen három vonatkozásban kell előrelátóan felkészülnünk. Mindenekelőtt a könyvtári gyakorlat minden területén, hogy könyvtárügyünk idejében érzékelhesse társadalmunk szükségleteinek a módosulásait, és kiformálhassa a legalkalmasabb intézményeket, valamint szervezeti formákat. De ezzel együtt az elmélet terén is: a könyvtártudomány legfontosabb ágaiban, hogy a meglevő és születő valóság beható megismerése révén szilárd elméleti alapokon épüljön fel a könyvtári gyakorlat, és tudományos előrelátással lehessen előirányozni a továbbfejlesztés tervét. Végül a szakemberképzés területén, a könyvtárosok különböző fokú szakképzésében és továbbképzésében, hogy a magasabb követelményeket támasztó gyakorlatot nagyobb számú és jobban képzett könyvtárosok láthassák el minden fokon.

E feladatok megvalósítása során fontos feladatok hárulnak a hazai könyvtárügy minden szervére és intézményére. Különösen fontos szerepet kell betölteniük a könyvtárügy társadalmi szerveinek, elsősorban az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanácsnak. A tanács ugyan már a munkatervét a kongresszusi tézisek ismeretében készítette el két évre, menetközben azonban éppen a kongresszusi határozatok alapján kibontakozó általános fejlődés még számos módosítást tesz szükségessé. Annál is inkább, mert a tanács munkáját nem csupán a jelentkező új feladatok módosítják, hanem befolyásolja az is, hogy a szocializmus teljes felépítésének a szakaszában fokozatosan bekövet-

kezik a társadalmi szervek szerepének szélesítése és erősítése is. Ez pedig önmagában is alaposabb, elmélyültebb, szervezettebb és eredményesebb munkát kíván meg valamennyi társadalmi szervtől, különösen pedig a kulturális élet országos szerveitől. Kétség sem férhet hozzá, hogy — ugyanúgy, mint az élet más területein — szocialista könyvtári kultúránkban is az irányítással kapcsolatos, erősen növekvő feladatok megoldását csak a megfelelő állami és társadalmi szervek összehangolt együttműködésével lehet biztosítani. Csak így lehet elérni azt, hogy gyors ütemben fejlődő társadalmunk könyvtári szükségleteit idejében, a maguk valóságában érzékeljük, mélyrehatóan megismerjük és a szükséges megoldásokat helyes elvi alapokon, következetesen valósíthassuk meg.

DR. SZÉKELY SÁNDOR,

az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ igazgatója:

Az MSZMP VIII. kongresszusán a szocializmus építésében elért eredményekről és a párt előtt álló feladatokról elfogadott határozat több vonatkozásban is foglalkozik a szakemberekkel szemben támasztott, egyre fokozódó követelményekkel, amelyek megkövetelik, hogy szakembereink — lépést tartva a tudomány fejlődésével — egyre fokozzák tudásukat, szakképzettségüket. A szakkönyvtáraknak éppen ez a legfontosabb feladatuk: el kell juttatniuk a legkorszerűbb ismereteket a szakemberekhez. Jó szakkönyvtári szolgálat nélkül szinte elképzelhetetlen a tudományos és a szakmai színvonal állandó emelése. Ez érvényes az orvostudomány és az orvosi gyakorlat vonatkozásában is.

Az orvostudomány művelői általában jól felszerelt intézményekben dolgoznak és munkájuknak szerves részét képezi a szakirodalom többé-kevésbé alapos tanulmányozása. Más a helyzet azokkal, akik az orvosi gyakorlat terén tevékenykednek. Eddig általában a gyakorló orvos nem helyezett nagy súlyt a továbbképzésére. Újabban megkezdődött ugyan a gyakorló orvosok tanfolyamokon történő továbbképzése, de csupán 3—4 évenként kerül sor egy-egy orvosra, emiatt a tanfolyamokon történő továbbképzés nem tekinthető folyamatos jellegűnek. A folyamatos továbbképzést az biztosítaná, ha a gyakorló orvosok is állandóan olvasnák, tanulmányoznák az irodalmat. Az orvosok többsége gyakorló orvos. A szakkönyvtárak egyik legfontosabb feladata tehát az olvasópropaganda megszervezése a gyakorló orvosok körében, mert ezzel emelhető a „nagy tömeg" szakképzettsége.

Az orvosi szakkönyvtári hálózatot jó két évvel ezelőtt kezdtük szervezni. E hálózat ma még nem áll azon a szakmai színvonalon, hogy hatásos olvasópropagandát tudna végezni a gyakorló orvosok ezrei között, és hogy a jelentkező igényeket ki tudná elégíteni („szerencsére" az igények sem növekednek valami viharos gyorsasággal!). Mindenesetre, az egybekapcsolódó és egymásra ható körfolyamat megindult: van már szakkönyvtári hálózat — könyvtárosaink olvasásra buzdítják az orvosokat — az igénybevétel valóban növekszik.

Az első két év tapasztalatai nyomán máris levonható néhány következtetés:

Az irodalom terjesztésében jobban fel kell használni a korszerű dokumentummásolási eljárásokat, egyben le kell győzni az orvosok idegenkedését is ezektől a módszerektől, hiszen a külföldi (elsősorban a nyugati) irodalom beszerzése eléggé korlátozott.

A könyvtárközi kölcsönzés módszerét, a hálózaton belüli együttműködést lényegesen ki kel fejleszteni (ehhez máris kiépítettük a megfelelő központi cím- és lelőhelyjegyzékeket).

Ki kell szélesíteni a központi tájékoztató munkát, az eddiginél több referátumot, annotációt, fordítást kell az érdeklődők rendelkezésére bocsátani. Bizonyos egyszerűbb tájékoztatási módszereket (pl. a folyóiratok tartalomjegyzékének a sokszorosítását) be kell vezetni néhány olyan hálózati alközpont munkájába, amely ezt már vállalni tudja.

A felsorolt néhány módszer elősegítheti a gyakorló orvosok igényeinek kielégítését. Más természetű előkészületeket igényel a kutatók kiszolgálása. Elsősorban a dokumentáció kiépítése jön itt tekintetbe. A hálózati központnak — sajnos — nincs arra lehetősége, hogy a dokumentáció valamennyi problémáját központilag oldja meg. Ehhez nagy apparátusra volna szükség, belátható időn

belül nincs módunkban ilyen apparátust felépíteni, tehát két utat választhatunk:

Átvesszük és elterjesztjük a szocialista tábor más országainak orvostudományi dokumentációját, elsősorban a Szovjetunió és az NDK dokumentációs szolgáltatásait.

Kísérletet teszünk a dokumentáció decentralizálására; szakmai dokumentációs alközpontokat igyekszünk létrehozni, amelyek a saját szakterületük irodalmát dokumentálják, és a dokumentumok alapján a későbbiekben majd tájékoztatást is adnak.

Szinte találomra ragadtam ki néhány fontos kérdést. Mindegyikről külön is lehetne írni, de úgy vélem, hogy a következő időszakban mégis ezek a legfontosabb megoldandó feladataink.

A könyvbarát-mozgalom szemléje

KISÚJSZÁLLÁSON

A nap műsorát nézve alig láttunk eltérést az ország egyre több helyén rendezett könyvbarát napokétól: délelőtt mesemondás filmvetítéssel, délután irodalmi fejtörő az ifjúságnak, este író-olvasó találkozó és irodalmi est. De már az egyes rendezvényeken résztvevők szokatlanul nagy számából is sejteni lehetett, hogy itt lényegesen többről van szó, mint a könyvbarát ünnepségek egyikéről. A magyarázatot az a megbeszélés adta, amelyen a megye és a szomszédos megyék könyvbarát mozgalmi vezetőin kívül a Művelődésügyi Minisztérium képviseletében *Hadnagy László* miniszterhelyettes és *Kondor Istvánné,* a könyvtárosztály vezetője is részt vett. Ez az összejövetel azt mutatta, hogy Szolnok megyében a mozgalom olyan formái bontakoznak ki, amelyek jelentősége túlmegy a megye határain.

Éppen ezért eltérünk a szokványos beszámolók rendjétől, és nem a rendezvényeket ismertetjük, nem is a tapasztalatcsere értekezlet lefolyását; ehelyett inkább az értekezlet és a nap néhány tapasztalatáról és tanulságáról szólunk.

Visszapillantva a mozgalom országos fejlődésére, azt látjuk, hogy kezdetben író-olvasó találkozókat szerveztek, majd ezekből fejlődtek ki széleskörű programmal, olvasótoborzással egybekötött könyvbarát-napok. Szolnok megyében ezt szélesítették ki könyvbarát-hónappá, amelyet a könyvbarát-vasárnap zár le. Ez azonban nem valamely kampány záróünnepsége, inkább összefoglalója s a további rendszeres munka kiindulópontja.

A megyében folyó munkát *Nagy János,* a megyei könyvtár igazgatója múlt számunkban már ismertette. Tevékenységük néhány lényeges vonását azonban most is meg kell említenünk

A legfontosabb, hogy a megye vezetői, akik közül *Fodor Mihályt*, a megyei tanács elnökhelyettesét külön is ki kell emelnünk, anyagilag jól megalapozták a mozgalmat, ezáltal biztosították, hogy a mozgalom hatására jelentkező új olvasótömegeket megfelelő könyvtárak és elegendő könyv várja.

Barna Károly, a Hazafias Népfront megyei munkatársa az értekezlet beszámolójában elmondotta, hogy a Hazafias Népfront, a Megyei Nőtanács és a MESZÖV vezetői nem elégedtek meg a megyei tervek elkészítésével és körlevelek kiadásával, hanem maguk keresték fel a járási szervezeteket, velük közösen indították meg egy-egy járásban a munkát, sőt minden járás egy-egy községében maguk is résztvettek a helyi könyvbarát-hónapok megszervezésében. A tapasztalat szerint ugyanis egyedül a könyvtárosok szavára nehezebben mozdultak meg az egyes tömegszervezetek s az eredmény alig volt több, mint amennyit maguk a könyvtárosok el tudtak érni. Így azonban minden tömegszervezet kiválasztott 10—20 tagot a

A könyvbarát-mozgalmi tanácskozás szünetében

könyvszerető emberek — rendszerint könyvtári tagok — közül, s ezeket indította útnak mint társadalmi megbízottakat az olvasók toborzására.

A megyei vagy a járási könyvbarát-bizottság kiküldött tagjainak első megbeszélését egy hét múlva előkészítő ülés követte, s ekkor indították útnak a társadalmi megbízottakat, akik *gyűjtőívekre* vezették a könyvtárba jelenkezetteket. Olvasónak azonban csak azt tekintették, aki jelentkezése után a könyvtárba valóban beiratkozott és könyvet kölcsönzött. A kisújszállási toborzás nyomán a könyvbarát-vasárnapig, december 16-ig az 573 jelentkezőből 279 iratkozott be a könyvtárba. A toborzást nem zárták le, a be nem iratkozottakat többször is felkeresik.

Szembe kell néznünk azzal, hogy a lakosság általában idegenkedik a „házi agitációtól", félő volt tehát, hogy ennek eredményei látszólagosak lesznek, s esetleg barátságtalanul tekint a könyvtárra, amelynek érdekében „agitálnak" a hivatlan vendégek. Nem árt, ha megnézzük, mit tettek Szolnok megyében, hogy ennek elejét vegyék.

Nem a házról házra járás megszokott s néha kétes eredményű módszerét követték, hiszen kezdetben a megbízottak azt is megkapták, hogy „jobb lenne, ha cukorrépát szedni segítenének, minthogy itt mászkálnak". A társadalmi megbízottak soha sem mentek idegen helyre, hanem barátaikat, jó ismerőseiket; szomszédságukat keresték fel. Kisújszálláson különösen a nőtanács megbízottai végeztek igen jó munkát.

Kiemelkedő munkát végzett *Bíró Jánosné*, a *Búzakalász* tsz nőtanácsának titkára, aki régebben még könyvtári olvasó sem volt, s a mozgalom lelkesítette fel annyira, hogy maga is olvasóvá vált, sőt lakásán, a község központjától távol eső Sallai-telepen fiókkönyvtárat nyitott, ahova egymaga 85 olvasót toborzott. Az 500 kötetnyi fiókkönyvtárnak ma már 143 olvasója van.

De a megye igen sok hasonló példával szolgál. A kenderesi Növényvédő Állomás főagronómusa, *dr Váczi Mihály* az állomás dolgozóit kérte meg, hogy lakóhelyük és szomszédságuk körében toborozzanak olvasókat. 150 új olvasót vittek a könyvtárba ezen a módon. A községekben megindult mozgalom hatással volt a tanácsokra is. Mindenütt nagy erőfeszítést tettek, hogy emeljék a könyvtár könyvbeszerzési keretét. Pl. a 7200 lakosú *Abádszalókon* 97 000 Ft-ot irányoztak elő könyvvásárlásra, hogy elérjék az 5 éves terv kitűzött célját.

A legfőbb tanulság a megyében az, hogy kampány helyett valóban társadalmi mozgalmat kell szervezni, amely a toborzással együtt könyvtárakat épít, rendez be és szépít, otthonná teszi a könyvtárat.

A tapasztalatcsere értekezlet felszólalásai között éppen azok voltak a legérdekesebbek, amelyek „könyvbarátok" szájából hangzottak el. *Varga Imre*, a Törökszentmiklósi Járási Könyvtár mellett működő társadalmi tanács tagja például így kezdte: „Észre sem vettem, hogy könyvbarát vagyok". A mozgalom során egyre közelebb és közelebb került a könyvtárhoz, mint társadalmi segítő résztvett a gyermekkönyvtár korszerűsítésében, maga végezte el a gyermekkönyvtár kifestését, mesejeleneteket festve annak falára. A gyermekkönyvtár ott annyira népszerű lett, hogy ha eltünik egy gyerek otthonról, a szülők először a könyvtárban keresik.

Magyar Lászlóné, a tiszafüredi nőtanács titkára arról számolt be, hogy náluk a mozgalom hatására a lakosság 22 %-a olvasó, ami ilyen nagy lélekszámú községben igen szép eredmény. A társadalmi összefogást így jellemezte: „Sohasem arról vitatkozunk, hogy az eredmény kinek az érdeme, hanem arról, hogyan lehet azt még fokozni."

A megyében a mozgalom hatása nemcsak az olvasók számának rohamos növekedésében látszik meg, hanem a falusi könyvvásárláson is. *Bartók Sándor*, a kunszentmártoni földművesszövetkezet egyik vezetője megemlítette, hogy náluk 1961-ben a szövetkezet könyvforgalma 50 000 Ft értékű volt, 1962-ben pedig december közepéig elérték a 150 000 forint értékű forgalmat.

Dr. Hadnagy László miniszterhelyettes felszólalásában megállapította, hogy itt a mozgalom valóban társadalmi üggyé lett. Kifejtette, hogy a népművelés leghatásosabb eszközének, a könyvnek rendkívül fontos szerepe van a dolgozók általános, illetve szakmai műveltségének

emelésében s ennek nyomán a szocialista társadalom építésében, a szocialista gazdaság fejlesztésében is. Ez pedig az egész társadalom ügye, amit a könyvtárakkal karöltve büszkén vállalhat a Hazafias Népfront, a Nőtanács és a SZÖVOSZ. Szólt a mozgalom távolabbi perspektívájáról is. A megyében végzett munka alapján megállapította, hogy ahol a könyvbarát-hónapot megtartották, a segítőgárda legjobbjaiból mindenütt társadalmi bizottságok alakultak. A könyvbarát-hónapok lezárása után sem szűnik meg tehát a mozgalom, mert ahol jól működő társadalmi bizottságok jönnek létre, a könyvtár és a társadalom kapcsolata mind szorosabbá válik. A Szolnok megyei könyvbarát-mozgalom eredményei nagyon biztatók. Nem szabad azonban, hogy e szép adatok megtévesszenek bennünket, mert még itt is nagyon sok a „fehér folt". A mozgalom eddig csupán a megye egyharmadára terjedt ki. Örömmel látja, hogy a központilag szervezett könyvbarát-hónapok mintájára a helyi erők most már önállóan végzik a szervező és agitációs munkát.

A jövőben a korszerű könyvtár könyvbarátok klubja lesz, és a közösség új „irodalmi szalonjaként" fog működni — állapította meg a miniszterhelyettes. Nem elegendő tehát pusztán az olvasótoborzás. Arra is törekedni kell, hogy minél többen keressék fel a könyvtárat helybenolvasás céljából. A könyvtár ilyenformán az irodalmi élet színtere, az irodalmi közvélemény formálója, a könyvbarátok otthona lesz.

Hangsúlyozta a könyvtár nevelő, tudatformáló szerepét is. Azzal, hogy a mozgalom most már nagy tömegeket kapcsol a könyvtárakhoz, növeli a könyvtárosok felelősségét is. Magas színvonalú könyvtári munkával kell a megnyert olvasókat tovább nevelni, a könyv igazi barátaivá, a szocialista kultúra befogadóivá és továbbfejlesztőivé tenni.

Az esti irodalmi ünnepségen mindazok részt vettek, akik a háromhetes toborzó munka során mint társadalmi megbízottak dolgoztak. Velük jöttek azok is, akiket bevontak a könyvbarátok sorába. *Bíró Jánosné* a Sallai telepről 70 asszonyt hozott magával az ünnepségre.

Hadnagy László tolmácsolta a művelődésügyi miniszter jókívánságait, további lelkes munkára kérte fel a társadalmi megbízottakat, a könyvtári tanács tagjait, és átnyújtotta a minisztérium kitüntetéseit. A kitüntetetteken kívül többen könyvjutalmat kaptak a mozgalomban való tevékeny részvételükért.

Az egész napos, kitűnően megrendezett program valóban társadalmi esemény volt, és igen nagy hatást tett minden résztvevőre. Mégis talán az a jelenet marad meg mindenki emlékezetében leginkább, amikor öreg, kendős parasztasszonyok vették át a könyvjutalmat. A mozgalom hatására nemcsak könyvszerető, könyvolvasó emberekké, hanem a könyv terjesztőivé, agitátoraivá is váltak. *S. I.*

A BARANYAI OLVASÓ INTÉZET

A múlt század harmincas éveiben egyre-másra alakultak olvasóegyesületek az ország különböző vidékein, s a korábbi tiltó rendelkezések hatályukat vesztvén, kölcsönkönyvtárak is létesültek. Ez utóbbiak egyike volt a Baranya megyei „Olvasó Intézet", amelyről a Tudományos Gyűjtemény 1831. évfolyamának VI. füzetében találunk érdekes tudósítást: „Siklósi könyváros, nemzetes Tóbi Antal úr, a maga kis körében nemzeti literatúránknak nagy előmozdítója — így ír a tudósítás szerzője, Vághó László — oly szerencsés gondolatra jött, hogy mind régibb, mind kivált új, jeles magyar könyvekkel s több folyóírásokkal ékeskedő tárát az olvasásra megnyitni eltökéllené." A könyvkereskedő elsősorban a környékbeli református lelkészekre számított, s nem hiába, mert „alig esett tudtokra a figyelemre méltó ajánlás, azonnal önként és örömest számosan neveiket az olvasó társak közé beírták". „Érzik ezen jóltevő intézetnek hasznait még a hozzájok tartozók is, mert azok, kik ezelőtt üres óráikat, kivált falun, unalommal töltötték, most a Kisfaludyak, Fáy, Virág s Kis, Vörösmarty stb. munkáik olvasása által gyönyörűségeknek óráivá változtatják azokat." A beiratkozási díj egy évre két ezüst forint volt; Tóbi Antal uram hangsúlyozta, hogy nem üzleti szándék vezeti, s a befolyt összeget új könyvek vásárlására fordítja.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szocialista brigádmozgalma

A szocialista brigádmozgalom értelmiségi területen való elterjedésének egyik fontos állomását a könyvtári munkaközösségek bekapcsolódása jelenti. Amíg azonban a termelő üzemekben már kialakult a mozgalom, és résztvevői elismert eredményeket értek el, addig a könyvtárosok között még jó ideig vitatott volt e kezdeményezés létjogosultsága.

Amikor a 8. sz. Szabó Ervin Könyvtár munkatársai 1962. január elsejétől a „szocialista munkakollektíva" cím elnyerését tűzték ki célul, ennek a mozgalomnak még nem voltak könyvtári hagyományai, s ezért hosszabb időt vett igénybe a felajánlások kidolgozása és megvitatása. Az elmúlt év folyamán nemcsak a munka, az önképzés, a közösségi élet érdekében tett felajánlások tartalmi és értékelési kérdései tisztázódtak, hanem az év végére a 10. sz. kerületi könyvtár kollektívája is csatlakozott a mozgalomhoz.

Brigád-megbeszélés a 8. sz. Szabó Ervin kerületi könyvtárban

A 8. sz. könyvtár egyéves törekvései és eredményei már eddig is bebizonyították, hogy:

- *a szocialista brigádmozgalom kezdeményezésének feltétele a kollektíva szakmai, politikai és erkölcsi érettsége, amit tagjai munkájukkal és egymáshoz való viszonyukkal már előzőleg is megalapoztak;*
- *elsősorban a tartalmi munka színvonalának emelésére kell törekedni, és a könyvtár előző eredményeihez képest kell jobban dolgozni;*
- *az értékelés alapja nem a más könyvtárakkal való mechanikus összehasonlítás, hanem a helyi adottságokhoz igazodó egyedi értékelés;*
- *a gyakori személyi változások befolyásolhatják a jó közösség kialakulását;*
- *az egy évre előre tervezett felajánlásokat az évi tervvel összehangolva, a kötelező feladatok végrehajtásának szellemében kell kidolgozni.*

A 8. és 10. számú könyvtárak kollektívái az eddigi tapasztalatok alapján, továbbá a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár vezetőségével, szakszervezetével és pártvezetőségével folytatott megbeszélések figyelembevételével dolgozták ki az 1963. január 23-tól 1964. január 23-ig vállalt felajánlásaikat. Ezek közül a fontosabbakat kiemelve, ismertetjük a két könyvtár törekvéseit.

A könyvtári munka területén például a 8. sz. könyvtár az olvasóknak adott tájékoztatásokról, olvasótervekről, bibliográfiákról referensz-naplót vezet (már eddig is eredményesen!). Helyismereti katalógust szerkeszt az Óbudára vonatkozó irodalomból, az 1963. évi terven felül 15%-kal emeli a gyermekkönyvtári olvasók számát, és ajánló bibliográfiát készít az osztályfőnöki órák és a szakkörök számára. A 10. sz. könyvtár olvasói számára rendszeres könyvismertetéseket tart, és mint szabadpolcos könyvtár többletmunkát vállal az állományvédelem érdekében. Itt a kollektíva az 1963. évi tervfeladatokhoz kapcsolódva szervezi és segíti az állami oktatásban résztvevő fel-

nőtteket, és az olvasók kívánságai alapján támogatja a Főv. Szabó Ervin Könyvtár bibliográfiai osztályának munkáját.

Az önképzés minden könyvtáros állandó törekvése, amelynek szocialista tartalmat és közösségi formát biztosít a brigádmozgalom. Mindkét könyvtár munkatársai szervezett oktatásban vesznek részt, s az így szerzett ismereteket, valamint kulturális élményeiket közösen megbeszélik a tanulónapok alkalmával. A cikkek, tanulmányok írása közben felmerülő problémákat megvitatják, ezáltal segítséget és ösztönzést nyújtanak egymás tudományos munkájához. A közösségek két-két tanulmány elkészítését vállalták a Főv. Szabó Ervin könyvtár 1962-es évkönyve számára.

A szocialista közösségi életstílus az előbbi vállalások magától értetődő feltétele. Az együttes munka, a közös tanulási és szórakozási programok szorosan összefüggnek a szocialista munkaerkölcs és gondolkodásmód új tartalmával, külső formáival. Az időszerű politikai kérdések, könyvek, folyóiratcikkek megbeszélése, a munkához és a munkatársakhoz való viszony közös értékelése, egymás segítése, a kölcsönös bizalom kihat az olvasókkal való foglalkozás módszereire, a könyvtár egész légkörére, sőt tágabb vonatkozásban még a tömegek tudatformálására is. Reméljük, hogy ez az esztendő még számos olyan könyvtári közösség kialakulását eredményezi, amely a szó szocialista értelmében tud együtt dolgozni, tanulni, szórakozni, egyszóval — élni.

Könyvtárosok kitüntetése

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa *Vértes Györgynek*, az Országgyűlési Könyvtár igazgatójának 60. születésnapja alkalmából irodalmi és társadalmi tevékenysége elismeréséül a MUNKA VÖRÖS ZÁSZLÓ ÉRDEMRENDJE,

Révész Ferencnek, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár igazgatójának, az MSZMP Budapesti Bizottsága tagjának 50. születésnapja alkalmából, több évtizedes munkásmozgalmi tevékenysége, valamint kulturális munkássága elismeréséül a MUNKA ÉRDEMREND,

Becski Andornénak, a 8. sz. Fővárosi Szabó Ervin kerületi könyvtár vezetőjének eredményes munkássága, valamint munkásmozgalmi tevékenysége elismeréséül a MUNKA ÉRDEMÉREM kitüntetést adományozta.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának határozata alapján az Eötvös Loránd Tudományegyetem *Ecsedy Ildikót*, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának munkatársát SUB AUSPICIIS REI PUBLICAE POPULARIS kitüntetéssel doktorrá avatta.

A művelődésügyi miniszter a könyvbarát-mozgalom fejlesztése érdekében Szolnok megyében végzett példamutató munkájukért *Barna Károlynak*, a Hazafias Népfront munkatársának, *Biró Jánosnénak*, a Kisújszállási Városi Könyvtár társadalmi bizottsága tagjának, *dr. Kiss Gézánénak*, a Kisújszállási Városi Könyvtár vezetőjének SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT, *Bartók Sándor, Szekfű Lajosné, Tolnai Sándor, Bálint István, Borbély László* és *Ágoston Gyuláné* könyvtárosoknak, ill. könyvtári társadalmi bizottsági tagoknak MINISZTERI DICSÉRŐ OKLEVÉL kitüntetést adományozott.

Dobi István átadja a kitüntetést Vértes Györgynek

Új utak keresése

A FALUSI MÓDSZERTANI MUNKÁBAN

Somogy megye könyvtárigazgatói és hálózati könyvtárosai módszertani értekezleten tanulmányozták az ismeretterjesztő irodalom — ezen belül elsősorban a mezőgazdasági szakirodalom — hatékonyabb olvastatásának eddig bevált módszereit, illetve problémáit. Az értekezleten részt vett a megyei pártbizottság munkatársa is.

Somogy megye falvaiban 1962 első három negyedévének „könyvtári" adatait figyelembe véve az ismeretterjesztő és a szakkönyvek kölcsönzési forgalma számottevően emelkedett. (A könyvkölcsönzők adatai nélkül.) A 296 054 kötetes *kölcsönzési forgalomnak 14,18%-át ismeretterjesztő művek képezték.* E mutatószámon belül azonban igen végletesek az értékek. Például a tabi járásban 20,24%, a fonyódi járásban 18,01%, viszont a csurgói járásban csak 8,11%, a barcsi járásban pedig 9,78% az ismeretterjesztő forgalom aránya.

A *politikai, társadalomtudományi* művek kölcsönzési forgalma kedvezően alakult. A tabi járás falusi könyvtáraiban például a kölcsönzött könyvek 3,37%-a, a kaposvári járásban 3,21%-a volt politikai mű. Elgondolkoztató azonban, hogy Kadarkúton 4,6%, nem messze tőle, Szulok községben viszont csak 0,3%-os a politikai művek kölcsönzési arányszáma.

A *mezőgazdasági szakkönyvek* megnövekedett falusi forgalma (az összes kölcsönzések 2,37%-a) a falusi könyvtárosok javuló munkájára utal. Ám e mutatószámon belül ugyancsak nagy eltolódások észlelhetők: a tabi járásban 3,41%, a barcsi járásban 0,97%-os az arány. Balatonszemesen például az összes kölcsönzés 3%-a (156 kötet) volt mezőgazdasági szakkönyv, de Kánya községben csak 2 kötetet, Szulokon 1 kötetet, Lakócsán egyet sem kölcsönöztek. Csak személyi okokkal magyarázható, hogy Lábod község könyvtárában kilenc hónap alatt 213 kötet mezőgazdasági szakkönyvet kölcsönöztek, a hozzá közeleső Háromfán pedig csupán hármat.

E problémával kapcsolatban ismételten felmerült az az igény, hogy önálló, helyi arculatú falusi propagandára van szükség. A falusi mezőgazdasági szakkönyvpropaganda ugyanis központi eszközökkel csak segíthető, de a falusi könyvtárosok tevékeny részvétele nélkül eredményesen nem oldható meg.

Ugyanitt olyan aggályok merültek fel, hogy a könyvek házhoz szállítása, a gyermekek útján történő kölcsönzés nagyon megnehezíti a szakkönyvkölcsönzést. Ez a módszer kizárja a felnőttekkel való nevelő foglalkozást, éppen ezért legalább a téli időszakban mellőzni kell, természetesen indokolt kivételekkel. Például jó eredményeket értek el abban a néhány faluban, ahol a könyvtárat nem látogató olvasókat a könyvtárosok időnként felkeresik lakásukon. Erre a sok időt igénylő feladatra azonban csak a kis falvak igazán leglelkesebb könyvtárosai vállalkoznak.

Az értekezlet résztvevői számos példával igazolták a népművelés többi ágazataival való együttműködés eredményességét. *Illés János,* a nagyatádi járási könyvtár igazgatója adatokkal szemléltette az ismeretterjesztő előadások megszervezése során kialakult együttműködés néhány eredményét. A nagyatádi járás könyvtárosainak nagy többsége rendszeresen részt vesz az ismeretterjesztő előadásokon. Az előadók ajánlják, a könyvtárosok kiállítják és a helyszínen kölcsönzik az előadott témához illő könyveket. Néhány ismertetett adat a falusi együttműködés eredményeiből:

Egy előadás alkalmából

Csökölyben 5 új olvasó iratkozott be a könyvtárba, és 20 kötet könyvet kölcsönöztek
Somogyszobon 5 új olvasó iratkozott be a könyvtárba, és 21 kötet könyvet kölcsönöztek (ebből 18 kötet mezőgazdasági szakkönyv volt)
Görgetegen 3 új olvasó iratkozott be a könyvtárba, és 19 kötet könyvet kölcsönöztek
Taranyban 3 új olvasó iratkozott be a könyvtárba, és 5 mezőgazdasági könyvet kölcsönzött.

A járásban szervezett 7 mezőgazdasági szaktanfolyam minden hallgatója könyvtári irodalomjegyzéket kapott kézhez. A taranyi tanfolyamon 11 parasztolvasóval gyarapodott a könyvtár olvasóinak száma, és egy alkalommal 15 mezőgazdasági szakkönyvet kölcsönöztek a könyvtárból a tanfolyam hallgatói.

Ugyancsak a nagyatádi járás példái igazolták, hogy a dolgozók iskolájának népszerűsítésével a könyvtárosok közvetve a saját propaganda célkitűzéseik megvalósítását is szolgálják. Tudott dolog, hogy a falusi idősebb korosztályok olvasási készsége nem kielégítő, és ezt az elevenen ható olvasómozgalmi akadályt az iskolai

továbbképzés csökkenti, illetve sok esetben megszünteti. A Nagyatádi Járási Könyvtár arról adott hírt, hogy azokban a falvakban, ahol népes a felnőttek esti iskolája, ott a könyvtár látogatottsága is fellendült.

A Tabi Járási Könyvtár összesített táblázatot készített a járás egész évi ismeretterjesztő programjáról. E táblázat alapján tájékoztatást küldött a járás minden könyvtárosának községe ismeretterjesztő programjáról, és felhívta figyelmüket az ismeretterjesztéssel való együttműködésre. E táblázat alapján ellenőrzi és irányítja a járási könyvtár a községekben folyó munkát, dolgozói az előadási napokon meglátogatják a falut, segítenek a könyvkiállítások megrendezésében.

A Fonyódi Járási Könyvtár gyümölcsöző kapcsolatot épített ki a TIT járási előadó gárdájával és a különféle tanfolyamok előadóival. (A járási könyvtár igazgatója a TIT járási titkára.) A TIT-előadók és a mezőgazdasági szakmunkásképző tanfolyamok előadói megkapják a felkészülésükhöz szükséges szakirodalmat és készséges propagandistái a könyvtáraknak. Az együttműködést előreláthatólag még eredményesebbé teszi, hogy az épülő új járási könyvtárban kap helyet a járási TIT-klub is. Az értekezleten leszögezték, hogy feltétlenül meg kell javítani a mezőgazdasági osztályokkal való kapcsolatot, mert enélkül nem lehetséges szorosabb kapcsolat a termelőszövetkezetekkel sem. Viszont a jó együttműködés értékes eredményeket hozhat. Például a tél folyamán a megyei mezőgazdasági osztály tanfolyamokat rendez a vegyszeres gyomirtásról. Ugyanebben az időben a megyei könyvtár két falusi könyvismertetést rendez *Szigeti József* szakkönyvíró közreműködésével a vegyszeres gyomirtásról. A mezőgazdasági osztállyal együttműködve sikerült megvalósítani, hogy a megye összes agronómusát meghívják megosztva a két községbe, ahol a megyei Könyvtár a két könyvismertetést rendezi. Ez alkalommal módja nyílik majd a megyei könyvtárnak arra, hogy az agronómusokat felkérje a könyvtárak és a szakkönyvolvasás propagandájának támogatására.

Az értekezleten szinte egyöntetű volt az a tapasztalatokon nyugvó vélemény, hogy az ismeretterjesztő- és a szakkönyv-propaganda önmagában, elszigetelten az általános könyvtári propagandától eredménytelen marad. Azaz először mennél nagyobb számban be kell vezetni a munkásokat és parasztokat a könyvtárakba, meg kell szerettetni velük a könyvet, az olvasást, azután, illetve eközben lehet kezükbe adni a különféle szakkönyveket. Ezért is sok idő kell a szakkönyvforgalom növeléséhez. Több, személyhez szóló írásos propaganda anyagra lenne szükségük a könyvtáraknak, elsősorban helyi vonatkozású és helyileg szükséges ajánlójegyzékekre. A kaposvári járási könyvtárosok beszámoltak például arról, hogy a Kaposfő községben szétküldött ismeretterjesztő naptár ajánlójegyzéke nyomán egy hónap alatt 28 felnőtt paraszt iratkozott be a könyvtárba és kereste a felsorolt könyveket. Az effajta propaganda nagyobb arányú alkalmazásának sajnálatos akadálya a könyvtárak technikai ellátatlansága. Az egész megyei könyvtárhálózatnak egyetlen primitív, múlt századbeli sokszorosító készüléke van. (A járási könyvtárak híradói sokszor több hetes késéssel, néha elévülve jelennek meg, mert gyors sokszorosításuk megoldhatatlan.) Elhárítaná ezt az akadályt, ha a megyei könyvtár egy korszerű, nagyobb teljesítményű sokszorosító berendezéshez juthatna.

Somogy megyében az 1962-es év nagy változást eredményezett *a falusi könyvtárak felszerelése terén.* A megyei könyvtár által kiadott és a könyvtárakon kívül a tanácsoknak is megküldött füzet, *Szita Ferenc:* „Falusi könyvtárak elhelyezése és felszerelése" című munkája nyomán a megyei könyvtár több mint 100 000 Ft értékű megrendelést gyűjtött össze a községi tanácsoktól és továbbított a gyártásra kijelölt megyei vállalatokhoz. Emellett még pontosan fel nem mért értékű, de számottevő mennyiségű bútor készült helyileg a megyei könyvtár által szerkesztett és sokszorosíttatott műszaki rajzok alapján, amelyeket az igénylő tanácsoknak küldött meg a megyei könyvtár.

A *módszertani munká*ban új követelmények jelentkeztek: céltudatosan rá kell térni a differenciált, elemző munkamódszerre; azaz az általánosságban és felszínen mozgó instruáló tevékenység helyett a könyvtári munka egy-egy részterületének, kérdésének elemzését és gyökeres megoldását kell célul kitűzni. Ilyen részterület lehet ma *az elhelyezés, a bútorzat,* a könyvállomány helyzete, a személyi ellátottság, a szakképzettség és ezeket követően egyéb feladatok. Ennek a követelménynek megfelelően 1963-ban a somogyi könyvtárosok részletes, falvankénti felmérést végeznek a könyvtárak elhelyezési körülményeiről, figyelembe véve a fejlődési követelményeket, a helyi lehetőségeket és a községek gazdasági teherbíró képességét. Ugyanakkor községenként javaslatot készítenek a megfelelő elhelyezés megoldására, a helyi telepítési, hozzáépítési, alakítási lehetőségek figyelembevételével. A javaslat kidolgozásába minden községben bevonják a pártvezetőségeket, a helyi népfront és könyvbarát bizottságokat. A feljegyzésből egy példányt kap megtárgyalásra a községi tanács végre-

hajtó bizottsága. Az év végén a járási tanácsok, illetve a megyei tanács végrehajtó bizottsága elé terjesztjük a járások, illetve az egész megye összesített elhelyezési adattárát és megoldandó kérdéseit rendezés, illetve határozathozatal céljából. Így reméljük, hogy 1965-ig községeink nagy részében megoldjuk a falusi könyvtárak korszerű elhelyezését. Az idevágó tervek találkoznak a járási tanácsok elképzeléseivel is. Például a siófoki járási tanács végrehajtó bizottsága decemberi ülésén kimondotta, hogy 1963 folyamán le kell küzdeni a járásban az összes elhelyezési, felszerelési és könyvellátási akadályokat. A végrehajtó bizottság a legközelebbi alkalommal már csak a könyvtárak tartalmi munkájával kíván foglalkozni. Ehhez a járási tanács olyan gazdasági alapot teremtett, amilyenre a járásban még nem volt példa. Húsz könyvtár részére könyvbeszerzésre 98 500 Ft-ot, könyvtári bútorokra 54 000 forintot állított be a járás költségvetésébe.

A módszertani értekezlet példákkal igazolta, hogy az úgynevezett „nehéz falvakban" kulcskérdés *a jó könyvtáros* felkutatása. A jó könyvtáros ügyszeretetével, lelkesedésével, ötleteivel, úgyszólván minden gátló körülményt el tud hárítani, és mozgósítani képes a falu népét a könyvtárügy érdekében. Legyen tehát instruáló munkánk része a könyvtárosok lelkesítése, a könyvtáros tudat erősítése. Ehhez elengedhetetlen a falusi könyvtárosok munkájának fokozottabb megbecsülése, és e megbecsülés kifejezése. Somogy megyében e cél érdekében az 5 éve és 10 éve dolgozó könyvtárosok minden pedagógusnapon — első ízben ez évben — „5 éve somogyi könyvtáros", illetve „10 éve somogyi könyvtáros" jelvényt, oklevelet és jutalmat kapnak.

A szakpropaganda eredményességének fokozása nagyobb szakmai felkészültséget és irodalomismeretet követel a falusi könyvtárosoktól. Az egyhetes nyári *tanfolyamok és továbbképzések* igen hasznosak, eredményük érzékelhető a falusi munkában. A könyvtárosok egy részének gyenge irodalomismeretén azonban édes-keveset javítottak. Különösen hiányos a falusi könyvtárosok ismeretterjesztő irodalomismerete. Ezt a hiányt a tanfolyamok önmagukban nem is tudják megoldani. A tanfolyamok kiegészítéseként az instruáló munkában tágabb helyet kell kapnia a tervszerű irodalomismertetésnek. Erre a munkára természetesen az eddigieknél szervezettebben, alaposabban kell előkészíteni az instruktorokat.

Néhány újszerű kezdeményezésre is van példa a megyében: a siófoki járásban a választási összeírást végző pedagógusok az általuk felkeresett családoknak átadták a község könyvtárának ajánló katalógusát, és meghívták a családot könyvtári olvasónak.

Kellner Béla

A köteles példányok első sürgetői hazánkban

Magyarországon 1897. óta törvény intézkedik a köteles példányok beszolgáltatásáról. A rendelkezés célja a nyomtatványoknak a tudományos kutatás számára való megőrzése. Ez az igény már csaknem egy évszázaddal a törvény megalkotása előtt hangot kapott a magyar irodalomban. *Sándor István*, a hazai bibliográfia úttörője, 1803-ban Győrött kiadott *Magyar Könyvesházának* bevezetőjében szót emelt a megőrzés érdekében, s figyelmeztetett, hogy nemcsak a könyvek, hanem az aprónyomtatványok is érdemesek arra. *„Az apróság is néha nevezetes* — írta. — *El nem hinné az ember, miként oldatnak fel s világosíttatnak meg sok idő múlva az efféle megtartott s hátra talált apróságokból a legnehezebb kérdések és kételkedések. Bár sokan követnék azon jó szokást, s az afféle futó s könnyen vesző vakarékokat könyvekként összeköttetnék."* Egyes nyomdák, mint például a debreceni, meg is őriztek egy vagy két példányt kiadványaikból, de sajnos, a legtöbb nem fogadta meg a tanácsot, ezért sok régi nyomtatvány veszendőbe ment. Ezt már *Mátyási József* fölpanaszolta 1806-ban megjelent *Vélekedésében*. *„Talán nem lenne sikertelen* — írta — *mindazon könyvnyomtató műhelyekből, amelyekben valaha magyar munkák készültek, bekívánni a felállásoktól fogva bennek kinyomtattatott szerzeményeknek lajstromait, sőt kézírásait is... Ezen módokat az a tapasztalás tanácsolja, mely szerént tudjuk, hogy számtalan régi, sőt újabb nyomtatványok is, vagy azért, hogy elköltek, vagy azért, hogy tilalmasok, már a könyvárosoknál irmagul se szerezhetők..."*

A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI KUTATÁSOK TERVÉT TÁRGYALTA AZ ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÜGYI ÉS DOKUMENTÁCIÓS TANÁCS

Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács decemberi ülésén megtárgyalta a könyvtártudományi kutatások 1963/65. évi programját.

A könyvtártudományi kutatások témája már több ízben szerepelt az OKDT napirendjén, de most első ízben került a tanács elé olyan összeállítás, amely a könyvtártudományi kutatási témákat tervszerűen, a szükségletnek megfelelően foglalja össze. A tervezettel kapcsolatosan *dr. Láng Imre* közölte, hogy a pályadíjak összegét a minisztérium felemeli, az elfogadott pályamunkákat és tanulmányokat pedig publikálni fogja.

Ez a kutatási program természetesen csak a Művelődésügyi Minisztérium felügyelete alá tartozó könyvtárakra vonatkozik, mivel a 74.114/1960. sz. miniszteri utasítás hatálya sem terjed ki valamennyi könyvtárra.

A könyvtári kutatásoknak a jövőben két csoportjuk lesz: 1. a programban kidolgozott, központilag gondozott országos témák; 2. a helyi (hálózati) jellegű kérdések. A helyi témákat nem kell központilag engedélyeztetni, de kidolgozásukat a felügyeleti szervek a munkatervek ellenőrzése kapcsán figyelemmel fogják kísérni.

A tervezetről élénk vita alakult ki. A vita során többen is megállapították, hogy a kutatási program koncepciója megfelelő és kellő távlatokat nyújt. Helyes, hogy a költségvetési év béklyóitól függetlenül hosszabb időszakra (1963—1965) határozza meg a kutatómunka kereteit. A tervezet fontos előrelépés, mert megvalósul a kutatási munkák irányítása. A múltban hiba volt, hogy sokat markoltunk, mert valamennyi könyvtárügyi témát a bejelentések alapján csak nyilvántartottuk, amivel a kutatásnak nem az irányítása, hanem csupán az adminisztrálása valósult meg. A mostani tervezet koncentrálja a fontos kérdéseket, a kulcsproblémák megoldását tűzi ki és már ezzel is irányít.

A vita súlypontja a koordinálás kérdése volt. Megállapították, hogy — mivel a tervezet országos jellegű ugyan, de csak a Művelődésügyi Minisztériumhoz tartozó könyvtárakra terjed ki kötelező erővel — mint résztervet kell elfogadni, és a *Magyar Tudományos Akadémia Könyvtörténeti, Bibliográfiai és Dokumentációs Munkabizottságával,* valamint az *Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság Dokumentációs Állandó Bizottságával* kell szorosabb együttműködést kialakítani, mivel e bizottságok programjában is szerepelnek könyvtártudományi kutatási témák.

Olyan javaslat is elhangzott, hogy *Sebestyén Gézának* „A könyvtári kutatások mai problematikája a külföldi szakirodalom tükrében" c. kiadványához hasonlóan el kellene készíteni a magyar könyvtártudományi kutatások szemléjét, mely felmérné, hogy hol, milyen könyvtártudományi kutatások folytak eddig.

A vita során még az egyes témák tartalmi kérdéseivel, valamint a program szerkezetével is foglalkoztak, végül a tanács a kutatási programot az elhangzott kiegészítésekkel elfogadta és egyetértett a pályázati rendszerrel.

Az elnökségi ülés az OKDT 1962/63. évi munkatervével foglalkozott s azt néhány módosítással jóváhagyta. Megállapította, hogy mivel egyes feladatok kidolgozása hosszabb időt vesz igénybe, helyesebb a programot az 1964. aug. 31-ig terjedő időszak kerettervének tekinteni. Ebbe a tervbe a szükséglet szerint új feladatok is beilleszthetők. A programot az áttekinthetőség kedvéért három részre célszerű bontani: elnökségi, plénumi és szakbizottsági ülési témákra. A szakbizottságok a kiemelt témák figyelembevételével készíthetik el saját munkatervüket. *(F. L.)*

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

A Művelődésügyi Minisztérium, a KISZ KB Középiskolai Osztálya és a Kortárs Szerkesztősége mai irodalmunk népszerűsítése érdekében *pályázatot hirdet* a középiskolás ifjúság számára *„Gondolatok a Kortárs olvasása közben"* címmel. A pályázóknak a Kortárs 1963. évi számai alapján legalább négy alkalommal kell beszámolniuk az év folyamán arról, hogy a Kortárs melyik novellája, verse, tanulmánya vagy kritikája tette rájuk a legnagyobb hatást, ill. melyik késztette vitára őket és miért.

Az egyes hozzászólások terjedelme: három gépelt oldal.

A pályázatokat a Kortárs Szerkesztőségébe (Bp., V., Nádor u. 31.) kell beküldeni, „Pályázat" megjelöléssel. A beküldött legjobb írásokat folyamatosan közöljük, ezekért a szokásos tiszteletdíjat fizetjük.

A pályázatra érkezett írásokat 1964. január 31-ig értékeljük ki. Díjak:

1. 1000 Ft értékű kiskönyvtár
2. 500 Ft értékű kiskönyvtár
3. 300 Ft értékű kiskönyvtár

továbbá 5 db 1 éves előfizetés a Kortársra.

Tájékoztató a könyvtártudományi kutatások 1963/65. évi programjáról

Pályázati felhívás könyvtártudományi témák kidolgozására

A könyvtártudományi kutatások szervezettebbé és hatékonyabbá tétele érdekében a Művelődésügyi Minisztérium irányítása alá tartozó tudományos és szakkönyvtárak, valamint a tanácsi felügyelet alá tartozó megyei könyvtárak dolgozói az alábbiak szerint meghatározott keretekben végezhetnek kutatómunkát:

1. *Országos szinten,* ahol a könyvtárügy soronlevő feladatainak megvalósítását elősegítő kutatási tevékenység irányítása és koordinálása központilag folyik; a kutatás e szinten a kiemelt témák kidolgozására összpontosul;
2. *Könyvtári (hálózati központi) szinten,* ahol a cél a helyi sajátosságoknak megfelelő kutatási témák kidolgozása; e kutatások gondozása az adott könyvtár (hálózati központ) feladata.

Az országos program keretében szereplő kiemelt témák közül az alantiak kidolgozására a Művelődésügyi Minisztérium pályázatot hirdet:

A szocialista könyv- és könyvtárkultúra társadalmi összefüggéseinek egyes részkérdései: osztályviszonyok; munka- és életkörülmények, pl. a kereseti viszonyok, a települési és népesedési viszonyok, a kulturális viszonyok, a lakásviszonyok, a szabadidő stb. alakulása és kihatásai az új magyar könyv- és könyvtárkultúra fejlődésére.

* A települési és népesedési viszonyok alakulásának hatása az irodalommal való ellátás szervezetére. Az országos regionális fejlesztéssel kapcsolatban egy kiválasztott területi egységen belül (főváros, megye, járás, város) a könyvtári ellátás fejlesztésének szükségletei és lehetőségei a területi fejlesztés keretein belül.

A könyvtárpolitika és a könyvtárügy egyes részterületei, mint pl. a közművelődési (tanácsi, illetve szakszervezeti) könyvtárak, az iskolai könyvtárak, a tudományos és szakkönyvtárak, a mozgókönyvtár, a házi könyvtár, a könyvtárosok szakképzése és továbbképzése, valamint a könyvtári munka egyes fontosabb területei, mint pl. az állománygyarapítás, tájékoztatás stb. főbb eredményei, valamint továbbfejlesztésének célkitűzései és feltételei.

* Könyvellátottság és könyvforgalom lakosonként.

Az állomány forgása és olvasottsága. A könyvtári munka gazdaságossága, költség- és időelemzések.

* Az együttműködés gazdaságos lehetőségeinek elemző vizsgálata a könyvtári tevékenység egyes területein. (Központi katalógusok, központi feldolgozás és raktározás, mikrofilm stb.)
* Egy kiválasztott olvasócsoport olvasáslélektani vizsgálata. Az olvasási szokások elemzése, azok fejlődése, az olvasás hatása a világnézet, az általános műveltség, a szakmai műveltség alakulására.
* A könyvtári munka szerepe az iskolán kívüli tömegoktatásban, a falusi oktatásban, az általános iskolát nem végzett felnőttek ismeretszerzésében.
* Egy kiválasztott kutatócsoport tájékozódási szokásainak elemző vizsgálata és a szakirodalmi tájékoztatás iránti igények elemzése a szükségletek számbavétele szempontjából. (A természettudományok, a társadalomtudományok és az alkalmazott tudományok köréből.)
* Műszaki szakirodalmi tájékoztatás és irodalompropaganda a munkásság körében. Az irodalompropaganda és olvastatás mint a műszaki propaganda része. A könyvtárak és könyvtáros szerepe a műszaki propagandában. Az ipar feladatainak és strukturájának hatása a műszaki irodalom propagandájára.
* Mezőgazdasági szakirodalmi tájékoztatás és irodalompropaganda a parasztság körében. Az irodalompropaganda és olvastatás szerepe a mezőgazdasági szakismeretek terjesztésében. A könyvtárak feladata a mezőgazdasági szakismeretek terjesztésében.

Az adattárolás és visszakeresés gépesítésének szükségessége és lehetőségei Magyarországon. A szükségletek felmérése, a leggazdaságosabb munkamódszerek kialakításának irányelvei.

* Az állományelemzés célja, a kérdéssel kapcsolatos irodalom áttekintése, az eddig alkalmazott módszerek elemzése hazai alkalmazhatóságuk szempontjából.

Egy kiválasztott ismeretágban az irodalom elavulásának kritériuma.

* Járási könyvtár építési programja és berendezése.
* Községi könyvtár építési programja és berendezése.
* Művelődési otthonban elhelyezett könyvtár építési programja és berendezése.
* Kisebb szakkönyvtár (vállalati, intézeti) építési programja és berendezése.

Egy kiválasztott területi egység (megye, város, járás), illetve társadalmi réteg könyvtári és népművelési viszonyainak alakulása 1945 után.

A *-gal megjelölt témákat feldolgozó pályaművek benyújtási határideje 1963. november 1. A megjelöletlen témákra vonatkozó pályaműveket 1964. szeptember 30-ig kell benyújtani. A pályaművek a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárosztályára küldendők.

Pályadíjak: 1. díj 5000 Ft, 2. díj 3000 Ft, 3. díj 2000 Ft. A pályázatok elbírálását végző bizottság a munkák számától és értékelésétől függően több első, második, vagy harmadik díjat is odaítélhet. Közlés esetén a munka szerzője tiszteletdíjban is részesül.

A könyvtártudományi kutatások teljes 1963/65. évi programjáról az érintett könyvtárak külön értesítést kapnak; a programot a Könyvtári Figyelő 1962. 9—10. száma is közli.

Budapest, 1963. január 2.

dr. Hadnagy László s. k.
miniszterhelyettes

Sárospatak többet érdemelne

Amikor 1944-ben a szovjet felszabadító csapatok bevonultak Sárospatakra, parancsnokuk mindjárt az első napokban látni kívánta a híres kollégiumi könyvtárat. Meg is jelent törzskarával a Pollack Mihály által tervezett impozáns nagykönyvtárban, s megilletődését azzal a gesztussal fejezte ki, hogy felsorakoztatta kíséretét a terem közepén, és katonai tiszteletadást teljesített — a könyvek előtt.

Abban az időben kevés olyan vidéki könyvtár volt hazánkban, ahol a kultúrát becsülő szovjet emberek méltán tisztelegh hettek. Ma már sok van. Nemcsak Sárospatak, Eger, Gyöngyös, Pannonhalma, Zirc, Keszthely és a többi műemlék könyvtárak, hanem számtalan új közművelődési könyvtár, közöttük falusi könyvtárak is megérdemlik ezt a tisztelgést. Naponta kapunk hírt szép, jól felszerelt könyvtárak létesítéséről. A hatvani vagy a keszthelyi járásban például minden községben önálló helyisége van már a könyvtárnak, a falvak egy részében nem is egy, hanem két helyiséggel.

Mindez közismert tény, de emlegetését éppen egy sárospataki látogatás teszi indokolttá, amelyen meggyőződtünk, hogy a pompás nagykönyvtár szomszédságában milyen elhanyagolt a községi közművelődési könyvtár állapota.

Sárospatak 13 000 lelket számláló nagyközség, képviselője a parlamentben interpellált a várossá fejlesztés ügyében, s éppen ez az évszázados kulturális hagyományokat őrző és ápoló városka nem volna képes önálló helyiséget adni közművelődési könyvtárának? A 3000 kötetes könyvtár a művelődési otthon televíziós szobájában van elhelyezve 5 szekrényben. A könyvtáros 28 500 Ft-os 1962. évi könyvbeszerzési hiteléből november végéig csak 18 000 forintot költött el, mert nem tudja elhelyezni az új könyveket. Az egész „könyvtárat" a szegénység, ideiglenesség jellemzi, a könyvtár munkáját és eredményeit szintúgy. A lakosságnak csupán 5,7%-a könyvtári olvasó.

A KÖNYVTÁROS hat évvel ezelőtt „Fények és árnyak" címen írt cikkében szóvá tette ennek a közművelődési könyvtárnak mostoha állapotát, de a helyzet azóta sem javult. A könyvbarát-mozgalom járási tervei szerint jövőre 40 000 Ft, 1965-re 75 000 Ft lesz a község könyvbeszerzési hitele, hogy elérjék a 12 000 kötetes állományt és az 1600 olvasót. De hová teszik a könyveket? Több szekrény már nem fér a televíziós szobába, de e fontos kulturális gócpont könyvtára nem is férhet el szekrényekben!

Ha a mostani helyiséget kizárólag könyvtári használatra adják, akkor polcok beállításával egy évre megoldhatják a könyvtár gondját. Legalább ezt teljesítse sürgősen a tanács, s az így nyert éves haladék birtokában teremtse meg a további fejlesztés feltételeit. Sárospatak könyvtára nem maradhat a fejlődésükben hátul kullogó községek színvonalán! Művelődési múltja, lakosságának igénye és jövőjének tervei ezt nem engedik! Mint ez a könyvtári példa is mutatja: nem nagy dolgokon, hanem csupán céltudatos gondoskodáson múlik, hogy ne csak a múlt, hanem a jelen előtt is tisztelegni lehessen Sárospatakon! (pr)

A tudományos és szakkönyvtárak vezetőinek tanácskozása

A Művelődésügyi Minisztérium könyvtárosztálya a közelmúltban tanácskozásra hívta össze a tudományos és szakkönyvtárak vezetőit. A résztvevők meghallgatták *dr. Hadnagy László* miniszterhelyettes „Kulturális feladataink a kongresszus után" c. előadását, amelyből lapunkban részletet közlünk.

Dr. Láng Imre, a könyvtárosztály h. vezetője előterjesztette „A tudományos és szakkönyvtárak soronlevő főbb feladatai" című, a tartalmi munka fokozását meghatározó irányelveket. Ezt a vitaanyagot az értekezlet résztvevői előre megkapták azzal az összeállítással együtt, amely a tudományos és szakkönyvtárak 1962. évi működésének főbb adatait tartalmazza.

Az irányelvek négy főkérdésre hívták fel a figyelmet. Az első a *könyvtárosképzés és továbbképzés* problémája, melyel kapcsolatban megállapítják, hogy a könyvtárosok szakképzésével való foglalkozás a könyvtárak egyik főfeladatát képezi az elkövetkező években. A főfoglalkozású könyvtárosok továbbképzése — országos szinten — megoldatlan. Kialakítandók tehát a központi továbbképzési formák. A központilag megvitatott témák helyi feldolgozása a könyvtárakban, illetve a hálózati központokban történnék.

A második pont a *hálózati tevékenységgel és a hálózatközi együttműködéssel* kapcsolatban megállapítja, hogy a legfontosabb hálózatok szervezeti keretei többé-kevésbé kialakultak ugyan, de tartalmi munkájuk elmélyítése még hátra van. A könyvtárak szakmai szempontból legyenek tényleges gazdái a hálózat szakkönyvtárainak. Minden hálózati központnak legfontosabb feladata tevékenységének elemző vizsgálata, a rendelkezésre álló lehetőségek mérlegének megvonása. Elsődleges feladat a műszaki fejlesztést és a szocialista nagyüzemi mezőgazdasági termelést szolgáló szakirodalom fokozott terjesztése. Ezért a tudományos és szakkönyvtáraknak törekedniök kell hatókörük állandó szélesítésére, állományuk és szolgáltatásaik közkinccsé tételére.

A harmadik pont a hatékonysági vizsgálatok, *az elemző munka* kérdéseivel foglalkozik. Elérendő cél, hogy a nyújtott szolgáltatások valóban meglevő társadalmi szükségleteket elégítsenek ki. Ennek érdekében a tudományos és szakkönyvtárak tegyék rendszeressé tevékenységük kritikai vizsgálatát. Meg kell vizsgálni többek között az állomány és az olvasóforgalom viszonyát, a könyvtárak kiadványi tevékenységét és valamiféle hatékonysági mutatókat is ki kell dolgozni.

Az előterjesztés befejező része a tudományos és szakkönyvtárak *társadalmi bázisának* kérdésével foglalkozik. Megállapítja, hogy a könyvtárak feladata a társadalom hatékony közreműködését biztosítani a könyvtárügy előtt álló feladatok jobb megoldása érdekében. Szükség van tehát közvéleménykutatásra, egyes könyvtárak tanácsadó testületeinek életrehívására és a könyvtárosok társadalmi munkában megnyilvánuló aktívitásának fokozására.

A feladatterv vitájában *Kőhalmi Béla* nyug. egyetemi tanár, Kossuth-díjas, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtörténeti és bibliográfiai munkabizottságának elnöke arról szólt, hogy a könyvtári munkát a tudományos kutatás távlati tervével össze kell hangolni. Felhívta a figyelmet, hogy meg kell teremteni a tudományos kutatást irányító szervekkel való kapcsolatot. A továbbképzéssel kapcsolatban kifejtette, hogy a továbbképzésnek a tudományos és a szakkönyvtárak előtt álló feladatok specializálódása következtében helyi jellegűnek kell lennie. Feltétlenül szükségesnek tartja a könyvtárak belső munkájának vizsgálatát, mégpedig a gondozott szakterület szakembereinek bevonásával.

Vértes György, az Országgyűlési Könyvtár igazgatója a tudományos intézetekkel és egyetemekkel való együttműködés fontosságát hangsúlyozta. A tudományos és szakkönyvtáraknak munkájuk jó elvégzése érdekében szakemberekre van szükségük, ezért elengedhetetlen a könyvtárosok szaktudományi továbbképzése. A szolgáltatások terjesztése érdekében a megyei könyvtáraknak tudományos könyvtáraknak is kell lenniök, hogy a transzmisszió szerepét is betölthessék.

Havasi Zoltán, a szegedi Egyetemi Könyvtár igazgatója szerint a tudományos és szakkönyvtárak számos területén előreszaladás történt, nem mértük fel az adott lehetőségeket, és a szakkönyvtárak olyan feladatokra vállalkoztak, amelyeknek jó ellátására nem voltak képesek, ennek következtében a könyvtári munka színvonala a vállalt feladatokhoz mérten nem volt megfelelő. Első-

sorban tehát a könyvtári munka színvonalának emelésére kell törekedni.

Dr. Kovács Máté, a Könyvtártudományi Tanszék vezetője a könyvtárosképzés és a munkaszervezet közötti kapcsolatokra mutatott rá. A tudományos és szakkönyvtáraknak ki kell építeniök a szakreferensi munkakört, s ehhez olyan munkatársakra van szükség, akik mind a könyvtárosi, mind a megfelelő ismeretági szakképzettséggel rendelkeznek. Az egyetemi képzés szempontjából fel kell mérni a kétszakos szükségletet. Ennek a szükségletnek megfelelően kell a kétszakos oktatás kiterjesztését megtervezni.

Csűry István, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának igazgatója a szervezett továbbképzés helyett inkább azt javasolja, hogy az önképzés legyen a továbbképzés alapja, s az így szerzett tudásanyagról számoljanak be a könyvtárosok.

V. dr. Waldapfel Eszter, az Országos Pedagógiai Könyvtár igazgatója szerint a hálózatok közötti együttműködés tovább építendő, de nem lehet mindent a szakkönyvtáraktól, illetve a hálózati központoktól várni. A közművelődési könyvtárak elhanyagolják a magyar nyelvű szakkönyvek gyűjtését és nem törődnek a vidéki pedagógusok könyvellátásával.

Dr. Fényes Miklós, a pécsi Egyetemi Könyvtár igazgatója a telex-összeköttetés megteremtésének szükségességét vetette fel, és rámutatott a központi cédulaellátás gazdaságosságára és fontosságára. A főváros és vidék közötti kulturális színvonalkülönbség felszámolása tekintélyes részben a könyvtárak feladata. Ezért fokozott jelentősége van a közművelődési könyvtárakkal való együttműködésnek.

Dr. Domanovszky Ákos, a budapesti Egyetemi Könyvtár h. igazgatója szerint a tudományos könyvtárak fejlődése jó irányban halad, az elméleti alapok helyesek. A könyvtárak munkájának értékelése azonban a jelenlegi statisztikai rendszer mellett nem mindig megbízható, ezért a magyar könyvtári statisztika rendszerének felülvizsgálását javasolta.

Kéki Béla, a Műszaki Egyetemi Könyvtár h. igazgatója az oktatási reform következtében jelentkező új feladatokról beszélt. A hallgatói létszám rohamos emelkedése a könyvtári ellátás egész jövőjét befolyásolja. Sajnálattal állapította meg, hogy a felügyeleti hatóságok e probléma megoldásával nem foglalkoznak.

Zsiday József, a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Könyvtárának igazgatója arról szólott, hogy az egyetemi könyvtárak alapfeladatainak ellátásában is vannak még hiányosságok. Az egyetemi tanszékeken tudományos témák feldolgozásával foglalkoznak, az egyetemi könyvtárak azonban a legritkább esetben végeznek dokumentációs tevékenységet a tanszékek számára. Hiányok vannak a hallgatók számára nyújtott tájékoztató munka területén is. Az egyetemi hallgatók bibliográfiai kultúrája alacsony, önálló irodalomkutatásra, tehát önálló továbbképzésre nem oktatják őket.

Danyi Dezső, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárának igazgatója felszólalásában kifejtette, hogy a világszint elérésének előfeltétele a könyvtárosok szakmai képzettségének növelése.

Dr. Sebestyén Géza, az Országos Széchényi Könyvtár h. főigazgatója a könyvtári munka távlati tervének kidolgozását tartja fontosnak. A távlati terv kidolgozásához szükséges adatok azonban nem „passzív módon" gyűjtendők be. A jó tervezés előfeltétele a mérőszámok kidolgozása. Könyvtárügyünk fejlődése elérkezett ahhoz a ponthoz, hogy részletesen meg tudjuk határozni feladatainkat.

Ugyancsak a távlati fejlesztés fontosságáról beszélt *Podonyi András*, az Országgyűlési Könyvtár h. igazgatója is.

Korbonits András, az Élelmiszeripari Könyvtári Hálózati Alközpont vezetője arra mutatott rá, hogy a helyes érvek érvényesítése azért nehéz, mert a tudományos és a szakkönyvtárak a legkülönbözőbb főhatóságok alá tartoznak. A szakkönyvtári felügyelet megerősítésének szükségét hangsúlyozta.

Hámori Béla, az Országos Széchényi Könyvtár főosztályvezetője a szakemberszükségletre mutatott rá, és a könyvtárosok ideológiai nevelésének fontosságát hangsúlyozta. Intézkedéseket sürgetett a könyvtári munka gazdaságosságának javítása érdekében is.

Sz. J.

IRODALMI SÉTÁT rendezett a Székesfehérvári Megyei Könyvtár mikrobusz felhasználásával a könyvtárat szorgalmasan látogató úttörőknek. A séta alkalmával a fiatalok meglátogatták a városnak azokat a nevezetes helyeit, amelyekhez irodalmi, vagy művelődéstörténeti emlék fűződik. Meglátogatták a város szülöttének, Jankovich Ferenc Kossuth-díjas írónknak édesanyját is. (H.)

HELYISMERETI AJÁNLÓ JEGYZÉKET állított össze a Hódmezővásárhelyi Megyei Könyvtár a várostörténeti előadássorozathoz. A jegyzék a könyvtár helytörténeti anyagának fontosabb műveit sorolja fel, szem előtt tartva az előadások tematikáját. A feltárt anyag elsősorban forrásmunkának használható fel, mivel az irodalom nagyobb része a felszabadulás előtt jelent meg. (H.)

A szocialista brigádok és a könyvtár kapcsolata a Ganz-MÁVAG-ban (I.)

A legfrissebb adataink szerint — ezek az adatok ugyanis gyorsan változnak, emelkednek — gyárunkban, a Ganz-MÁVAG gyárban jelenleg 96 szocialista brigád van. Taglétszámuk 1020 fő. Ezek a tagok olyanok, akik már bizonyságot tettek arról, hogy méltók a szocialista brigádtag címre. Ezen kívül 3023 dolgozó, 317 brigádba tömörülve tűzte ki azt a célt, hogy elnyeri a szocialista brigádtag címet. Ilyenformán gyárunkban több mint 4000 dolgozó önként vállalkozott arra, hogy — egyéb feladatok elvégzése mellett — tanulni, s ami ebből következik, olvasni fog.

Ez a sok-sok ember többek között a mi segítségünket is várja, hogy megfelelő könyvek olvasásával elinduljon, vagy tovább jusson a tanulás útján. Még ha nem is lenne szándékunk külön foglalkozni ezekkel a dolgozókkal, akkor is kényszerítve volnánk rá, hiszen könyvtáraink forgalmában napról napra, egyre jobban jelentkeznek az ő igényeik. Számításaink szerint olvasóinknak 50%-a szocialista brigádtag, illetve olyan brigádnak tagja, amely a szocialista cím elnyeréséért verseng. A már szocialista címet elnyert brigádok tagjainak 80—85%-a könyvtári tag, rendszeres olvasó.

Nyilvánvaló, hogy ezek a számmal is kimutatható eredmények nem a mozgalom kezdetén születtek, és nem csupán a brigádtagok ösztönös törekvéseiből erednek. A brigádok megalakulásukkor nem azt tűzték ki egyik legfontosabb céljukként, hogy minden tag iratkozzék be a könyvtárba, mert e nélkül nem létezhet szocialista brigád. Ellenkezőleg! Tapasztalataink szerint — különösen a kezdeti időben — nem akadt egyetlen brigád sem, amely vállalásai között feladatnak jelölte volna meg a rendszeres olvasást. Ilyen vállalásokra csak később kerülhetett sor, amikor nem csak országosan, hanem a vállalaton belül is lehetővé vált a termelőmunka kiegyensúlyozása. Amikor a brigádok már hónapról hónapra tervszerűen végezhették termelési feladataikat, akkor lehetővé vált a brigádtagokkal való másirányú egyéni foglalkozás is. A termelési feladatok végzése közben derült ki egyik másik brigádtagról, hogy képzettsége hiányos. Kiderült, hogy a brigádtagok jórésze nemrégen még földműves volt, aki azelőtt egyáltalán nem, vagy csak nagyon keveset olvasott. A betanított és átképzős dolgozókra jellemző volt, hogy szorgalmasan és jól dolgoztak, de közvetlen, mindennapos munkájukon kívül más szakmai kérdéssel nem törődtek. Némely brigádtagról viszont az derült ki, hogy szakmailag képzett ugyan, de ha politikai, történelmi, földrajzi vagy művészeti kérdés kerül szóba, bizony hallgat. Kiderült, hogy színházba soha, moziba is ritkán jár, hiszen minden idejét munkával tölti el, egyrészt a gyárban, másrészt otthon. Fölvetődött a kérdés: mit lehet tenni? Ebben az időben került bejegyzésre a brigádnaplókba: *„X. vállalja, hogy elvégzi a nyolc általánost. Z. szakmai tanfolyamra jelentkezik"* stb. Továbbá: *„... a brigád valamennyi tagja beiratkozik a könyvtárba".*

Amikor az első brigádok megalakultak, mi könyvtárosok igen megörültünk. Nagyszerű, hiszen ezek az emberek önként vállalkoztak tanulásra, lássuk, mit nyerhetünk ebből. Rohantunk hozzájuk, hogy jöjjenek, legyenek tagjai a könyvtárnak. De a lerohanás nem sok eredménnyel járt, egyes esetekben káros is volt. Többen őszintén megmondták: kisebb gondjuk is nagyobb annál, mint hogy Jancsi és Juliska meséket olvasgassanak.

Volt közöttünk olyan, akinek kedvét szegték az effajta megnyilvánulások. Láttuk, hogy másként kell kezdeni a közeledést: meg kell ismerkedni, barátságot kötni a brigádok vezetőivel, majd a tagokkal. Érdeklődni napi munkájuk, eredményeik, nehézségeik iránt. Segíteni egy-egy ügyes-bajos dolguk elintézését. Mindezeken keresztül megismerni az egyes emberek egyéni törekvéseit, műveltségi fokát, gondolkodását, érdeklődési körét.

Felvetődhet a kérdés: ennyiféle feladat közül valójában mi szolgálja a könyvtári munka céljait? Felelet: mindez együtt! Csak az említettek alapján volt értelme könyvről, könyvtárról, az olvasás szépségéről és hasznosságáról, egyáltalán a művelődésről beszélni. Ezek után elhitték rólunk, hogy nem pusztán hivatali kötelességből tesszük azt, amit teszünk. Mi megismertük őket, ők megismertek minket. Csak ez lehetett közös törekvésünk alapja, az egymás iránti bizalom.

A többség, a brigádtagok 80—85%-a az említett módszerek alkalmazása útján vált rendszeres könyvolvasóvá. A brigádok számának állandó gyarapodása arra késztetett bennünket, hogy kiszélesítsük munkánkat. Mozgalmat kezdeményeztünk — tudomásunk szerint az országban elsőként — „művelődési munkások a szocialista brigádokért" jelszóval. Ennek lényege az volt, hogy gyárunk minden hivatásos mű-

velődési munkása legyen tagja egy-egy szocialista brigádnak, s ott a brigád művelődési ügyeinek intézőjeként tevékenykedjék. A feladatra tíz munkatárs vállalkozott.

Mindezekkel párhuzamosan — a párt, a szakszervezet és a KISZ segítségével — létrehoztuk a könyvtári tanácsokat és alapszervezetenként a művelődési bizottságokat. Ez a hálózat nagy segítséget nyújt a szocialista brigádok tagjai körében folyó könyvtári munkához.

Közös munkánk fontos állomása volt, amikor a Vasas Szakszervezet és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár támogatásával „A szocialista brigádok és a könyvtár" címmel ankétot szerveztünk. Előadója *Dobos Piroska* és *Jankovich Ferenc* Kossuth-díjas író volt. A felszólalások és a kialakult vita során tisztáztuk, hogy milyen mértékben és hogyan válhat a szocialista brigádok feladatává a rendszeres könyvolvasás. Az ankéton a szocialista brigádok vezetőin kívül jelen voltak a szakszervezeti bizottság és a vállalat képviselői is, tehát azok, akiknek feladatkörébe tartozik a szocialista brigádok munkájának értékelése és a szocialista cím odaítélése. A továbbiak során már mindenütt szerepelt a vállalások között a rendszeres könyvolvasás.

Egresi István

KÖNYVTÁRI EGYÜTTMŰKÖDÉS MISKOLCON

Borsod megye gazdasági szerkezete — mindenekelőtt a kulcsfontosságú népgazdasági ágak uralkodó szerepe — meghatározza a borsodi könyvtárügy változatos arculatát is: a központi funkciójú miskolci egyetemi és megyei könyvtáron kívül számos nagyüzem, intézet, vállalat tart fenn szakkönyvtárat, tájékoztatási részleget. A megye fejlett iparát jellemzi, hogy 39 üzemi, intézeti szakkönyvtár tevékenykedik Borsodban, közöttük olyan, viszonylag nagy és jól működő szervezetek is, mint a Lenin Kohászati Művek könyvtára és dokumentációs osztálya, az Ózdi Kohászati Művek, a DIMÁVAG könyvtára stb.

A műszaki-termelési könyvtárak csoportján kívül Borsodban van az ország egyik legkiterjedtebb és rohamosan növekedő közművelődési hálózata.

A különböző típusú, különböző hálózatokhoz tartozó könyvtárak szorosabb együttműködésének gondolata — hazánkban talán első ízben — Miskolcon vetődött fel. A II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár által 1959-ben rendezett ankét határozata a megyei könyvtár összehangoló funkciójának szükségességét hangsúlyozta, és szoros együttműködést javasolt a borsodi szakkönyvtárak között, valamint a budapesti nagy országos könyvtárakkal.

Az ankét nyomán a megyei könyvtár együttműködést alakított ki a minisztériumi könyvtári alközpontokkal, nagy országos könyvtárakkal, a TIT és a MTESZ megyei elnökségével. Megállapodások születtek, melyek a szakirodalom és a szakirodalmi dokumentáció fokozottabb propagandájára, a megyei könyvtár szakkönyvszerzeményezését irányító tanácsadó testület létrehozására, megyei központi szakkönyv- és szakfolyóirat katalógus kialakítására irányultak.

Az együttműködés eddigi eredményei biztatóak. Sőt újabb megállapodások is születtek: a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem újjászerveződő könyvtára a Lenin Kohászati Művek Könyvtárával, majd pedig a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtárral kötött együttműködési megállapodást. Ezeknek lényege, hogy a könyvtárak kölcsönösen tájékoztatják egymást szerzeményeikről, és a könyvtári propaganda terén szorosan együttműködnek.

Az eddigi eredmények arra engednek következtetni, hogy a borsodi könyvtárak együttműködése helyes úton halad. Mégis e téren még sok a tennivaló. A szakirodalom jelentőségének fokozódása, a műszaki propaganda és a szakirodalmi dokumentáció országszerte tapasztalható megélénkülése újabb feladatokat ró a könyvtárakra. Ezek eredményes megoldása csak az erők további egyesítésével, az együttműködés további kiterjesztésével valósítható meg.

*

A könyvtárak együttműködése — ezen belül a különböző könyvtárak munkájának összehangolása — a második világháborút követő években került világszerte a könyvtáros közvélemény érdeklődésének középpontjába. A szocialista és a kapitalista országokban egyaránt kibontakozó együttműködési törekvések oka a könyv- és folyóirattermés rohamos növekedésére vezethető vissza: köztudomású, hogy még a legnagyobb könyvtár sem képes ma már a világ teljes irodalmát beszerezni, feldolgozni és tárolni. Munka-

megosztásra, a profilok, gyűjtőkörök elhatárolására van tehát szükség, hogy a nyomdatermék-áradatot befogadhassák. Ez azonban pontos, részletekre kiterjedő tervezést, a végrehajtás során pedig szoros együttműködést igényel, hogy az olvasók igényei könyvtárközi kölcsönzéssel minél tökéletesebben kielégíthetők legyenek.

A könyvtárközi együttműködés eddigi története a kooperáció alábbi formáinak kialakulását mutatja:

a) együttműködés egy-egy földrajzi egység határain belül. Ez a forma nagyvárosok könyvtárainak együttműködésétől (London, Koppenhága, New York könyvtárai) országrészek (lengyelországi vajdaságok, angliai grófságok, Wales, Skócia) kooperációján át országos szintű (az USA Farmington-terve), sőt, nemzetközi szintű együttműködésig (a skandináv államok „Skandia" terve) vezethet.

b) megvalósítható az együttműködés egy-egy ismeretágon és egy-egy hálózaton belül is (hazánkban — különböző fejlettségi fokon — az utóbbi a leggyakoribb).

c) kiadványfajták tekintetében is kialakulhat együttműködés. Különböző amerikai könyvtárak például mikrofilmezési kooperációt hoztak létre a külföldi újságok beszerzésére.

d) a kooperáció sajátos válfaja végül a kurrens és a ritkán használt irodalom gyűjtésének megosztása is. Ilyenfajta együttműködés alakult ki a londoni egyetem központi könyvtára és tanszéki könyvtárai között.

A könyvtárközi együttműködés tapasztalataival foglalkozó szakirodalom kiemeli, hogy a kooperáció akkor a legeredményesebb, ha minél kisebb távolság választja el egymástól az együttműködő könyvtárakat. A legnagyobb hatásfokkal tehát az egyazon földrajzi egység — például város — határain belül működő könyvtárak működhetnek együtt.

Ezek a megfontolások és a korábban szerzett tapasztalatok serkentették Miskolc két legnagyobb könyvtárát — a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtárat és a Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárát — arra, hogy kísérletet tegyenek a miskolci könyvtárak szervezett, a könyvtári munka valamennyi főbb területére kiterjedő együttműködés megszervezésére.

A két könyvtár vezető dolgozóiból létrehozott előkészítő bizottság a következő tervezetet dolgozta ki az együttműködésre:

Alapelvek

1. Az együttműködés területi alapú és elsősorban Miskolc könyvtárait hivatott egyesíteni, de az előkészítő bizottság számít a megye egyéb kiemelkedő fontosságú üzemi könyvtárainak (Ózdi Kohászati Művek, TVK stb.) bekapcsolódására is.

2. Az együttműködés a műszaki tudományok következő ágaira terjed ki:
bányászat,
kohászat,
gépipar
energiaipar,
vegyipar.
Távlatilag kiterjesztendő az
építőipar és az
élelmiszeripar területeire is.

3. A miskolci könyvtárak együttműködése az önkéntesség elvén alapul. Részt vehet benne a fenti szakterületeken működő valamennyi szakkönyvtár, amely a közösen kidolgozott együttműködési tervet magára nézve kötelezőnek ismeri el és az együttműködés feltételeit teljesíti.

4. A tervezett területi együttműködés nincs ellentmondásban a magyar könyvtárügy hálózati elveivel, sőt a közreműködő könyvtárak tevékenységének megjavításával szilárdítani kívánja azt. Az együttműködés terve tehát nem tartalmazhat olyan feladatokat, amelyek sértenék, vagy gyengítenék a különböző hálózatok működését.

5. A közreműködő könyvtárak a szűkebb értelemben vett könyvtárközi együttműködésen túl az ismeretterjesztés egyéb ágaival (művelődési intézmények, társadalmi szervezetek) is szoros kapcsolatot kívánnak létesíteni, támogatják a szakszervezetek, a TIT és a MTESZ általános és műszaki ismeretterjesztő tevékenységét.

Az együttműködés tartalmi kérdései

1. *a gyarapítás területén*
az összehangolt állománygyarapítás megvalósítása, ennek érdekében:
   1. a gyűjtőkörök meghatározása (elemzés és adatszolgáltatás útján),
   2. a gyűjtőkörök elhatárolása, az átfedések lehetőség szerinti kiküszöbölése,
   3. az eddig nem gyűjtött szakterületek gondozása (a megyei igényeknek megfelelően).
2. *a feldolgozás területén*
   1. központi, időszakos gyarapodási jegyzék készítése,
   2. kurrens folyóiratok évi jegyzékének elkészítése,
   3. régi folyóiratok központi katalógusa.
3. *az olvasószolgálat területén*
   1. egyszerűsített, soron kívüli könyvtárközi kölcsönzés bevezetése,
   2. együttműködés a tájékoztatószolgálat területén,
   3. távlatilag: közös, központi mikrofilm és fotoreprodukciós szolgálat megvalósítása.

4. *a bibliográfiai és dokumentációs tájékoztatás területén*
   a) *bibliográfiai együttműködés:*
   1. a bibliográfiai tevékenység profilozása,
   2. kölcsönös tájékoztatás az elvégzett bibliográfiai munkáról,
   3. ajánló bibliográfiák együttes készítése.

   b) *dokumentáció:*
   1. a helyi (intézeti, vállalati) gyorstájékoztató kiadványok profilozása, egységesítése,
   2. az országos szakkönyvtárak, dokumentációs központok által fel nem dolgozott kiadványfajták (kutatási jelentések, beszámolók stb.) közös feldolgozása és a feldolgozott anyagok publikálása a kohászat és gépipar területén,
   3. távlatilag: közös, központi prospektustár létrehozása és fenntartása.

   c) *a dokumentáció propagandája:*
   1. a tájékoztatás propagandája (előadások, kiállítások révén),
   2. az országos könyvtárak és dok. központok szolgáltatásainak propagandája.
5. *közös könyv- és könyvtár-propaganda*
   a) propagandakiadványok közös szerkesztése és kiadása,
   b) közös kiállítások, ankétok rendezése.
6. *az együttműködés szervezete*
   a) irányító bizottság létrehozása az együttműködő könyvtárak vezetőiből,
   b) munkabizottságok alakítása meghatározott részfeladatok (pl. előzetes adatszolgáltatás) kidolgozására.

Az ismertetettek alapot adnak a részletes együttműködési terv kidolgozására, amelybe — a fenti kérdések szűkebbkörű megvitatása után — valamennyi érdekelt könyvtár bekapcsolódnék. Az előkészítő bizottság tudatában van annak, hogy az együttműködés eredményessége nem kis mértékben a gyűjtőkörök meghatározásának és elhatárolásának eredményességén múlik.

A gyűjtőkörök meghatározásánál az állományelemzésen túlmenőleg célszerűnek látszik meghatározott időtartamon át (pl. egy hónapig) figyelemmel kísérni a szerzeményezési statisztikát, a vállalati könyvtárak esetében kikérni a műszaki vezetés véleményét, megtudni a beszerzési kereteket.

Ezeknek az adatoknak a birtokában az egyes könyvtárak gyűjtőkörének meghatározása után összeállítható az együttműködő könyvtárak gyűjtőköri katasztere, és tanácskozni lehet az átfedések kiküszöbölésének lehetőségéről, a nem gyűjtött szakterületek gondozásának elvállalásáról.

Mindez azonban csak fokozatosan, gondos előkészítő munkával, az érdekelt könyvtárak érdekeinek a legmesszebbmenő figyelembe vételével valósítható meg. A vállalkozás tetemes munkát igényel, de a fáradság nem látszik hiábavalónak.

Fazekas István—Zircz Péter

A SZAKIRODALOM NÉPSZERŰSÍTÉSE

Kalocsán az Asztalos- és Építőipari Ktsz vezetői rendszeresen megküldik oktatási programjukat a járási könyvtárnak. A könyvtár a megadott témák alapján könyvjegyzékeket állít össze és könyvkiállítást rendez az oktatásban résztvevők számára. A munkásakadémia néhány előadását a járási könyvtár helyiségében tartják, hogy a hallgatók ily módon is közelebb kerüljenek a szakkönyvekhez.

*

A Kaposvári Megyei Könyvtár 1962. I. félévében csaknem 600 kötettel több szakkönyvet kölcsönzött, mint az előző év hasonló időszakában. Legjobban a műszaki és a mezőgazdasági művek forgalma fejlődött. A könyvtár dolgozói rendszeresen foglalkoznak a szakkönyv-propaganda módszereinek fejlesztésével.

*

A kispesti Szabó Ervin Könyvtárban 1962. januárjában műszaki részleget létesítettek. Az olvasók a részleg teljes állományáról betűrendes — és szakkatalógusból tájékozódhatnak. A szaklapok cikkeit a „Folyóiratcikkek katalógusa" tárja fel. A polcok közötti asztalokon megtalálhatók a Műszaki Könyvkiadó és az ÁKV legfrissebb könyvismertető füzetei.

A részleg propaganda munkája sokszínű: az utcai bejáratnál felirat hirdeti a műszaki könyvek kölcsönzésének lehetőségét, röplapokat osztottak szét az olvasók, a környék ipari tanulói, a munkásakadémiák hallgatói között. Ajánló albumok igyekeznek az olvasók figyelmét felhívni egyes művekre. A jó propaganda hatásosságát bizonyítja, hogy 1961. I. félévében az alkalmazott tudományok szakcsoportjának könyvforgalma 2578 kötet volt, 1962. I. félévében pedig már 4116 kötet.

(Pti)

A Vas megyei
SZAKSZERVEZETI KÖNYVTÁRAK HELYZETE

A Szakszervezetek Vas megyei Tanácsának Elnöksége nemrég megtárgyalta a megye szakszervezeti könyvtárainak helyzetét. A tárgyalás alapját az SZMT központi könyvtár beszámoló jelentése képezte, amely számot ad a megye szakszervezeti könyvtárainak fejlődéséről, jelenlegi helyzetéről és a legfontosabb feladatokról.

Az utóbbi években a megye szakszervezeti könyvtárait nem annyira a számszerű növekedés, mint inkább a meglevő könyvtárak megerősödésének, a javuló eredményeknek biztató számadatai jellemzik. Megyénk szakszervezeti könyvtárainak az utóbbi három évben végzett munkáját az alábbi adatok tükrözik:

Év	Könyvtárak száma	Könyvtárak állománya (kötet)	Beiratkozott olvasók száma	Kölcsönzött kötetek száma
1959	183	92 357	13 522	109 666
1960	189	106 296	16 774	155 102
1961	207	121 656	19 902	210 734

A számokból kitűnik, hogy két év alatt a beiratkozott olvasók száma 6380 fővel, a kölcsönzött könyvek száma pedig 101 068 kötettel emelkedett. Az elért eredményekben, a könyvtárak működésének megszilárdításában nagy szerepe volt az irányító hálózati központnak és a körzeti könyvtáraknak. Ennek az állításnak az igazolására a letéti hálózatba vont könyvtárak eredményét vessük egybe az önállóan működő könyvtárakéval. Az 1961. év adatait alapul véve pl. a 107 letéti könyvtár 5428 olvasója 83 614 kötet könyvet kölcsönzött, a 94 önállóan működő könyvtár 13 079 olvasója pedig csak 64 330 kötetet. Vagyis a letéti könyvtárakban egy olvasó átlagosan 15 kötet könyvet olvasott el, az önálló könyvtárakban pedig még az 5 kötetet sem éri el az egy olvasóra jutó átlag. (Persze az utóbbi adatnál jogosan kételkedhetünk a megadott olvasók számadatának hitelességében, amire az 1962. I. félévi adatok — a statisztika helyes értelmezése és a statisztikai fegyelem betartása következtében — világosan rámutatnak.)

A két könyvtártípus eredményének fejlődése közti ütemkülönbséget azonban az 1962. I. félévi statisztika is mutatja:

Megnevezés	Könyvtárak száma	Könyvállomány	Beiratkozott olvasók száma	Kölcsönzött kötetek száma
Központi könyvtár	1	4 847*	–	–
Körzeti könyvtár	5	21 221*	990	23 694
Letéti könyvtár	109	31 208	5 495	45 624
Önálló könyvtár	75	52 648	5 838	35 120
Összesen:	190	109 924	12 323	104 438

(* = A központi és körzeti könyvtáraknál csak a raktáron levő állományt tünteti fel a statisztika. A letétbe kiadott könyvek a letéti könyvtárak állományrovatában szerepelnek. A központi könyvtár helyi tevékenységet nem folytat.)

A letéti könyvtárak az olvasók számában már az év első felében túlhaladták az előző teljes évi eredményt: az 1961. évi 5428 olvasóval szemben 5495 olvasó volt 1962. I. félévében! A jobb munkát a forgalom is bizonyítja: a letéti könyvtárak egy-egy olvasója átlagosan 9 kötet könyvet kölcsönzött az első félévben az önálló könyvtárak 6 kötetével szemben.

A fentiekből logikusan következik az a feladat, hogy az önálló működés feltételeivel nem rendelkező könyvtárakat minél előbb be kell vonni a letéti hálózatba, az önálló könyvtárak működési körülményeit pedig meg kell javítani, munkájukhoz több segítséget kell adni. Mert hogy a nagyüzemek önálló könyvtárai is érhetnek el a korábbi évekénél jobb eredményt, azt bizonyítja a *Szom-*

bathelyi Cipőgyár könyvtárának esete is, ahol az 1961. évi 306 olvasóval szemben 1962-ben 700 fölé emelkedett az olvasók száma. A jó eredmény megszületését azonban egyebek között két fontos tényező tette lehetővé: az önálló helyiséggel rendelkező, de nehezen megközelíthető könyvtár mellett 3 műhelykönyvtárat létesítettünk, és ezeket az SZMT központi könyvtára több mint 2000 kötet könyvvel töltötte fel.

A letéti könyvtárak jobb eredménye ugyanis elsősorban annak tulajdonítható, hogy a központi és körzeti könyvtárak állandóan bőséges, friss könyvanyaggal — és a rendszeresebb kapcsolat révén szakmai, módszertani munkával is — jobban segítik a letéti könyvtárakat, mint az önállókat.

Az olvasók és a kölcsönzött kötetek számának emelkedésében biztatóak az eredmények. Nem ilyen kedvező a helyzet, ha azt vizsgáljuk meg, hogy *mit* olvasnak a dolgozók. Erre vonatkozóan 10 nagyobb könyvtárban végeztünk elemzést. Az eredmény azonban általánosítható a megye összes szakszervezeti könyvtárára. A megvizsgált könyvtárakban az 1962. I. félévben kölcsönzött könyvek tartalmi megoszlása a következő:

3. sz. táblázat

Társadalomtudományi művek	2,7%
Természettudományi művek	3,6%
Műszaki irodalom	0,9%
Mezőgazdasági irodalom	0,3%
Egyéb ismeretterjesztő művek	13,5%
Ismeretterjesztő művek összesen	20 %
Ifjúsági és gyermekirodalom	23 %
Szépirodalom	57 %

Az elemzésből az tűnik ki, hogy a könyvforgalomban alacsony az ismeretterjesztő irodalom részesedése. (Az egyéb ismeretterjesztő irodalom nagy részét az útleírások teszik ki.) De különösen szembetűnő a műszaki irodalom igen csekély, 0,9%-os részesedése. Ennek egyrészt az az oka, hogy a szakszervezeti könyvtárakban kevés az alap- és középfokú szakkönyv, másrészt pedig az, hogy ahol meg is van, a könyvtárak nem fektetnek súlyt a szakirodalom propagálására, vagy egyszerűen nem is tartják azt a szakszervezeti könyvtár feladatának.

1962. évi munkánk eredményét mutatják még az alábbi adatok is:

— hat új üzemben létesítettünk szakszervezeti könyvtárat;

— 10—15 fős csoportokban összesen 90 szakszervezeti könyvtáros vett részt 2—2 napos továbbképző tanfolyamon;

— 50 darab propaganda táblát készítettünk a letéti könyvtárak részére, a táblák egyes témák irodalmára hívják fel az olvasók figyelmét;

— az ünnepi könyvhét alkalmával 24 szakszervezeti könyvtárunk szervezett könyvkiállítással egybekötött rendezvényt (1962. I. félévében könyvtárainkban 67 rendezvény és 102 könyvkiállítás volt);

— 10 rendezvényből álló könyvhónapot szerveztünk a Táncsics Kiadóval közösen 1962. október 3-tól november 2-ig. A rendezvények az ismeretterjesztő és a műszaki, valamint a szakszervezeti irodalomra hívták fel a figyelmet. A rendezvényeken összesen 1224 részvevő volt.

Eredményeink további fokozásához szükség van a könyvtárak jelenlegi működési körülményeinek megjavítására is: elsősorban a könyvtárak elhelyezését kell megjavítani, és a rendelkezésre álló forrásokból nagyobb anyagi támogatást kell biztosítani működésükhöz. Több helyszíni, módszertani segítségre van szükség.

A szakmai góckönyvtárakként létrejött körzeti könyvtárak párhuzamos munkáját fokozatosan meg kell szüntetni. Mivel ezek a könyvtárak művelődési otthonban működnek, helyi tevékenységükben a területi, a hálózati munkájukban pedig a szakmaközi jellegre kell törekedniük. A művelődési otthonban működő két körzeti könyvtáron kívül Szombathelyen, a város peremkerületeiben két nagyobb üzem könyvtárát is előkészítjük 1963-ban a területi működésre.

A város olvasóterem-problémáját a megyei könyvtárral közösen működtetett hírlapolvasó létesítésével oldjuk meg 1963. első negyedében.

Az SZMT Elnöksége nagy figyelemmel foglalkozott a megye szakszervezeti könyvtárainak helyzetével, és a munka megjavítására vonatkozó javaslatokat határozattal erősítette meg. Határozat született arra, hogy az egyes szakmák megyei bizottságai fokozott gondot fordítsanak arra, hogy az üzemekben az igazgatói alap megfelelő hányadát fordítsák kulturális — ezen belül könyvtári — célokra, és határozatot hozott az elnökség az olvasóterem létesítésével kapcsolatos terv megvalósítására is.

Gergely István

Könyvtári könyvek

bekötése a legjobb kivitelben, a legjobb minőségben, a legrövidebb határidővel

KUN ZOLTÁN

könyvtári könyvek bekötésére specializált könyvkötészetében.

EGER, Alkotmány u. 7. Tel.: 16-30

A HAZAFIAS NÉPFRONT szekszárdi városi elnöksége megtárgyalta a könyvbarát-mozgalom helyzetét. Az Eszenyi Antalné népfront-titkár beszámolóját követő vitában Kaposi István elnök a fiókkönyvtárak fejlesztését sürgette, Kalmár József, a városi tanács elnöke pedig bejelentette, hogy a fiókkönyvtárak fejlesztését a tanács 12 000 forinttal támogatja.

Tolna megyében a Hazafias Népfront kezdeményezésére — a szekszárdi tanácskozáshoz hasonlóan — négy járásban tárgyalta meg a könyvbarát-bizottság a mozgalom eredményeit és tennivalóit. Bonyhádon megállapították, hogy a községi könyvtárak elhelyezése megközelíti a korszerű kívánalmakat, a járási könyvtár elhelyezése azonban tűrhetetlen. A tamási járás értekezletén Fodor Jánosné szakályi könyvtáros elmondotta, hogy a községben megalakították ugyan az akció-bizottságot, de ennél több nem történt. A járásokban a könyvbarát-mozgalom és a József Attila olvasó-mozgalom fejlesztését együtt tárgyalták meg a tömegszervezetek képviselői. A paksi értekezleten a dunaföldvári könyvbarát-nap eredményes olvasótoborzásáról számolt be Koncz Istvánné könyvtáros. A szekszárdi járás aktivistái Decsen találkoztak. Elhatározták, hogy 1965-re megvalósítják a „minden házból egy olvasó" célkitűzést, és a járásban 14 000-re emelik az olvasók számát.

TANÁCSOK

községi könyvtárosoknak

1. Minden falusi könyvtárban feltűnő és ízléses táblán függesszék ki a község ismeretterjesztő előadásainak és különféle tanfolyamainak eseménynaptárát. Pontosan tüntessék fel az egyes előadások címét, előadóját és az előadás idejét.

2. Az eseménynaptár alapján nézzék át könyvtáruk állományát, válogassák ki az egyes előadások, előadássorozatok, tanfolyamok témájához ajánlható könyveket, és e szerint csoportosítva raktározzák őket a szekrényben, vagy a könyvespolcon. Ha valamelyik előadáshoz nincs könyv, akkor szerezzék be a Könyvtárellátótól, vagy a járási könyvtár letéti állományából igényeljék a megfelelő művet. A könyvek kiválasztásához kérjék az előadóknak, szakembereknek és a járási könyvár instruktorának a segítségét.

3. A könyvtárat látogató olvasók figyelmét idejében hívják fel a soron következő előadásra. Kérjék meg őket, hogy vegyenek részt az előadáson. Ajánljanak részükre az előadással kapcsolatos könyveket, hogy olvassák el őket, és véleményük kifejtésével tegyék színesebbé az előadást. Ezek az olvasók hívják fel az előadáson a hallgatóság figyelmét a könyvtárban megtalálható hasznos ismeretterjesztő, vagy szakkönyvekre.

4. Minden előadás alkalmával, az előadás után legyen könyvismertetés, amely az előadott témához kapcsolódik. Kérjen fel a könyvtáros egy-egy szakembert, pedagógust, vagy gyakorlott, értelmes olvasót, hogy készüljön fel a könyv ismertetésére. Egy előadáshoz egy-két könyvet ismertessenek, legfeljebb 20—30 percet szánva az ismertetésre.

5. Lehetőség szerint a könyvtáros is vegyen részt mindegyik előadáson, egy-egy alkalommal pedig a tanfolyamokon is, mégpedig főleg a kezdetén. Készítsen könyvkiállítást, s a helyszínen kölcsönözze a könyveket. Törekedjék arra, hogy új olvasókat szerezzen a hallgatóság köréből. Aki már érdeklődik az előadások iránt, annak érdeklődését nem nehéz felkelteni a könyvek, s az olvasás iránt.

6. A nagyobb, választékosabb könyvállománnyal rendelkező könyvtárak kérjék meg a járási könyvtárakat, hogy készítsék el sokszorosított füzet alakjában a *községi ismeretterjesztési eseménynaptárat* annyi példányban, ahány család van a községben. Minden előadáshoz sorolják fel a könyvtárban megtalálható, az egyes előadástémákkal összefüggő könyveket. (Ha lehet, néhány mondatban ismertessék is a könyveket.) Rövid előszóban hívják fel a figyelmet a könyvtárra, az olvasás és az előadások hasznosságára. Közöljék a könyvtár nyitvatartási idejét is. A füzeteket megcímezve, névreszólóan küldjék ki.

Szita Ferenc

Levél Kővágóörsről

Legutóbb ígéretet tettünk, hogy az ötéves terv végére a község lakóinak 25%-át beszervezzük a könyvtár olvasói közé. Ma örömmel írhatom, hogy elértük a 25%-ot, 391 olvasónk van. Természetesen minden alkalmat megragadtunk, hogy községünkben tudatosítsuk a könyvolvasás fontosságát. Személyes agitációval, könyvkiállításokkal, rendezvényekkel, magunk által szerkesztett kis propaganda cédulákkal és egyéb módon hívtuk fel a könyvtárunkban található, minden igényt kielégítő könyvekre a figyelmet.

Nem csüggedtünk, pedig már egyik községi vezető azt is szemünkre hányta, hogy már másról sem hallani csak a könyvtárról! (Az illető nem olvasónk.)

Legnagyobb megoldatlan problémánk a helyiségkérdés. Még mindig egy kis helyiségben kínlódunk. A könyvállomány 2400 kötet körül van, s a helyiségünk már nem is könyvtár, hanem könyvraktár. Szerencse, hogy sok a kint levő könyv, mert nem férne el a polcokon. Egy-egy kölcsönzéskor nem tudnak bejönni a látogatók, egymásra várnak a klubszobában. Úgy próbáltunk a bajon segíteni, hogy a heti kétszeri kölcsönzést négyszeresre emeltük, gondolván, hogy így majd megoszlanak a látogatók, de nem kis örömünkre inkább másfélszeresére emelkedett a kölcsönzött kötetek száma. Novemberben 1186 kötetet kölcsönöztünk. Négy óra előtt hiába kezdünk, négy óra után olyan sokan összetömörülnek, hogy nem férnek be. Hat órakor majdnem minden este valami rendezvény van a klubteremben. Bizony sokszor látjuk, hogy egy-egy olvasónk a nők akadémiája, vagy más előadás alatt kezében szorongatja a kicserélendő könyvet, de nem meri megzavarni az előadást, hogy bejöjjön a könyvtárba.

Felcsillant egyszer a remény. A tanácsháza mellett megürült a volt földművesszövetkezeti iroda két szobából álló, utcai bejárattal, kirakattal rendelkező helyisége. Nosza, szaladtunk a járáshoz. Megindult a verseny a könyvtár és a jövendő takarékszövetkezet között. Első fokon kiutalták a könyvtárnak, végül megkapta a takarékszövetkezet. Pedig a járási könyvtárosok és dr. Vargáné elnökhelyettes harcoltak érte, hiszen ismerik a könyvtár lehetetlen helyzetét.

Szívós munkánknak most érne a gyümölcse, a több olvasóhoz, nagyobb hely kellene, de sehol alkalmas épületet nem találunk. Igérèt van rá, hogy ha majd megépítik a háromemeletes művelődési házat, ott lesz a könyvtárnak is megfelelő hely. De ehhez még éveket kell várni. Mi lesz addig? Január óta naponta van kölcsönzés, ami szintén emeli a forgalmat.

Most főleg az iskolából kikerülő fiatalokat szeretnénk megtartani, illetve megnyerni olvasónak. A szakkönyvek forgalma sem kielégítő, itt is tennünk kell valamit.

A termelőszövetkezet és a községi tanács nagyon szépen támogatja 1963-ban is, anyagiakkal is a könyvtárat, ez szintén fokozza munkakedvünket. A járási munkaversenyben elsők lettünk.

Meg kell még említenem a járási könyvtár vezetőit is, mert mindenben a legmesszebbmenően segítségünkre vannak. Így jó dolgozni, amikor érezzük, hogy tanácsot vagy bármit kérünk, a legnagyobb készséggel segítenek.

Varga Dezső

KÖNYVBARÁT

Amikor felkért a tiszafüredi könyvbarát-bizottság vezetősége, hogy szerezzek új olvasókat a könyvtárnak, örömmel vállaltam a megbízást. Eszembe jutott, hogy gyermekeim mennyire szeretik a könyveket, szeretnek könyvtárba járni. Arra gondoltam, hogy milyen sokan lehetnek községünkben, akik szeretnének olvasni, de még nem jutottak el a könyvtárba.

A munka megkezdése előtt nagyobbik fiam, aki járatos a könyvtári munkában, tanácsot adott, hogy úgy lehet sikereket elérni, ha az emberek nyelvén beszélek. „Nem kell ajtóstól rohanni a házba" — mondta. Barátságos beszélgetés közben kell elmondani a látogatás célját. A tanácsot megfogadtam és munkám sikerrel járt. A 80 éves öreg néni éppúgy beiratkozott szavamra, mint a 8 éves iskolásgyerek.

Munkám eredményeként 35 új olvasóval gyarapodott a Tiszafüredi Járási Könyvtár használóinak száma, akikkel azóta is többször találkoztam könyvválogatás közben.

Továbbra is a könyvtár segítője maradok. Büszkén viselem a könyvbarát-jelvényt és osztozom a könyvtár sikereiben, gondjaiban.

Belényesi Józsefné

●

A könyv és az élet ugyanaz. A könyv egy része az életnek. Ma már a könyvek nélkül nem lehet az életet megvizsgálni. A könyvekbe lefektetett életanyag biztosabb mérték, mint az elfolyó, eltűnő, valóságos élet. Azt hiszem, az emberiség jövőjének rendkívül fontos alapja a könyv.

Móricz Zsigmond

Mezőgazdasági jellegű könyvkölcsönzők létesítése A TERMELŐSZÖVETKEZETEKBEN

Ma már nagyrészt tisztázottak azok a feladatok, amelyeket a közművelődési könyvtáraknak a mezőgazdasági termelés segítése céljából meg kell oldaniok. (Ld. *Kellner B.*: Könyvtáraink a mezőgazdaság fejlesztéséért. *A könyvtáros, 1962. 8. sz.* és *Dr. Hadnagy László* miniszterhelyettes tájékoztatója, *A könyvtáros, 1962. 11. sz.)*

A feladatok tisztázása után most a hasznos, célravezető módszerek felkutatására és alkalmazására van szükség. Hasonlóan más megyékhez, Csongrádban sem mondhatjuk, hogy könyvtárainkban megfelelő a mezőgazdasági könyvállomány, mivel annak sem nagysága, sem minősége nem kielégítő, viszont a meglévő állományt sem olvassák eléggé. Világosan látjuk tehát, hogy elsősorban a mezőgazdasági könyvpropaganda szélesítése, erősítése terén jelentkeznek feladataink. Ezzel azonban távolról sem oldódik meg a probléma. Nagyobb gondot kell fordítanunk a mezőgazdasági művek vásárlására, a könyvtárosok szakkönyvismeretének növelésére stb. Úgy látjuk azonban, hogy a szakkönyveket a szó szoros értelmében is közelebb kell vinnünk a mezőgazdasági üzemekhez. Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ kidolgozta az ún. „Egyszekrényes mezőgazdasági üzemi szakkönyvtár" (kézikönyvtár)-ak tervét, tudomásunk szerint ilyen típusú könyvtár már több helyen működik is az országban. Az „egyszekrényes" könyvtár a maga nemében határozottan hasznos kezdeményezés, és állami gazdaságokban, fejlettebb tsz-ekben megvalósítható. De az a bökkenő, hogy egy-egy ilyen típusú könyvtár létesítésének teljes összege (szekrénnyel együtt) 7—9000 forint. Tehát a kisebb, kevésbé fejlett, kezdő tsz-ekben ilyet önerőből létrehozni nem igen tudunk.

Mindenesetre az „egyszekrényes" könyvtár gondolata vezetett bennünket, amikor a Csongrád megyei tanács mezőgazdasági osztályával közösen elhatároztuk, hogy 10 „bemutató" mezőgazdasági üzemben, tsz-ben „mezőgazdasági jellegű könyvkölcsönzőt" létesítünk. „Bemutató" mezőgazdasági üzemeken azokat a tsz-eket értjük, amelyekben a tanácsi mezőgazdasági szervek tapasztalatcseréket szerveznek. A 10 mezőgazdasági jellegű könyvkölcsönzőt a tsz-ek és a könyvtárak közös erőből hozzák létre. A tsz-ek adják a könyvszekrényt és gondoskodnak könyvtárosról. A könyvállományt részben a tsz-ek meglévő szakkönyveiből, részben a megyei könyvtár által újonnan vásárolt könyvekből állítjuk össze.

Megjegyezzük, hogy nem tsz-kézikönyvtárakat akarunk ily módon létrehozni, többet annál. A könyvkölcsönző a tsz valamennyi dolgozójának (vezetőknek, agronómusoknak, brigádvezetőknek és egyszerű tagoknak egyaránt) rendelkezésére áll. Éppen ezért a könyvkölcsönzők állományát igen körültekintően kell összeállítanunk. Azt világosan látjuk, hogy nem hozhatunk létre „különleges", tehát kizárólag mezőgazdasági állományt tartalmazó könyvkölcsönzőket. Tervünk szerint egyelőre az állomány 2/3-a mezőgazdasági szakkönyvekből, 1/3-a pedig friss szépirodalmi és különböző ismeretterjesztő művekből áll. A mezőgazdasági szakkönyvállományt a tsz-ek termelési profiljának megfelelően alakítjuk ki — emellett általános mezőgazdasági művek is (mint „A mezőgazdasági szakirányítás kézikönyve", „Mezőgazdasági lexikon" stb.) bekerülnek az állományba. Tehát a könyvkölcsönzők állománya nemcsak mezőgazdasági művekből áll, de *a könyvkölcsönző jellege kifejezetten „mezőgazdasági".*

Ilyen könyvkölcsönzőt létesítünk *Sándorfalván* a „Rózsa F. tsz"-ben növénytermesztési jelleggel, *Ruzsán* a „Napsugár tsz"-ben gyümölcs- és szőlőművelési, *Mindszenten* a „Tiszavirág tsz"-ben kertészeti-öntözési, *Ambrózfalván* a „Dimitrov tsz"-ben állattenyésztési, *Kiszomboron* az „Előre tsz"-ben baromfitenyésztési, *Földeákon* a „Kossuth tsz"-ben öntözési, *Szentesen* a „Felszabadulás tsz"-ben állattenyésztési, *Csongrádon* a „Petőfi tsz"-ben szőlőművelési, *Hódmezővásárhelyen* a „Szántó Kovács János tsz"-ben növénytermesztési, *Makón* a „Vörös Csillag tsz"-ben pedig hagymatermesztési jelleggel.

Annak megfelelően, hogy a termelőszövetkezet község vagy város területén van-e, *a könyvkölcsönző szervezeti* (statisztikai) *szempontból* a területileg illetékes községi vagy városi (járási) könyvtárhoz tartozik, s mint *fiókjellegű* könyvkölcsönző működik. A fentiekből következik, hogy a mezőgazdasági könyvanyag „törzsállomány jellegűvé" válik, míg a szépirodalmi és ismeretterjesztő műveket rendszeresen cseréli a felettes községi, ill. járási (városi) könyvtár. Az

állománygyarapítást kezdetben, amíg a könyvkölcsönző megszilárdul, szakemberek bevonásával a megyei könyvtár látja el, a későbbiekben azonban a könyvkölcsönző könyvtárosa végzi.

Azt tervezzük, hogy a továbbiakban a mezőgazdasági jellegű könyvkölcsönzők számát a szerzett tapasztalatok alapján növeljük, s a többi tsz-ben is létesítünk ilyeneket. Így a tanácsi hálózaton belül kialakítjuk a mezőgazdasági jellegű könyvkölcsönzők rendszerét. Bekapcsoljuk őket a könyvtárközi kölcsönzés áramába, ezáltal megteremtjük a minél hatékonyabb szakkönyvellátás lehetőségét.

Tóthpál József

MÉG EGYSZER A KÖNYVTÁROSOK PÓTSZABADSÁGÁRÓL

A könyvtáros 1962. évi novemberi számában feleletet kellett adnom egy konkrét kérdésre, arra, hogy a „tudományos munkatárs" kategóriájába sorolt könyvtárosnak jogszabály szerint mennyi szabadság jár az alapszabadságon felül.

A feleletre hosszú hozzászólás érkezett, amelyben az egész könyvtárosi pótszabadság problematikáját felveti a hozzászóló. A zavarok elkerülése érdekében ezért röviden visszatérek arra.

Teljes egészében fenntartom az eredeti választ, amiből kiderül a kérdés bonyolultsága, a sürgős rendezés szükségességének felvetése és a jelenlegi helyzetnek megfelelő jogi válasz is. A hozzászólás két kérdést kever össze: a jogi szabályozást és a könyvtárosok méltányos igényeit. Magam, mint a Közalkalmazottak Szakszervezete Könyvtárosi Szakbizottságának tagja, számos előterjesztést készítettem évek alatt, amelyekben a hozzászóló által felvetett indokok is helyet kaptak. Nehezebb azonban a jogász helyzete, ha konkrét kérdésre kell válaszolnia, mert ilyenkor csak egyértelmű lehet a felelet.

Bár a hozzászóló sokszor hangsúlyozza, hogy szerinte „világos" a helyzet, a válaszom terjedelmét sokszorosan meghaladó fejtegetés azonban egyáltalán nem teszi világosabbá a megoldást. Nem foglalkozhatunk a hozzászóláson belül jelentkező valamennyi ellentmondással, de néhány rövid megjegyzést mégis rögzíteni kell. A hozzászólás fejtegetése főként arra alapít, hogy új besorolások vannak s megszűnt az a helyzet, hogy nem tudományos dolgozók tudományos munkatársak lehessenek. Mégis arra hivatkozik, hogy több mint egy évtized szerzett joga van veszélyben. Tehát vagy csak az 1962. évi új nomenklatúra alapján jár a 12 nap pótszabadság s akkor hol van ilyen szerzett jog, vagy a múltban is járt s akkor hogyan hivatkozhat arra, hogy az új besorolások miatt jár? Hasonlóképpen logikai ellentmondás — s a valóságtól is elszakad — az a bizonyítás, amely a konkrét kérdésre adott konkrét választ (a tudományos munkatárs pótszabadságának kérdését) olyannak akarja feltüntetni, mintha valamennyi könyvtárosi munkakörre választ adtam volna.

A vita természetesen helyes, mert mind a magam célját, mind a hozzászólóét segíti s feltehetően minden könyvtáros javára szolgál azzal, hogy a pótszabadságok jogszabályi rendezését viszi előre. Végül is minden szempont felvetése helyes, legalább van mit analízis alá vonni. Kettőnk között azonban nagy különbség van a tekintetben is, hogy a hozzászólónak módjában áll saját elgondolását kifejteni, nekem azonban a jogi választ kell megadnom. Ezért nem helyes az a megállapítása sem, amely szerint mindketten egyformán magánvéleményt adunk. Természetes, hogy *A könyvtáros* „Kérdezz-felelek" rovatában adott válasz nem jogszabály s ezt talán a hozzászólón kívül senki sem tartja tisztázandó kérdésnek, azonban egy szaklap rovata kereteiben, és tartalmában is kötelezi a választ adót arra, hogy a szocialista törvényességnek megfelelően megfoghatóan konkrét, szakszerű választ adjon.

A hozzászóló a szocialista jogalkalmazás elvének tartja azt, hogy „kétség esetén nem a magyarázatot, hanem a jogszabályt kell alapul venni, szószerinti értelmezésben, még pedig a dolgozó javára és nem a rovására." Ez a hozzászólás legérdemibb része, mert valóban senki által sem ismert „jogelvet" szögez le. Véleményem szerint — s az a gyanúm, hogy ebből él a jogtudomány — a magyarázatra csak akkor van szükség, amikor a jogszabály szószerinti értelmezése nem ad eligazítást, tehát a magyarázatra csak akkor kerülhet sor, ha kétség merült fel. Vagy lehet, hogy vannak olyan magyarázatok is, amelyek arra vannak hivatva - hogy kétségeket támasszanak?

dr. Takács József

A Veszprém megyei orvosi könyvtárak

Az orvostudományi könyvtári hálózatban Veszprém megye különleges helyet foglal el, amely elsősorban egészségügyi intézményeinek sajátos helyzetéből ered. Ugyanis amíg pl. a kaposvári vagy a szekszárdi megyei kórházhoz — mint megyei alközponthoz — csak 2—2 kisebb kórház könyvtára tartozik, addig Veszprém megyében a vezető kórházon kívül 11 állami, járási, tüdő- stb. kórház könyvtára működik az alközponthoz tartozó tagkönyvtárként. (Nem beszélve a rendelőintézetekről, gondozókról.)

Erősen befolyásolja a könyvtári munkát az is, hogy a megyei kórház könyvtárában 1945-ben minden mű megsemmisült.

1945 után tehát a gyűjtést teljesen elölről kellett kezdeni. A művek az egyes osztályokra kerültek, csak 1955-ben kapott a „könyvtár" egy régi könyvszekrényt, ahol legalább a könyveket összegyűjthették. 1961-ig a könyvek és folyóiratok kezelését egy-egy orvos végezte. Az időhiány következtében a legegyszerűbb módszerekkel és nyilvántartásokkal folyt a munka. A kórház 1961. novemberében főhivatású könyvtárost kapott, aki igen nehéz körülmények között kezdte el munkáját.

Leleményességének köszönhető, hogy a könyvtári rend hamarosan kialakult. A könyvtáros használt röntgenfilmekből, kiselejtezett lepedőkből tépett „szalaggal" tékákat készített, ezekbe kötötte a folyóiratokat. Egy év alatt elvégezte az elmaradt munkákat, leltárt, katalógusokat készített, az állományt fölöspéldányokból, ajándékokból, hagyatékból több mint négyszáz kötettel gyarapította. De mégsem ez a legnagyobb érdeme. A veszprémi kórház orvosai megszokták a könyvtárat, igénybe veszik, támaszkodnak rá. A könyvtáros bibliográfiai összeállításokat készít részükre a megyei pályázatokhoz és nagy forgalmú könyvtárközi kölcsönzést bonyolít le.

A megyei kórház orvosi könyvtára — a Veszprém megyei alközpont — tehát lehetőségeihez mérten talpra állt. A megye orvosi könyvtárainak megszervezése azonban a jövő feladata. A megyei tanács is felismerte, hogy az orvostovábbképzés, a kórházakban folyó tudományos munka elaprózódik. Ezért két újabb szakkönyvtári gócpont kialakítását tervezi, mégpedig Keszthelyen és Pápán. A terv meghatározza az orvosi könyvtár fejlesztését is: Keszthelyen és Pápán olyan könyvtárakat kell kialakítani, amelyek az orvosi munkát megfelelően támogatni, segíteni tudják. Úgy tervezik, hogy a devizakeretet a jövőben nem aprózzák el, hanem a két említett könyvtár és az alközpont között fogják megfelelően elosztani. Jelenleg ugyanis pl. a közkedvelt svájci orvosi hetilap, a *Schweizerische Medizinische Wochenschrift* 11 példányban jár a megyébe. A három nagyobb könyvtár — ha a másik kettő is legalább 4 órás mellékfoglalkozású könyvtárossal rendelkezik — meg tudná oldani, hogy a megyén belül körözzék a folyóiratot, így a fennmaradó devizát újabb lapok beszerzésére lehetne felhasználni. Ezek kölcsönzése is megoldható lenne, mert az az orvos, aki eddig a *Schweizerischét* járatta és őrizte, ezentúl nem tarthatná ugyan magánál, viszont mellette más lapokból is tájékozódni tudna. A megye egyes tagkönyvtárai (Keszthely, Hévíz, Balatonfüred, Tapolca) már megbíztak egy-egy alkalmas adminisztrátort, ápolónőt az orvosi könyvtár kezelésével. E munkatársak az alközpontban egész napos tapasztalatcserén megismerték a könyvtári munka indulásához nélkülözhetetlen tudnivalókat, amik természetesen még korántsem elegendők a könyvtári munka végzéséhez. Arra kell itt is törekedni, hogy legalább a nagyobb könyvtárakban középfokú képzettségű könyvtárosok dolgozzanak.

A fejlődés során pedig el kell jutni oda, hogy ne csak a kórházakban dolgozó orvosokat lássák el szakirodalommal, hanem a megye összes orvosait is. A körzeti orvosok túlterheltsége köztudomású, ennek ellenére az egészségügy országos feladatai közül igen sok olyan hárul rájuk, amelynek megoldásához a szakirodalomra kell támaszkodniok. Érthető tehát, hogy máris többen látogatják a könyvtárat, keresik a szakirodalmat. A Veszprém megyei kórházban tartott referáló üléseken részt vesznek, s mivel ezeken az estéken a könyvtár ügyeletet tart, igénybe is veszik állományát.

A veszprémi példa tanúsága szerint, amelyik orvosi könyvtár bebizonyítja, hogy a fenntartó intézmény elsődleges funkcióját, a betegellátást, megfelelően tudja támogatni, az jogosan kéri az anyagi fedezet megteremtését munkájához. Ezért támogatta a kérést az *Országos Orvostudományi Könyvtári Tanács* is legutóbbi ülésén, amelyen elfogadta Veszprém megye orvosi könyvtárainak fejlesztési tervét és értékelte eredményeit.

Torday Aliz

Magyar könyvtárosok és bibliográfusok

PIKLER BLANKA

(1883—1957)

1908 közepén a Fővárosi Könyvtár tisztviselőjévé nevezték ki Pikler Blankát, aki ezáltal az első, státussal rendelkező magyar könyvtárosnő lett. Röviddel később a rohamosan növekvő könyvtár katalogizáló osztályának élére állították. Így ő hazánkban az első nő, akire vezető könyvtári állást bíztak. Pikler Blankának oroszlánrésze van abban, hogy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központjának katalógusa ma is az ország legjobb tudományos segédeszközei közé tartozik, hiszen az alapok lerakása sok tekintetben az ő személyes műve. Nagy érdemeket szerzett abban az illegális, háború ellenes küzdelemben, melynek 1917—1918-ban a Szabó Ervin által vezetett Fővárosi Könyvtár volt a szellemi központja, és derekasan kivette a részét a Tanácsköztársaság könyvtárpolitikai célkitűzéseiért folytatott harcból. Igen nagy szerepet vállalt a magyar nemzeti bibliográfia megteremtésében is, pedig munkájának legnagyobb részét az ellenforradalmi üldöztetés közepette végezte. Pikler Blanka a felszabadulás után megrokkant egészségi állapotával mit sem törődve dolgozott a második munkáshatalom kulturális célkitűzéseiért; haladó múltjához híven ekkor lett párttag és munkatársa a pártkiadónak, amelynek kötelékében munkálkodva újabb maradandó alkotásokkal írta be nevét a hazai művelődésügy történetébe.

1.

Ma, amikor ezrével dolgoznak nők a könyvtárosi pályán, szinte különösnek tűnik, hogy néhány évtizeddel ezelőtt sokan szinte elképzelhetetlennek tartották ezt a fejleményt. Még a magyar könyvtárosok első tudományos orgánuma, az 1876-ban alapított *Magyar Könyvszemle* is csak 1903-ban vette hírét annak, hogy a nyugati országokban már női könyvtárosok is működnek. „Nők könyvtári szolgálatban... Ez a cím vezércikktéma" — ilyen tálalásban tájékoztatta a hivatalos könyvtári folyóirat 1903-as évfolyamának 441. lapján olvasóit a „szenzáció"-ról. Röviddel később, 1906-ban Ferenczi Zoltán, az Egyetemi Könyvtár igazgatója mégis megpróbálkozott egy ingyenes női könyvtáros, dr. Czeke Marianne alkalmazásával, akit azonban csak 1909-ben sikerült fizetéses könyvtártisztté kinevezetnie.

Pikler Blanka viszont már az előző évben alkalmazást nyert a Fővárosi Könyvtárban. Persze előzőleg ő is jó darabig ingyen dolgozott, míg végre 1908. július elsején kinevezték. Mint a XI. fizetési osztályba sorolt városi hivatalnok havi 90 koronát kapott, amikor egy szoba-konyhás lakás átlagos bére 40—50 korona volt. Felettesei évekig hiába szorgalmazták a városnál, hogy az egyetemet végzett könyvtárosnőt diplomájának megfelelő fizetéssel sorolják be az őt megillető magasabb státusba. Ez azonban a Pikler Blankáról adott egykorú (a Fővárosi Könyvtár régi irattárában megmaradt) jellemzések szerint a fiatal könyvtárosnőnek egyáltalában nem szegte kedvét. Úgy dolgozott, mintha be akarná bizonyítani, hogy a nők is megállják a helyüket a könyvtárosi pályán. Erre nyilván nagy szükség volt, hiszen a felvételét szorgalmazó 1908. február 25-i beadvány, amelyet érdekében a fővároshoz intézett a könyvtár, érvek hosszú sorával kénytelen bizonygatni, hogy nők is el tudják végezni a megkívánt könyvtárosi feladatokat, hogy Németországban „már" 27 nő dolgozik könyvtárban, és hogy az International Congress of Women már 1899-i londoni tanácskozásán leszögezte: az angol könyvtárosnők eredményes munkát végeznek. A beadvány hivatkozott az Egyesült Államok példájára is, ahol régóta tevékenykednek női könyvtárosok, valamint arra, hogy a nők sok vonatkozásban, aprólékosságuk, pontosságuk miatt a férfiaknál is jobban beválnak e munkaterületen stb.

2.

A főváros első női könyvtárosának munkássága fényesen igazolta a hozzá fűzött reményeket. Pikler Blanka közvetlen hivatali felettese, Szabó Ervin 1909-ben a következő indokolással sürgeti, hogy a munkatársának kijáró magasabb rangsorolást megadják: „Képzettsége, nyelvismeretei és értelmisége folytán Pikler Blanka a Fővárosi Könyvtár leghasználhatóbb alkalmazottai közé tartozik, aki hivatali kötelességeit ritka buzgalommal és lelkiismeretességgel végzi." 1910-ben Szabó Ervin rábízta a katalogizálást, és ismét szót emelt megfelelő előléptetése érdekében. A város vezetőségéhez intézett felterjesztésében a következőket jegyezte meg: „Pikler Blanka szaktudása annyira kiváló, hogy a legnagyobb lelkiismeretességet és pontosságot követelő könyvtári munkát, a katalogizálást utalhattuk teljesen a hatáskörébe és ezen kívül munkaképessége olyan intenzív, hogy az összes férfi alkalmazottakkal kiállja a versenyt". — A következő esztendőben Pikler Blankát városi segéllyel egyhetes németországi tanulmányútra küldik. Az erre vonatkozó könyvtári javaslatban olvashatjuk: „Pikler Blanka a legrátermettebb, legmunkabíróbb tisztviselőnk".

Ezekben az időkben, az első világháború előestéjén az eszeveszett fegyverkezési verseny és az egymást követő gazdasági válságok miatt mind nehezebbé válnak a megélhetési viszonyok a „boldog, békebeli" Magyarországon. Pikler Blanka is növekvő anyagi gondokkal küzd, amire Szabó Ervin, a könyvtár igazgatója is felfigyel. Új és újabb hosszúlejáratú kölcsönök folyósítását eszközli ki a városnál Pikler Blanka számára, mert mint írja, munkatársának anyagi gondjai „igen nyomasztóak és félő, hogy munkakedvét, szorgalmát, amely a legteljesebb elismerésre tarthat számot, kedvezőtlenül befolyásolhatják körülményei".

1912-től kezdve napirendre került egy nagy, reprezentatív könyvtárépület emelésének eszméje a fővárosnál. Ekkor már befejezett tény, hogy a Fővárosi Könyvtárat angol—amerikai rendszerű fiókkönyvtárak hálózatával rendelkező nyilvános intézménnyé fejlesztik. Az új feladatra megfelelően készülnek fel. A már kereken 100 000 kötetes központi társadalomtudományi, várostörténeti gyűjteményt teljesen új alapokra helyezik, és félredobva a régi, elavult katalógusrendszert, a selejtezés után minden kötetet újra feldolgoznak. 1912—1914 között hatalmas munka folyik a könyvtárban. Az átdolgozás legfőbb irányítója, Szabó Ervin egyik legkitűnőbb munkatársa, Kőhalmi Béla. A katalogizálás felelősségteljes munkáját Pikler Blanka vezeti. Ekkor rajzolódik ki körvonalakban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár új arculata, melynek kialakításában Pikler Blankának elévülhetetlen érdemei vannak.

3.

Ugyanezen években, pontosan 1914-ben kezdi meg Pikler Blanka a könyvtár falain túlmenő jelentőségű bibliográfusi tevékenységét. 1913—1914-ben a Kőhalmi Béla által indított és szerkesztett *Könyvtári Szemle* nagy kampányt indít a kurrens nemzeti bibliográfia megteremtéséért. A folyó könyvtermésről mindaddig csupán a könyvkereskedők egyesületének jegyzékei adtak számot. Ezek a jegyzékek hiányosak voltak, ezrekre ment a kifelejtett, kihagyott munkák száma. Pikler Blanka a Könyvtári Szemle hasábjain közölt kimutatással támasztotta alá ezt az állítást. A Magyar Könyvszemle is sürgette, hogy állami támogatással biztosítsák egy, a teljes magyar könyvtermést felölelő címjegyzék sorozatos kiadását. Az illetékesek azonban a fülük botját sem mozgatták. Erre a szerény anyagi forrásokkal rendelkező Könyvtári Szemle kezdte meg a teljességre törekvő kurrens bibliográfia időről időre való közrebocsátását. Az 1914-ben megindított sorozatot az első két szám kivételével Pikler Blanka szerkesztette. Külön értékei ezeknek a *Magyarország bibliográfiája* című jegyzékeknek a bevezető kommentárok, melyek néhány frappáns mondat erejéig jellemezték a megelőző hónap könyvtermésének kiemelkedőbb darabjait. Íme egy-két példa a Pikler Blanka által adott rövid értékelésekből: „Magyar problémák sűrűjébe szólít Aradi Viktor könyve a rutén skizmapörről... megdöbbentő igazolásul, menynyire nem szabad csendőrkézzel hozzányúlni se ennek, se más népnek naiv vallásos érzületéhez". — „Kozári Gyula Pascalról szóló könyvének bevezetője indulatos és meggyőződéses vádbeszéd a mi mai kultúránk ellen..." A „Magyarország bibliográfiája" másik úttörő kezdeményezése, hogy tizedes rendszerben közölte anyagát, akkor, amikor a Gulyás Pál által szerkesztett hivatalos könyvtártudományi folyóirat, a Magyar Könyvszemle nem győzte eleget szapulni az „értelmetlen", „zűrzavaros" Dewey-féle osztályozást és annak propagálóit, Szabó Ervint és munkatársait.

1914 közepén, a 6. számmal megszűnik a Könyvtári Szemle melléklete, a Magyarország bibliográfiája, 1914 júliusától ui. a Magyar Könyvkereskedők Egyesü-

lete jobb belátásra térve, a két kiváló szakembert, Kőhalmi Bélát és Pikler Blankát bízta meg ezután már a teljesség igényével fellépő könyvészeti kiadványának, az 1878 óta megjelenő Corvina mellékletének szerkesztésével.

Pikler Blanka az első világháború vége felé új oldaláról mutatkozik be. Az 1917. november 7-i orosz szocialista forradalom nyomán, mely keleten egycsapásra békét teremtett, elemi erővel tör fel Magyarországon is a béke után sóvárgás, amelynek legnyomatékosabb megfogalmazását a budapesti munkásság 1917. november 25-i, 1918 januári, majd júniusi tüntetései és sztrájkjai jelentik. Megindul az erjedés az értelmiség körében is, és a milliók életének megmentéséért, az ország jövőjéért folytatott nagy kockázatot jelentő illegális, antimilitarista harc szellemi vezére Szabó Ervin, a Fővárosi Könyvtár forradalmi gondolkozású igazgatója. Pikler Blanka mély emberségétől indítva Szabó Ervin egyik legjobb segítőtársává válik ekkor. Azok a röpcédulák, amelyek 1918-ban a háború elleni háborút hirdetve ezrével jutnak el a fronton harcoló katonákhoz és terjednek a hátországban, közvetlenül Pikler Blanka keze alól kerültek ki. A ma már muzeális értékeknek számító röplapok eredetijét Pikler Blanka gépelte titokban a könyvtárban és sokszorosította a könyvtár roneotypján.

Nem meglepő, hogy ugyanő lelkesen kivette részét az 1919-es Tanácsköztársaság forradalmi lendületű könyvtárépítő munkájából is. Pikler Blanka az 1919 május—júniusában tartott könyvtári tanfolyamon a katalogizálásról ad elő. A fennmaradt dokumentumok szerint buzgón tevékenykedett a most Szabó Ervinről elnevezett Fővárosi Könyvtár elé kitűzött feladatok teljesítéséért: a meglevő öt kerületi könyvtár helyett negyvenet — ez volt a cél. Pikler Blanka rótta a várost, hogy a leendő közművelődési könyvtárak számára helyiségeket szerezzen.

4.

Mindez súlyos „bűn"-nek minősült az ellenforradalom szemében. 1919. augusztus 7-én a gyenge fizikumú könyvtárosnőt detektívek hurcolták el, a gyűjtőfogházba vetették, a tehetségesebb rivalistól szabadulni akaró néhány könyvtáros kollégája hetet-havat összehordott róla. Meghurcoltatása esztendőkön át tartott, jóllehet nem volt kommunista, csupán mint humanista helyeselte az 1919-es munkáshatalom művelődési politikáját. Végül 1921-ben a jóindulatúnak legkevésbé sem nevezhető ellenforradalmi ügyészség kénytelen volt elejteni minden vádat Pikler Blankával szemben, mert bűncselekményt sehogyan sem sikerült rábizonyítani.

Könyvtárosi állásába természetesen többé nem térhetett vissza, és mint baloldali rokonszenvéről ismert ember, az ellenforradalom egész időszakában megbélyegzett volt. Könyvkiadóknak dolgozott, javarészt névtelenül, lexikonok szerkesztésében vett részt, magán- és egyesületi könyvtárak rendezéséből tartotta fenn magát. Legszebb tette azonban az volt, hogy névtelenül tovább szerkesztette a Corvinát. Azzal a Braun Róberttel együtt — akit ugyancsak haladó magatartásáért távolítottak el a Fővárosi Könyvtárból — összeállította a magyar kultúrát az angolszász országokban ismertető, népszerűsítő, a magyar könyvnek nyugaton utat nyitó „A list of all Hungarian books in trade" című, 1925-ben megjelent könyvjegyzéket.

Nem kétséges, hogy Pikler Blanka legjelentősebb alkotása a Szabó Károly és Petrik nyomdokain haladó „Magyar Könyvészet 1921—1923" c., a magyar nemzeti bibliográfia folytonosságát biztosító, máig is hézagpótló címgyűjtemény.

5.

Pikler Blanka, az 1945-ös felszabadulást már úgy érte meg, hogy megrokkant, hallását csaknem teljesen elvesztette. Azonban erejéhez képest így is kivette részét az újjáépítő munkából. A főváros rehabilitálta egykor igaztalanul menesztett, üldözött alkalmazottját, de könyvtárban már nem dolgozhatott. Mint nyugdíjas könyvtáros a pártkiadónál vállalt állást, és ott értékesítette páratlan szaktudását. Az ő munkája többek között a Marx főművéhez, *A tőke* új magyar kiadásához mellékelt hatalmas irodalomjegyzék. Erőben egyre fogyatkozva, de haláláig lankadatlanul helytállva dolgozott azon a területen, amelyen csaknem félszázaddal előbb úttörőként elindult. 1957. elején halt meg.

Remete László

KÖNYVTÁROSOK KIS LEXIKONA

Nyomdai sokszorosító eljárások 3. A síknyomás

Síknyomásnál a nyomóforma felületén a nyomtató és a nem-nyomtató elemek egy síkban vannak. A nyomás nem mechanikai úton történik, mint a magas- és mélynyomásnál, hanem a zsír és víz azon tulajdonsága alapján, hogy nem keverednek egymással. Ha a nyomóforma egy részét zsíros festékkel vonják be, akkor ezeken a helyeken a víz nem tapad meg; a felület többi részét vízzel telítik, ez viszont a zsíros festéket taszítja.

A síknyomás legrégibb formája a *litográfia* vagy *kőnyomat*. Feltalálása Aloys Senefelder nevéhez fűződik (1797). Senefelder rájött arra, hogy porózus mészkőfajtákhoz jól tapad a festék, és gyorsan átnedvesednek. Ilyen *litografikus pala* a solnhofeni és kalkheimi mészkő. Kőnyomat készítésénél 18—20 cm vastag táblákat vágnak belőlük, felületüket csiszolják, tisztítják, majd *litografikus tus*sal vagy *krétá*val (anyaguk: állati eredetű zsiradék, szappan, festőanyag) rajzolnak rá. Ezután híg gumioldatba kevert salétromsavval végig öntik a követ, hogy elősegítsék a festék tapadását. A kőről közvetlenül nyomnak, s ezért a sokszorosítandó rajz tükörképét másolják át rá.

Eleinte csak vonalas képeket és írott szövegeket sokszorosítottak ilyen módon, később finom tollal ritkábban vagy sűrűbben pontokat rajzoltak, s így árnyékolt hatást értek el. Ezt a pontozási technikát alkalmazták a *chromolitográfiá*nak nevezett eljárásnál színes képek sokszorosítására. Az eredeti képről különleges tintával kontúrrajzot készítettek, s ezt annyiszor vitték át azonos nagyságú kövekre, ahány színből készült a levonat. Nemegyszer 15—20, sőt 30 színt is nyomtak egymásra. A sok lemez és sok nyomás miatt ez nem volt gazdaságos eljárás, mégis így állították elő 1822-től kezdve a régi albumok, lexikonok színes mellékleteit és a múlt század közkedvelt *olajnyomatait*.

Kőlemez helyett sokáig kísérleteztek fémmel, de erről a zsíros részek hamar lekoptak. A cink és alumínium lemezek használata csak azután terjedt el, hogy Rubel amerikai nyomdász 1904-ben üzembe állította az első *offset gépet*. (Az offset elnevezés közvetett utat jelent.) A fémlemez a festéket itt egy gumihengernek adja át — a gumira való nyomást kis erővel lehet végezni —, s a festék a gumihengerről kerül a papírra. A fémlemezre természetesen a közvetett nyomás miatt a rajznak nem a tükörképe kerül.

A fémlemezt nem kell olyan vastagra készíteni, mint a követ. Hajlékony, s így az offset rotációs nyomásra is alkalmas. További előnye, hogy a papír nem érintkezik közvetlenül a nedves hengerrel, nem kap annyi vizet, s ezáltal nem torzulhat el annyira. Offsetnyomáshoz nem szükséges különleges, drága műnyomó papír sem. Mivel szebb képeket ad a kőnyomásnál, ezért ezt majdnem teljesen kiszorította.

Természetesen hátrányai is vannak az offsetnek. A gumilemezen át való nyomásnál a nyomóelem terjedelme megnövekszik, a festék viszont, amíg a festékező hengerrel a nedves nyomólemezre, onnan a gumira, majd a papírra kerül, sokat veszít színerejéből. Ezért a lemezen erős retusálást kell végezni. A nyomás kényes vegyi eljárás, csak megfelelő felszereléssel, szakképzett személyzettel végezhető, mert a legkisebb hiba használhatatlanná teszi a levonatot.

Az offsetlemezeket ma már túlnyomóan fotomechanikus úton készítik (fotolitográfia, aszfalt fénymásolás stb.). Az árnyalt, tónusos képeket raszter segítségével pontszerű nyomóelemekre bontják, az autotípiához hasonlóan. (Ismertetését l. *A könyvtáros* 1962. decemberi számában, a magasnyomásról szóló cikkben.) Ez az eljárás alkalmas színes sokszorosításra is *(coloroffset)*. Általában hatszínű nyomást használnak (sárga, rózsaszín, vörös, világoskék, sötétkék, fekete), újabban azonban kidolgozták a jó eredményt adó négyszínű nyomást is. A legnagyobb nehézséget a coloroffsetnél a színretus okozza. Legalább ötven különféle mechanikus megoldást dolgoztak ki, de egyik sem tökéletes.

Az offseteljárásnál a sokszorosítandó szöveget magasnyomással szedik ki és nyomják, majd erről másolják át offsetlemezre, ugyanúgy mint a képeket.

Az offsetgépek általában három hengeresek. Egyik hengeren van a 0,6—0,8 mm vékony fémlemez, másikon a gumihenger, harmadikon a nyomóhenger, amelyikre a papír tapad. A gépet nedvesítő és festékező szerkezet egészíti ki. Többszínű nyomásra általában többhengeres gépet használnak.

Ezt a technikát régebben csak egyszerűbb, nagy példányszámú vagy nagy alakú nyomtatványok, címkék, plakátok előállítására használták. A fotomechanikai eljárások bevezetése óta a legjobb minőségű nyomtatványok is előállíthatók vele. A nyomás felülete fénytelenebb, mint más eljárásoknál, s ezért elsősorban akvarellek, kréta-

rajzok, pasztellek sokszorosítására alkalmas. Fényezett képet nem ad vissza tökéletesen.

A síknyomás harmadik formája, a *fénynyomás*, a zselatinnak azon a tulajdonságán alapul, hogy megvilágítás hatása alatt csökken a vízfelvevő képessége. A sokszorosításkor fényérzékennyé tett zselatinréteggel vonnak be üveglemezt, s erre fényképeznek. A nyomó elemet a fény hatása alatt cserzett zselatinréteg alkotja, amely elvesztette vízfelvevő képességét. A fémnyomat úgy hat, mint a fényképmásolat. Magyarországon alig használják, pedig kis példányszámú (ezerig) reprodukciók előállítására olcsó és jó eljárás. Külföldön bonyolult szedésű, különleges jeleket, képleteket tartalmazó könyvek új kiadása sokszor készül így.

A teljesség kedvéért a magas-, mély- és síknyomáson kívül említsük meg a negyedik fajta nyomdai sokszorosító eljárást, a *szitanyomást*. Lényege egy apró szemcsés, kifeszített szitaszerű anyag, amelynek egyes részeit lakkal vagy sablonnal elfedik. A nem fedett részeken keresztül nyomják a festéket a papírra.

A szitanyomás használata erősen korlátozott, plakátokat, ipari nyomtatványokat készítenek vele. Hazánkban csak a Kossuth Nyomdában van kísérleti szitanyomó részleg.

Vértesy Miklós

A tikettes kölcsönzés tapasztalatai

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 43-as számú kerületi könyvtára 1961. május 2-án nyílt meg. A könyvtár új kölcsönzési rendszert vezetett be, az úgynevezett „tikettes" kölcsönzést.*

A módszer lényege, hogy az olvasó a beiratkozáskor bizonyos számú „tikettet", *tasakot* kap, amelyet a kölcsönzés alkalmával átad a könyvtárosnak és ennek ellenében az átadott tasakok számának megfelelő mennyiségű könyvet kölcsönözhet. A könyvtáros az olvasótól átvett tasakokba helyezi a kölcsönzött könyvek kártyáit, s amikor az olvasó visszahozza a könyvet, a könyvtáros kikeresi a tasakot, kiveszi belőle a könyvkártyát, a tasakot pedig visszaadja az olvasónak. Mivel a könyvkártya a könyv, a tasak az olvasó adatait tartalmazza, a kettő együtt pontosan rögzíti a kölcsönzést.

Ez a módszer szükségtelenné teszi a kölcsönzött könyvek kártyáinak aláírását. Mivel a tasakra ragasztott űrlapra rákerülnek az olvasóra vonatkozó adatok, sőt esetleg a jótálló is, a kölcsönzés meghosszabbításakor, vagy perléskor nem kell külön olvasói nyilvántartáshoz nyúlni, mert a szükséges adatok a kikölcsönzött könyvek kártyáival együtt a könyvtáros rendelkezésére állnak. A tasakokat a lejáraton belül az olvasók törzsszámának sorrendjében tartjuk. Az olvasók betűrendes nyilvántartása céljára minden olvasóról személyi lapot állítunk ki, ami az olvasó nevét, törzsszámát és születési évét tartalmazza. Így a név utáni visszakeresés lehetősége is biztosítva van. A tasakokra ragasztott űrlap kitöltése után kerül sor azok aláírására. A tasak fél könyvkártya nagyságú. Alkalmazásakor el kell dönteni, hogy hány könyv lehet egyszerre az olvasónál. Mivel a könyv kölcsönzése a tasak ellenében történik, az olvasó részére kiállított tasakok számánál kevesebbet kölcsönözhet, de többet nem. A szépirodalom és az ismeretterjesztő irodalom számára eltérő színű tasak rendszeresíthető. Ha például az olvasó 6 tasakot kap, három szépirodalmi és három ismeretterjesztő könyvet kölcsönözhet egyszerre. A tasakon a következő szöveg van:

Elismervény

Elismerem, hogy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 43. sz. kerületi könyvtárából 1 könyvet átvettem.

.....
az olvasó aláírása

Amint már említettük a tasakon rajta van az olvasó törzsszáma, és a többi szükséges adata. Aláírásával az olvasó könyvtári tagságának egész idejére felelősséget vállal a kikölcsönzött könyvekért, egy-egy kölcsönzéskor tehát már nem kell a kivitt könyvek kártyáit aláírnia. Ha az olvasó valamely alkalommal kevesebb könyvet visz ki, mint ahány tasakot kapott, az üresen maradó tasakokat visszakapja, és a legközelebbi kölcsönzésre az olvasójegyével együtt magával hozza. Ha szüneteltetni a kölcsönzést, vagy végleg kimarad a könyvtárból, akkor az összes tasakot visszakapja. Tapasztalatunk szerint tasakel-

* Lásd *A könyvtáros* 1960. évi 7. számában „A zálogrendszerű kölcsönzés" című cikket is.

vesztés csak szórványosan fordul elő. A rendszer bevezetésekor minden felvilágosító eszközt igénybe kell vennünk, hogy az olvasó tudatában legyen a tasak fontosságának, annak, hogy a tasakra a kölcsönzésnél éppen úgy szüksége van, mint az olvasójegyre. Ha esetleg mégis elveszti, póttasakot íratunk alá, ha pedig a régi utólag előkerül, ez sem okoz zavart, mert a felesleg megsemmisíthető. Visszaélés sem történhet, mert a tiketten rajta van az olvasó neve, száma, így csak a jogos tulajdonosa kölcsönözhet vele. Az új rendszer bevezetésekor felmerült az az aggály is, hogy perlések esetén az olvasó letagadja a kölcsönzést, mivel aláírása nincs a kártyán. Erre azonban másfél éves gyakorlatunk alatt nem volt példa, pedig több perlésünk volt már.

Mi a tikettes kölcsönzési módszer eddigi tapasztalatait a következőkben összegezhetjük:

1. Ez a kölcsönzési módszer megakadályozza a vitát a könyvtáros és az olvasó között az elvihető könyvek számára nézve.

2. Nagyon meggyorsítja a kölcsönzés lebonyolítását, mert nem kell a könyvkártyát aláírni. Ez nagyforgalmú könyvtárak esetében figyelemre méltó szempont.

3. A statisztika készítésekor könnyen megkülönböztethető a szépirodalmi és az ismeretterjesztő könyvek kártyája.

Tóth Dezsőné

„Sok jó olvasók vagynak Somogyban"

E szavakat nemesapáthi Kiss Sámuel Értekezések Somogyról című cikkéből idézzük, mely a Tudományos Gyűjtemény 1822. évfolyamának V. füzetében jelent meg. A szerző szavai szerint „köz dicsőségére szolgál Somogynak, hogy akiktől itt megkívántatik a literatura kedvellése, s kitelik a jó könyveknek megszerzése és olvasása, híven megfelelnek nemzeti kötelességjöknek. Mert azonkívül, hogy egy oly kis mezővárosban, aminő Kaposvár, két könyváros bolt vagyon, még szép számú hasznos könyveket hoznak ide Pestről és Bécsből... Nem kis örömmel hallotta az értekező több izben, hogy most ez, most amaz a tudós hozatott ide több aranyakon némely derék új könyveket, és ha attól nem tartana, hogy a somogyi kitűnő literátorok közül némelyek dicső nevük említésén nemesen elpirulnának és megsértődnének, sokakat megnevezhetne az értekező, akik egész nap elülnek tudományos könyveik társaságában, s fáradhatatlanul olvasván, andalodva merülnek szép és becses könyvtárjokra való tekintésükön a boldogság szférájába."

Ha a könyvtáros nagyon fiatal...

A gyermekkönyvtárban

Egy tízéves kis olvasó buzgón keresgél a könyvek között. Kis idő múlva halkan megszólítja a gyermekkönyvtárost:

— Te gimnazista! Segíts nekem izgalmas könyveket keresni! Te már bizonyosan sok jó könyvet olvastál.

A könyvtáros szó nélkül kiválaszt két izgalmas könyvet, azután kíváncsian megkérdi legújabb „pertu" barátját:

— Honnan gondolod, hogy gimnazista vagyok?

— Úgy nézel ki! — válaszol a kérdezett nagyon komoly arccal.

A felnőtt kölcsönzőben

Kovács néni a hóna alatt a kapott négy könyvvel elégedetten ballag a kölcsönzőpulthoz.

— Igazán nagyon köszönöm a segítségét. Bizonyára jó könyvek lesznek — hálálkodik a mellette álló könyvtárosnak, majd így folytatja:

— Mondja csak, kedves, melyik napon van itt a könyvtárban? Ugye magácska itt politechnikás?!

(S. K.)

A művelődésügyi miniszter 104/1963 (M. K. 1.) M. M. számú utasítása

A könyvtárosképző szaktanfolyamok egyes szervezési és pénzügyi kérdéseiről

A 148/1962. (M. K. 15.) M. M. számú utasításban meghatározott könyvtárosképző szaktanfolyamok egyes szervezési és pénzügyi kérdéseit — a pénzügyminiszterrel egyetértésben — az alábbiak szerint szabályozom.

1. §.

A felső- és középfokú könyvtárosképző szaktanfolyamok hallgatóinak tandíjat, ezen kívül vizsgadíjat, dolgozatjavítási díjat és jegyzetköltség térítést kell fizetniök. Ezeket a díjakat úgy kell megállapítani, hogy azok — a vizsgákkal, illetőleg a konferenciákkal kapcsolatos utazási költségektől eltekintve — az összes oktatási kiadást fedezzék.

2. §.

Az egyéves felsőfokú könyvtárosképző szaktanfolyam csak abban az esetben szervezhető meg, ha a jelentkezők száma a 25-öt eléri, vagy meghaladja.

3. §.

(1) A felsőfokú szaktanfolyam hallgatóinak tandíját — a szociális körülmények figyelembevételével — évi 200—340 Ft között kell megállapítani. Átlagos tandíj évi 270 Ft.

(2) Minimális tandíjat lehet megállapítani annak a hallgatónak, akinek a havi jövedelme az 1600 Ft-ot nem haladja meg.

Maximális tandíjat kell megállapítani annak, akinek havi jövedelme a 2500 Ft-ot eléri vagy meghaladja.

(3) A felsőfokú könyvtárosképző szaktanfolyam óradíjait a 118/1959. (Mü. K. 17. Mü. M.) számú utasítás* szerint kell megállapítani. (Elméleti órák díja: 25 Ft, gyakorlati órák díja 14 Ft.)

(4) Vizsgadíjak:

záróvizsga elnökének díja tanulónként	13 Ft
kérdező-tanár díja tanulónként és tantárgyanként	8 Ft
kérdező-tanár díja, ha dolgozatot is javít, tanulónként és tantárgyanként	10 Ft

(5) Az évközi dolgozat javítási díja dolgozatonként 4 Ft.

4. §.

Középfokú könyvtárosképző szaktanfolyamot csak abban az esetben lehet megszervezni, ha a jelentkezők száma esti tagozaton a 25 főt, levelező tagozaton a 20 főt eléri, vagy meghaladja.

5. §.

(1) A középfokú szaktanfolyamok hallgatóinak tandíját a szociális körülmények és a tanulmányi eredmények figyelembevételével

— esti tagozaton félévi 100—250 Ft

— levelező tagozaton félévi 80—140 Ft

díjhatárok között kell megállapítani. A tandíjat a tankönyvtár vezetője úgy határozza meg, hogy az átlag esti tagozaton félévi 175 Ft-nál, levelező tagozaton félévi 110 Ft-nál kevesebb ne legyen.

(2) Minimális tandíjat lehet megállapítani annak a hallgatónak, akinek havi jövedelme az 1400 Ft-ot nem haladja meg. Maximális tandíjat kell megállapítani annak a hallgatónak, akinek havi jövedelme a 2000 Ft-ot meghaladja.

(3) Az, aki a tankönyvtár székhelyén lakik, csak esti tagozatra vehető fel. E rendelkezés alól a tankönyvtár vezetője különlegesen indokolt esetben kivételt engedélyezhet. Az ilyen engedély alapján levelező tagozatra felvett hallgatónak azonban az esti tagozat tandíjátlagának megfelelő összegű tandíjat kell fizetnie.

(4) A középfokú szaktanfolyamok óradíját a 118/1959. (Mü. K. 17.) Mü. M. számú utasítás alapján kell megállapítani. (Elméleti órák díja 17,50 Ft; gyakorlati órák díja 12 Ft.)

(5) Vizsgadíjak:

a képesítő vizsga elnökének díja hallgatónként	12 Ft
kérdező-tanár díja tanulónként és tantárgyanként	6 Ft
kérdező-tanár díja — írásbeli dolgozat javítása esetén — tanulónként és tantárgyanként	8 Ft

(6) A házi feladatok javítási díja dolgozatonként 3 Ft

a szakdolgozat javítási díja dolgozatonként 30 Ft

6. §.

Javítóvizsga esetén a hallgatónak a javítóvizsgával kapcsolatos költségeket (vizsgadíjat) és az esetleg felmerülő egyéb költségekből a reá eső részt meg kell térítenie.

7. §.

(1) Az összkereset megállapításánál a megállapítás időpontját megelőző három hónapban elért átlagjövedelmet kell alapul venni. Figyelmen kívül hagyandó a családi pótlék és a nyereség részesedés. Összkereset alatt a nyugdíjjárulékkal és egyéb terhekkel nem csökkentett munkabért kell érteni.

(2) Az első félévi — felsőfokú tanfolyamoknál az egész évi tandíjat a tanfolyamra való felvételkor, a középfokú tanfolyamok további tandíját pedig az előző vizsgaidőszak lezárása után egy hónapon belül kell megállapítani. A tandíj megállapításáról a tankönyvtár vezetője gondoskodik. A tanfolyamvezető a hallgatókat a tandíj összegéről írásban köteles értesíteni.

(3) Annak a hallgatónak, aki jövedelméről és az eltartottak számáról szóló hivatalos igazolást a megadott határidőig nem adja be; továbbá akinek a vizsgahalasztást nem betegség, vagy egyéb különös méltánylást érdemlő ok miatt adták meg, a következő félévi tandíját a díjtétel felső határa szerint kell megállapítani.

(4) A tandíj megállapítása ellen fellebbezésnek helye nincs.

(5) A tandíjat és a dolgozatjavítási díjakat félévenként előre, a vizsgadíjakat legkésőbb a vizsgaidőszak megkezdése előtt két héttel kell befizetni.

(6) Vizsgára csak olyan hallgatót szabad bocsátani, aki a tandíjat, vizsgadíjat — a javítóvizsga esetén a vizsgadíjat ismételten és egyéb költségeket is — befizette. A díjak befizetését a tanfolyamvezető köteles ellenőrizni.

8. §.

A szaktanfolyamok hallgatói részére jegyzeteket és segédleteket csak térítés ellenében le-

* Megjelent a Művelődésügyi Közlöny 1959. évi szeptember 15-i számában.

het kiadni. A térítés összegét úgy kell megállapítani, hogy a befolyó bevételek a jegyzetek és segédletek készítésével kapcsolatban felmerülő összes költségeket fedezzék.

9. §.

(1) A felsőfokú és az esti tagozatos középfokú könyvtáros szaktanfolyam tanfolyamvezetőinek díjazása tanfolyamonként egységesen havi 150 Ft. A levelező tagozatos középfokú tanfolyam vezetőjének díja havi 80 Ft.

(2) A tanfolyamok gazdasági munkáját végző dolgozó díjazása tanfolyamonként egységesen havi 50 Ft.

(3) A tanfolyamvezető és a gazdasági munkát végző dolgozó díját 12 hónapra kell megállapítani.

10. §.

A tanfolyam sikeres elvégzését és a záróvizsga letételét bizonyító okirat 10 Ft-os kiadványi illeték alá esik.

11. §.

(1) A tanfolyamok bevételeinek és kiadásainak kezelésére a területileg illetékes OTP-fióknál külön számlát kell nyitni.

(2) A tanfolyamok bevételeiről és kiadásairól tételes nyilvántartást kell vezetni. Az elszámolás helyességét a tankönyvtár vezetője rendszeresen ellenőrizze.

12. §.

Jelen utasítást az 1962/63. tanévtől kezdődően kell alkalmazni.

Dr. Hadnagy László s. k.,
miniszterhelyettes

Új könyvtári tájékoztatók

Általánossá kezd válni, hogy könyvtáraink új formájú, ötletes, vonzó tájékoztatókat adnak ki szolgáltatásaikról, a könyvtár használatáról. A közelmúltban több ilyen érdekes kiadvány jelent meg.

Az *Állami Gorkij Könyvtár* tájékoztatója a könyvtár közművelődési jellegét is hangsúlyozza. Rendkívül érdekesen vezeti végig az egyes részlegeken az olvasót, megismerteti a kölcsönzési eljárással, a könyvtár különleges szolgáltatásaival. E tájékoztató anyaga jól tagolt; a szöveget magyarázó szemléltető ábrák, rajzok pedig kifejezőek, ízlésesek.

Az *Akadémiai Könyvtár* egyleveles kiadványa rövid tájékoztatást nyújt a könyvtár jellegéről, munkájáról, szolgáltatásairól.

A *Tájékoztató Borsod megye könyvtárainak szolgáltatásairól* című kiadványt a Miskolci Megyei Könyvtár és a Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára közösen jelentette meg. Így tehát *közös* kalauz tájékoztatja a helyi könyvtári szolgáltatásokról a borsodi olvasókat, akik részletes, jól tagolt ismertetést kapnak a megyei könyvtárról, a Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtáráról és a nagyobb vállalati műszaki könyvtárakról. A tájékoztató leírja a megyei szakszervezeti és a tanácsi hálózat munkáját is, de a kisebb közművelődési (szakszervezeti, járási, községi) könyvtárakról nem ad ismertetést. Nagy erénye viszont, hogy egységben mutatja be a megye különböző jellegű könyvtárait, és erőteljesen hangsúlyozza a műszaki fejlesztés fontosságát.

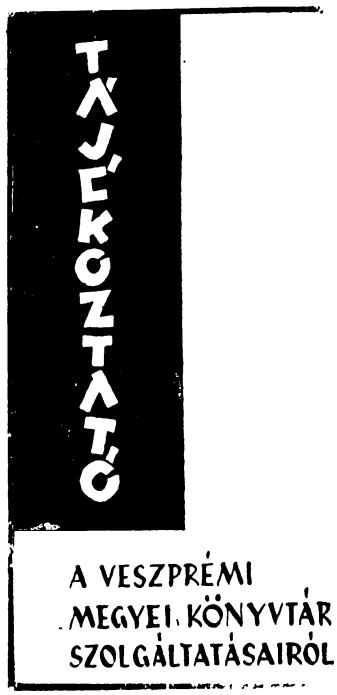

Érdekes összehasonlítani a *Szombathelyi* és a *Veszprémi Megyei Könyvtár új tájékoztatóját.* Mindkettő újszerű, modern formájú, ízléses kivitelű. A szombathelyiek példákkal illusztrálva ismertetik katalógusaikat, azok használatát, írnak a kölcsönzés módjáról, különböző szolgáltatásaikról, a könyvtári munka minden ágáról. A veszprémiek szintén elemzik állományukat, leírják katalógusaikat. Új szín a tájékoztatójukban, hogy fontos szerepet kap a műszaki (tájékoztató) részleg munkájának népszerűsítése. Közlik teljes folyóiratállományuk jegyzékét is, a hazaiakat tárgyköri, a külföldieket pedig betűrend szerinti csoportosításban. A szombathelyiek a művészeti és sporttárgyú folyóiratok felsorolásával mutatják be időszaki kiadványaik gazdagságát. Tájékoztatójukban szerepel a gyermekkönyvtár és a diafilmtár, valamint a városi fiókkönyvtárak ismertetése is.

Az ismertetett valamennyi új könyvtári kalauzra jellemző az ízléses, modern forma és a gondosan összeállított, jól tagolt anyag. Ösztönzést nyújtanak hasonló kiadványok megjelentetésére is. (H.)

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

MATHIÁSZ JÁNOS

(1838—1921)

125 éve, 1838. február 22-én született Mathiász János, a magyar szőlészet világhírű mestere. Alkotásai, a keresztezés útján létrehozott új szőlőfajták, elsősorban kiváló tulajdonságaik révén jutottak nemzetközi hírnévre és terjedtek el világszerte. De emellett Mathiász csaknem hat évtizedre terjedő gyakorlati szőlészeti tevékenysége olyan vonásokat mutat, amelyek abban a korban a növénynemesítés újfajta felfogásáról tanúskodnak, s egészében úttörő jellegűvé avatják ezt a munkásságot.

Mathiász 1866-ban kezdett hivatásszerűen foglalkozni a szőlészettel, amikor Kassán kétholdas szőlőiskolát telepített és ott összegyűjtötte a világ különböző tájairól beszerezhető fajtákat. A külföldi vesszőkhöz kezdetben apósa útján, főleg pedig Munkátsy József építész és műkedvelő kertész, fiatalkori barátja révén jutott. Mathiász apósa kassai aranyműves volt, aki külföldi vándorévei végén angol lányt hozott feleségül, és később mint jómódú mester is sokat utazott Angliában, Franciaországban. Munkátsy József, az építész és a szelíd különcködésre hajlamos gazdag ember, szintén világjáró volt, s külföldi útjairól mindig hozott valamit barátjának. Mathiász nemcsak szőlővesszőt kért és kapott tőlük, hanem szakkönyveket, szőlészeti árjegyzékeket is, azonkívül híreket, újságcikkeket, könyveket, új növényfajtákról, a nemesítés öröklástani kérdéseiről. Így értesült többek között Darwin származáselméletéről és az erős hatásról, amit ez az elmélet a gyakorlati növénynemesítőkre is tett. (A nagy angol természettudós főműve, a *Fajok eredete* 1859-ben jelent meg.)

Mathiász sohasem volt az elmélet embere olyan értelemben, hogy a termelői és nemesítői tevékenysége során szerzett tapasztalatok távolabbi összefüggéseit külön munkákban megvilágította volna. A gyakorlatban azonban merész és a korabeli magyar szőlészet-borászat nem éppen elmaradott állapotához képest is szokatlan célokat tűzött maga elé.

Még mielőtt a keresztezés munkájához fogott volna, kassai szőlőiskoláját az akkor ismert fajták olyan teljes és rendezett gyűjteményévé fejlesztette, hogy ahhoz hasonló csak egy volt az országban: a Magyar Gazdasági Egyesület budai szőlőtelepe, Entz Ferenc, a hírneves szőlész vezetése alatt. S 1873-ban a bécsi világkiállításon a gyümölcsészet nemzetközi bíráló bizottsága Mathiász János száz különböző fajta szőlőtőkéből álló (cserepekbe ültetett) gyűjteményének ítélte az első díjat.

Tizennégy év múlva, 1887-ben lépett a nyilvánosság elé keresztezési munkájának első olyan eredményével, amelyet kitűzött céljaihoz méltónak ítélt: az *Ezeréves Magyarország emléke* nevű új csemegeszőlőfajtájával. Nyolcvanhárom évet élt Mathiász, s az *Ezeréves Magyarország* megjelenésétől számított három évtized alatt 180 olyan új szőlőfajtát hozott létre, amelyeket továbbszaporításra érdemesnek talált és nevekkel is ellátott. Ahhoz, hogy ennyi életképes fajtát állítson elő, a válogatásnak és az összehasonlításnak minél nagyobb lehetőségére volt szüksége. Kortársai följegyezték, hogy Mathiász összesen mintegy 3500 szőlőfajtát termelt ki ivaros szaporítás útján; a különböző tulajdonságoknak ilyen gazdagságából válogatta össze

a leginkább megfelelőket új hibridjei számára.

Ez a szünteleníül újat termelő, párosító és kiválasztó munka nemcsak teljes odaadást, szorgalmat követelt, hanem rendkívüli éleslátást, tudatosságot is — olyan szellemi és erkölcsi képességeket, amiknek kifejlesztéséhez nem elég a műkedvelő szenvedély. Mathiász nem szólt bele a korában éppen Darwin fellépése nyomán folyó heves élettani, örökléstudományi vitákba, de figyelte és értette mindazt, ami az ő munkája szempontjából érdekes volt. Állandó és bővülő külföldi kapcsolatait erre is felhasználta.

Mathiász alkotásai közül, a már említett első új szőlőfajtáján kívül, különösen az *Erzsébet királyné*, a *Cegléd szépe*, a *Mathiász Jánosné* és a *Szőlőskertek királynője* nevű csemegefajták maradandó értékűek. Főképpen ezek arattak világraszóló sikereket a szentpétervári nemzetközi kiállítástól kezdve a bordeauxi, a hamburgi, a brüsszeli versenyeken át a párizsi világkiállításig — mindenünnen elhozva alkotójuk számára a nagydíjat.

Természetesen több új, értékes vonása van Mathiász munkásságának hazai vonatkozásban is. Különös élességgel rajzolódnak elénk e vonások akkor, ha egy futó pillantást vetünk Mathiász társadalmi pályájára.

Apja gazdatiszt volt a Bornemisza család Sáros megyei birtokán. Mathiász János a szülei kívánsága szerint papnak készült, de egy év után elhagyta a kassai püspökség papnevelő intézetét, s jogász lett Kassán. A jogi főiskola elvégzése után előbb a vármegyénél írnokoskodott, majd hamarosan főispáni titkárrá lépett elő. Minden jel arra mutatott, hogy fényes hivatali pálya áll a kiváló szellemi képességű fiatalember előtt. De ahogy előbb a papságnak hátat fordított, úgy kilépett hamarosan a főispáni titkárságból is. A szőlő kedvéért. S nem a passzionátus kertészkedő úr képe lebegett előtte, amikor szőlőt telepített, hanem a munkás és tudós szőlőművelőé, aki megfogja a dolog végét, akár vesszőültetésről, akár a szőlővirág mesterséges beporzásáról van szó. Később elvállalta gróf Andrássy tokajhegyaljai szőlészetének igazgatását, mert a kassai éghajlatnál és talajnál jobbat keresett munkája számára. Végül a kecskeméti homokon telepedett meg s itt fejtette ki alkotó tevékenysége javarészét, megdöntve a hivatalos szakköröknek azt az előítéletét, hogy a homokon csak bort érdemes termelni, csemegeszőlőt egyáltalán nem.

A szőlőfajtákra vonatkozó jegyzetein, leírásain kívül kevés írott emlék maradt utána. Hagyatékában mégis találtak néhány általános jellegű feljegyzést az életről. Ezek egyike így szól: *„A szőlő nem szereti a fél-, a fertályembert, az egész embert megjutalmazza. A szőlő nem ismer urat, csak alázatos szolgát".*

Mathiász János hagyatékának egyik része nagyszerű szőlőfajtáiból áll. (Még csak ezután következhet be a magyar csemegeszőlő termelésének olyan felvirágzása, amilyennek ő az alapját megvetette.) A hagyaték másik része pedig a szellemi örökség, aminek lényegét így lehetne összefoglalni: Mathiász úgy merített az emberi tudás és termelőmunka nemzetközi forrásaiból, hogy a tanultakat a helyi adottságokhoz alkalmazva hazája, városa javára tudta fordítani.

Erdei Sándor

Vita Steinbeck Nobel-díja körül

A svéd kritikusok meglehetősen hűvösen fogadták a Nobel-díj bizottság döntését, amely John Steinbeck amerikai írót tüntette ki az idei irodalmi Nobel-díjjal.

Az Aftonbladet c. lapban Karl Vennberg megállapítja, hogy Pablo Neruda chilei költő sokkal méltóbb jelöltje volt az irodalmi Nobel-díjnak.

Steinbeck is nyilatkozott: — Az újságírók kérdésére, hogy „véleménye szerint megérdemelte-e a kitüntetést?" Steinbeck némi gondolkodás után így válaszolt: „Érdekes kérdés, még fel sem merült bennem. De azt hiszem, őszintén szólva, nem érdemeltem meg." További kérdésekre elmondta, hogy „napi penzuma" általában több mint ezer leírt szó. reggel nyolc órakor ül munkához és legalább 7—8 órát dolgozik. Kedvenc amerikai írói között Hemingwayt és Faulknert jelölte meg, majd a beszélgetés végén még a következőket mondotta: „Az Egyesült Államokban sohasem uralkodott írók számára termékeny és kellemes kulturális légkör. Ebben az országban az írót nem tartják fontos személyiségnek, nem tekintik elsőrendű állampolgárnak. Ennek azonban vannak előnyei. Az író ezáltal sohasem válik nagyképűvé, hanem egyszerű emberek között él... ahová való!"

(N. G.)

Beszélgetés egy olvasóval

Az ÉLET ÉS IRODALMAT olvasta ifjú barátunk téli decemberi estén egy kis, kedves eszpesszóban, az egyetem közelében. Már közel egy órája olvasott mellettem, magába merülve, nagy figyelemmel, amikor megkockáztattam a kérdést: Mi az, ami ekkora szellemi odaadást igényel és érdemel irodalmi hetilapunkban?

— „És"-nek nevezik, amit olvasok — mondotta —, tehát a kötőszó kapcsol is valamit, talán az életet és az irodalmat kapcsolja.

S aztán a fiatal szív áradó nyíltságával elmondta, hogy ő harmadéves elektromérnök hallgató, ötvenen vannak az évfolyamában és ezek közül többen rendszeresen megvásárolják a Kortárs-at és a Nagyvilág-ot, de még sokkal többen, az ötven közül legalább tizen-tizenöten, mindig elolvassák.

Ilyenfokú irodalmi érdeklődés szinte már fölötlő mérnöknek készülő embereknél — jegyeztem meg —, mire némi kedves fiatalos önérzettel azt válaszolta:

— De hiszen a mi szakunk a legmodernebb tudomány-szak, hogyne érdekelné hát művelőjét a modern ember lelkivilága, arculata, céljai, vágyai...

— Mit keresünk elsősorban olvasmányainkban? NEM irodalmi ÉRTESÜLTSÉGET, sznobisztikus ismeretet, HANEM EMBERI ÉLMÉNYT. Nem vagyunk sznobok, akik könyvcímekkel szeretnek dobálózni. Az első érték az igazság, a legfontosabb számunkra az író emberi hitele, a hazugság különben sem lehet jó irodalom. Az úgynevezett illusztratív irodalom, mely nem az objektív valóságot tükrözi, ha kell, annak belső válságával, nem is irodalom. Ez ellen különben a XXII. kongresszuson is felszólaltak. Az irodalom csak akkor képes hiteles ábrázolásra, ha valóságos emberek valóságos problémáival foglalkozik. Az illusztratív, való vagy vélt igazságát csupán illusztráló író csak tanmesét szülhet.

— Mi érdekel legjobban a mai magyar irodalomból? Kezdjük először az élethez legközelebb eső szociográfiai írásokkal. CSOÓRI és CSÁK riportjai nagy élményi jelentettek, mert eleve fölvett, kikalkulált tézisek helyett a magyar falu valóságát ábrázolják, föltétlen, olykor már önkínzó igazságkereséssel; az igazat, csak az igazat vallják. A nagy „magas" irodalomra térve — ahol az alkotás már teljesen önálló életet él, de azért mindig a való életet, a fejlődést jelzi és annak útját töri —, a magyar irodalomban legközelebb állnak hozzánk Ady és József Attila. Ady, bár nem volt szocialista, de érezte a szocializmus igézetét és bátran, minden irányban kimondta az igazságot múlhatatlan szavakkal és József Attila, aki proletárköltő és egyetemesen nagy költő. Kár, hogy az iskola nem egészen az igazi József Attilát mutatta be nekünk. Kassák Lajos EGY EMBER ÉLETE c. műve a magyar munkássors valóban munkásíró ábrázolásában erősen megfogott. Én, aki különben szegedi vagyok, nagyon szeretem Juhász Gyula költészetét.

— Igen, tudom, az előző nemzedék irodalmi tanítómesterei, ADY, MÓRICZ, SZABÓ DEZSŐ, BABITS, KOSZTOLÁNYI és SZEKFŰ GYULA voltak. Tőlünk — már ADYT kivéve — távolabb állanak. Nagyobb hatással volt rám például EÖTVÖS JÓZSEF Falu jegyzője, szerintem ma is vannak Tengelyiek, igazi, szocialista erkölcscsel, ami nem könnyű feladat, s többnyire rejtve, lent a mélyben, csöndben munkál. Mert hiszen az embernél nem az számít, amit magáról mond, még az sem mindig, amit gondol, hanem egyedül és kizárólag az, amit cselekszik. Az egyéniség szerepét mi kitagadhatatlannak tartjuk a szocialista életből, bár sokszor elismételjük Berzsenyi sorát Napóleonról: Nem te magad győztél, hanem a kor lelke, szabadság.

— A külföldi irodalomból a legmodernebb drámaírók, OSBORNE, DÜRRENMATT, MAX FRISCH, IONESCO érdekelnek, különösen. No meg Camus KÖZÖNY-e, meg PESTIS-e. Mert ezek a ma problémájáról beszélnek és bár a zseni mindig kortárs és az igazán szép mindig modern, érthető, hogy ők érdekelnek bennünket. Nem eszményítik a nyugati világot, ellenkezőleg, megmutatják a kapitalizmus egész sivárságát, az olyan társadalmat, ahol könnyáztatott uzsorán meggazdagodni elég ok arra, hogy e gazdagság előtt szépség, szellem, becsület, vonakodás nélkül meghajoljanak. A modern ember létének abszurd voltát, ahol az egyén ki van vetve ellenőrizhetetlen, idegen, távoli erőknek, fölötte az atomháború folytonos fenyegetésével, amelyhez bizony most az elmúlt év utolsó hónapjaiban végzetesen közel álltunk. Szinte könyökünkkel súroltuk a háborút. A termonukleáris háború okozta teljes pusztulás egyébként úgy függ e társadalom tudata fölött, mint a görög mitológia Damokles-kardja. Érthető hát, hogy ezeknek az íróknak alapérzése a félelem, a nihil, a semmi folytonos tudata,mellyel szemben csak a heroikus pesszimizmust tudják szegezni. Valami hasonlót a görög tragikusok reménytelen kötelességteljesítéséhez. Korunk különben is nem nagyságával, hanem boldogtalanságával válik majd emlékezetessé. Különben nagy

hatással volt ránk Brecht COURAGE ANYÓ-ja is, a harmincéves háború korszerű analógiájával és emberi-politikai igazságával, mint ahogy szívünkhöz szólt, hogy egy nem irodalmi, hanem színpadi-zenei alkotást említsek, Eck Imre—Szőllőssy András: VÁLTOZATOK EGY TALÁLKOZÁSRÓL című pantomimja.

— De azért nem vagyunk kiábrándult nemzedék. Igazán szívünkbe zártuk a szovjet „Új hullám" költészetét, ahogy az Egyetemi Színpad irodalmi estje nevezte. Szívünkbe talált JEVTUSENKO, VOZNYESZENSZKIJ, TVARDOVSZKIJ, ROZSGYESZTVENSZKIJ... Mi már, ne felejtse el ezt, a szocialista rendszerben nőttünk fel, én 1945-ben négyéves voltam, nekünk nem volt soha problematikus az, ami az előző nemzedéknek még ugyancsak kérdésekkel teli lehetett, mindenfajta megújulás csak ezen az alapon érdekel bennünket. Viszont tudjuk, hogy erre a megújhodásra szükség van és hogy ez az irodalomban is hosszú, bonyolult és ellentmondásos folyamat lesz. Számosan olvastuk a „Sztálin örökösei"-t. Jevtusenko-val együtt föltétlenül igeneljük a szocializmus nagy vívmányait, a hitlerizmus elleni honvédő háborút, de ugyanakkor hisszük, hogy a felsorolt írók küzdelme nagy eredményekhez vezethet a tudomány és művészet területén, már a megújhodásért vívott harc közben is. Az írók, szerintünk, nem egyszerű apró kerekek a nagy gépezetben, mint ahogy Marx, Engels vagy Lenin sem gondolta ezt sohasem. De ennek kifejtése már messze vezetne.

Elmondja, hogy fönn a Várban az egykori pénzügyminisztériumban 1300 egyetemi hallgató számára 8000 kötetes könyvtár van, munkáját társadalmi munkában végző könyvtárossal, megemlíti, hogy ő is könyvtáros-aktíva. Átlag napi negyven kölcsönzés van, szintén átlagban százötven kötettel. De van egy kis külön kézikönyvtára is egy szívbéli barátjával, amelybe már hetven olyan könyvet vásároltak össze, amiket egészen szívükbe és elméjükbe fogadtak.

Íme, egy olvasó fiatalember. Szívesen írnók ide, hogy egy a SOK közül.

Katona Jenő

Fiatal írók a kőbányai gimnazisták között

Ifjúságunk fiatal írókkal kívánt találkozni, olyanokkal, akiknek folyóiratokban megjelent írásait, első megjelent köteteit olvasta, vagy megvásárolta.

Ilyen esemény még nem volt diákjaink életében. Éppen ezért gondos munkával készítette elő az estet a KISZ-szervezet, az iskolai könyvtár és az irodalmi színpad. Beszereztük az esten szereplő írók és költők műveit is, azzal a céllal, hogy a meghallgatott műsorszámok után a könyvvásárlás igényeit is kielégíthessük. Húsz-húsz példányban készítettük elő *Váci Mihály, Kiss Dénes, Szakonyi Károly, Gerelyes Endre* könyveit.

Tóth János, az Új Írás szerkesztője mutatta be az alkotókat. A fiatalok lelkes tapssal jutalmazták Szakonyi Károly, Gerelyes Endre egy-egy novelláját, Kiss Dénes verseit, amelyeket a szerzők adtak elő. A másfélórás műsor után valósággal egymás kezéből kapkodták ki a diákok az esten szereplő írók, költők köteteit, és vitték dedikáltatni. A baráti beszélgetések során közelebb jutottak a fiatalok az élő irodalomhoz. Részesévé váltak annak az élménynek, amit az író és olvasó személyes, baráti találkozása nyújthat.

Az est sikere nyomán fellendült a könyvtár látogatottsága is. Nemcsak a szereplő írók, költők műveit, hanem az élő irodalom más alkotásait is keresték. A jövőben negyedévenként rendezünk hasonló író-olvasó találkozókat, és fiatal íróink, költőink műveit beszerezzük az iskolai könyvtár számára.

Kopré József
könyvtáros, tanár

Móricz Zsigmond emlékkiállítás

Sokan vagyunk még, akik láthattuk köpcös termetét, parasztos-öreguras arcvonásait, dús bajszát, egyszerű viseletét, melyben nem volt semmi múzsafias eredetieskedés, de mind nagyobb azoknak a száma, akik már nem ismerhették őt, akik csak itt, a Petőfi Irodalmi Múzeum négy kiállító helyiségében kerülhetnek szemtől szembe feledhetetlen alakjával.

Szokatlan, csúcsos tetejű volt a csécsei zsuppos ház, szokatlan, hegyestornyú, majdnem keleties a csécsei templom, melynek tövéből ez a termő nagy élet elindult... Régi, fakó családi fotográfiák mutatják a gyermek arcát, mellettük első olvasmányai, a pataki, a debreceni fő-skólák képe, a kis Nyilas Misi filmen életre kelt alakja... Azután a pesti egyetem „elsőéves jeghallgatóinak főnévkönyvé"-ben látjuk beírva nevét, fénykép emlékeztet az Egyetemi Könyvtárra, ahova olvasni járt, térképen követhetjük a szatmári népdalgyűjtő útjait, s már előttünk van első nyomtatott írása, a Karácson estéje című elbeszélés... S most egy másik élet kapcsolódik az övéhez: Jankáé; kiránduláson látjuk a fiatal tanítónőt, erdőszélen, kisgyerekek között; az Üllői úti lakásban már hárman vannak, Virággal... Újabb, szemléletformáló olvasmányok, Bródy Sándor, Zola; az első nagy siker, a Hét krajcár a Nyugatban, színpadi siker is: Móricz Zsigmond Blaha Lujzával; aztán a reményeket, akarásckat temető évek: Móricz Zsigmond levele a frontról, sajátkezű rajzával... Új reménység: a történelmi nagy idő röpiratai (Népszavazás a földreformról stb.) s egy csoportkép: Móricz Zsigmond a somogyi termelőszövetkezeti parasztok között... A lányfalusi ház: innét kísérték el a csendőrök a meghurcolt írót... Díszruhás, zsinóros főurak régi arcmásai: az Erdély szerzője a hajdani századokat tanulmányozza... Janka tragikus búcsúlevele: az egyik élet kiről... Móricz Zsigmond a Zeneakadémia előadói emelvényén; második feleségével, Simonyi Máriával; hajón a Földközi tengeren; új színházi sikerek villogásában, Fedák Sárival; majd egy különösen szép felvétel: látcsővel a Hortobágyon... Fényképről tekintenek ránk regényhősei: Papp Mihály, „a boldog ember", Csibe, a proletár-mélység keserédes üzenete, Rózsa Sándor, naiv ponyvafüzetek címlapján... Néhány egyszerű szobadíszét is láthatjuk: csigákat, népi faragásokat, végül már csak a ravatal van hátra, a ravatal és a halhatatlanság: Rippl—Rónai arcképe, Medgyessy Ferenc szobor-portréja és a Művek sok-sok kiadása, egyre több idegen nyelven is...

Kitűnően rendezett, megható és élményt adó ez a kiállítás (Sára Elemér gondos munkája), s a látogató számára még azt a meglepetést is tartogatja, hogy egyszer csak megszólal magnószalagról Móricz Zsigmond hangja: Rózsa Sándorról beszél...

—cs—

A könyvtáros

A könyvtáros a szocialista építés felelős részvevője.

Krupszkaja

A könyvtárban folyó munka nagyon érdekes és ugyanakkor igen felelősségteljes.

Lenin

A könyvtárosok kultúrforradalmunk nagy feladatokra hivatott harcosai, akik becsülettel végzik ezt az intenzív, szerény, csendes, lassú és annál fontosabb munkát.

Révai József

A könyvtárosok hordozzák szíveikben azokat a láthatatlan ereket, csatornákat, amelyeken keresztül belefolyik az író élete az olvasók millióinak vérkeringésébe.

Szabó Pál

A könyvtárosnak mindenekelőtt képzett tudósnak kell lennie, de e tulajdonságát amelyet alapvetőnek tartok, egyesítenie kell nagy irodalmi felkészültséggel, az összes művészetek és tudományok precíz ismeretével, a kifejezésbeli könnyedséggel és rendkívüli udvariassággal: amelyek biztosítják számára látogatóinak rokonszenvét, megbecsülését.

Cotton des Houssayes

(Szemelvények Tiszay Andor sajtó alatt levő A KÖNYV DICSÉRETE c. mondásgyűjteményéből.)

A HÉTKÖZNAPOK SOROZAT

A Kossuth Kiadó 1957-ben jelentette meg a sorozat első kötetét, s azóta a Hétköznapok huszonegy könyvre szaporodott. Közös arculatuk eléggé világos: szociográfiai elemzőigénnyel, népszerű stílusban mutatják be napjaink társadalmi kérdéseit. Közérdekű és közvéleményt mozgató problémákat helyeznek reflektorfénybe, kutatják a szocialista tudatformálódás jegyeit, a szocialista erkölcs normáinak mércéjéhez állítják és ennek mértékével ítélik el a dudvaként burjánzó, egészségtelen tüneteket. Helyzetképet adnak tájak, társadalmi rétegek változásáról, átalakulásáról, elemzik a régi és új harcának erőviszonyait a gondolkodásban, a szemléletben és a mindennapi cselekedetekben. Fő megformálási eszközük a riportszerű ábrázolás. Jellemzőjük az adott kérdésekre való gyors és frappáns reagálás, az aktualitás. Ez természetesen azt is jelenti, hogy a könyvek jelentős része nem tudja sokáig megőrizni frisseségét, s a felvetett problémák megoldásával, vagy csökkenésével párhuzamosan megkopik hatásuk is. Mozgósító szerepük elhalványodik, de olykor dokumentum-érdekességük megmarad.

A könyvtári osztályozás a legtöbb kötetet az ismeretterjesztő irodalom különböző csoportjaiba sorolta. (Vitatható, hogy mindig indokoltan-e?) A *szépirodalmi művek* közé azok a könyvek kerültek, amelyek irodalmi igényű portréikkal, riportszerű történeteikkel egy-egy társadalmi réteg keresztmetszetét vázolták fel. A fiatal generáció problémáival két kötet is foglalkozik: Hámori Ottó: *Pesti fiatalok* és Kovács Judit: *Mai lányok.* A hiteles történetek különböző társadalmi helyzetű fiatalok életsorsát villantják fel. Jól megválasztott típusok rajzát kapjuk, a mai ifjúság reális képét. A pozitív példák sorával rombolják az esetenként lábrakapó véleményt, mely néhány kirívó tünet láttán hajlandó általánosan elmarasztalni a fiatalságot. Hatásosan derítenek fel a felszínen nehezebben észrevehető vonásokat, az alapjában egészséges és megnyugtató összképről vallókat. Ugyanakkor mentesek lakkozási szándéktól, tollvégre kerülnek méltán riasztó jelenségek is, s helyet kapnak a félrecsúszó, szakadék felé tántorgó ifjak portréi is. A két kötet egy-egy riportja már szinte novellává kerekedik, de nagyjából közösek írói fogyatékosságaik is: helyenként elnagyoltak és egyenetlen színvonalúak. Legkiemelkedőbb *Ruffy Péter: Arcképek és történetek* című kötete. Hangulatos, csattanós írásokban mutatja be korunk egyes kiválóságait és a hétköznapok egyszerű hőseit. Kiemelkedő riportokat olvashatunk többek között Füst Milánról, Kárpáti Aurélról, Tamási Áronról, Kisfaludy Strobl Zsigmondról, Vedres Márkról, Harangozó Gyuláról, Vadász Elemérről stb. A munkások mindennapi életéről, gondjaikról írt igaz történeteket H. Barta Lajos a *Munkásarcokban.* Villanyszerelők, marósok, lakatosok és más nagyüzemi munkások látszólag eseménytelen napjairól fest pártos és igaz képet. Kár, hogy írói készségei nem állnak arányban a feladatvállalással.

A sorozat öt kötete átalakuló társadalmunk *erkölcsi és nevelési* kérdéseivel foglalkozik. Ide tartoznak Dezséry László: *Hétvégi jegyzetek 1957.* és *Hétvégi jegyzetek 1958.*, valamint a *Gyermekeink érdekében* című kötetei, a szerző annak idején tartott rádióelőadásai. Problémakörük felöleli a családi és az iskolai nevelés, valamint a kisebb-nagyobb közéleti kérdések területét, és ezekkel kapcsolatban nyújt sok értékes elméleti és gyakorlati adalékot. Hatásukról és olvasói visszhangjukról eléggé ellentétes vélemények alakultak ki. Általában észrevehető,

hogy a Dezséry-könyvek keresettsége és népszerűsége csökkent. Ez részben azzal magyarázható, hogy a problémák részben elavultak, (pl disszidálások, racionalizálások stb.) másrészt a kérdések felületi kezelése, a sajátosan édeskés előadásmód is lankasztotta a kezdeti érdeklődést. Az igények fejlődtek. A házasság és a családi élet kérdéseivel két könyv foglalkozik: Fehér Klára: *A jó házasság ábécéje, és* Hámori Ottó: *Házasság, család, boldogság.* Fehér Klára jó riporteri ösztönnel, csevegő stílusban vizsgálja mai társadalmunk házassági problémáit, sajátos eseteket elemez, amelyek a házasság és a családi élet gyakori buktatóiról és veszélyeiről vallanak. Hámori Ottó könyve, (lapunkban már beszámoltunk róla) készülő regénye széljegyzeteiből állt össze, amint ezt előszavában közli is.

A *szociográfia* körébe tartozik a sorozat két jelentős kötete. Nádasdi Péter: *Szövetkezeti emberek* című könyvében a kollektív paraszti életforma kezdeteit ábrázolja. A még visszahúzó gondolkodás és a már új élet vonzásába került életek társadalmi perlekedésének dinamizmusát jól érzékeltetve ad átfogó községszociográfiákat, egyéni portrékat és jellemző falusi pillanatképeket. Berényi György: *Tünő fehér foltok* című kötete figyelemreméltó és jelentős *kultúrszociográfiai* vállalkozás, melyről lapunkban már részletesen beszámoltunk.

Két könyv szerzője új, *szocialista létesítményeink* mindennapi életének krónikásává szegődött. Kovács Judit a *Fóti Gyermekváros*-sal és lakóival ismertet meg. Megindítóan vázolja fel a körülmények folytán megsebzett lelkű gyerekek magáratalálását, és sokoldalúan mutatja be az ennek érdekében végzett nevelői fáradozást. *Bános Tibor: Thália Ikarusán* című könyvében az Állami Déryné Színház kulturális missziójának állít emléket. A küzdelmes út sarkalatos szakaszait eleveníti fel anekdóták és párbeszédek formájában. A szerző elsőként vállalta színháztörténetünk e fontos részének feldolgozását, sajnos — amint erre a kritika annak idején erőteljesen rámutatott — sok szempontból kifogásolható formai eszközökkel.

Több kötet kóros *társadalmi jelenségek* ellen indít harcot. Aktualitásuk főleg az ellenforradalmat követő időszakhoz kötődött, amikor a megbolygatott légkörben az alvilági ösztönök erőteljesebben kaptak lábra. Pintér István — Szabó László: *Riporterek az alvilágban* című kötetében a karhatalom harcáról találunk riportokat a közveszélyes bűnözők és a prostituáltak ellen. Buzási János — Kalocsai Tibor: *Fogjuk meg! Tolvaj!* című kötete a társadalmi tulajdon fosztogatóit állítja a közvélemény ítélőszéke elé. Vedres József a *Spekulánsok*-ban a gazdasági élet hiénáinak, a kereskedelem vámszedőinek, a spekulánsoknak és üzéreknek tevékenységével foglalkozik. A maga idejében nagy érdeklődést keltett, s ma sem vesztett időszerűségéből Ruffy Péternek az alkoholizmus ellen írt, *Romlás* című könyve.

Talán legkevésbé szorul bemutatásra a sorozat két igen népszerű olvasott kötete: Bars Sári: *Második műszak* és Pongrácz Zsuzsa: *Miért nem született meg?* Mindkét könyv elevenbe vágó és megoldatlan társadalmi kérdésekkel foglalkozik. Említést és figyelmet érdemel még Csapó György: *Naplemente előtt* című műve az idősebb korosztály mai életéről.

Végül ide kívánkozik egy könyvtári jelzés: a Könyvtárellátó a sorozat egyes köteteit eredeti puha kötésben, másokat könyvtári kötésben juttatta a könyvtáraknak. Úgy érezzük, hogy az ezzel kapcsolatos válogatás nem volt mindig sikeres, nem mindig az arra legérdemesebb és legnagyobb keresettségre számító könyvek kapták a tartósabb kötést.

Gönczi Imre

BIBLIOGRÁFIA

Bános Tibor: Thália Ikarusán. 1961. 224. old.

Bars Sári: Második műszak. 1959. 152. old.

H. Barta Lajos: Munkásarcok. 1961. 120. old.

Berényi György: Tűnő fehér foltok. 1962. 190. old.

Buzási János — Kalocsai Tibor: Fogjuk meg! Tolvaj! 1958. 128. old.

Csapó György: „Naplemente előtt" 1961. 144. old.

Dezséry László: Gyermekeink érdekében. 1957. 190. old.

Dezséry László: Hétvégi jegyzetek 1957. 200. old.

Dezséry László: Hétvégi jegyzetek 1958. 200. old.

Fehér Klára: A jó házasság ábécéje. 1958. 120. old.

Hámori Ottó: Pesti fiatalok. 1958. 144. old.

Hámori Ottó: Házasság, család, boldogság. 1960. 248. old.

Kovács Judit: Mai lányok. 1958. 152. old.

Kovács Judit: Fótról jelentem. 1960. 128. old. + 16 kép.

Nádasdi Péter: Szövetkezeti emberek. 1962. 160. old.

Pintér István — Szabó László: Riporterek az alvilágban. 1957. 192. old.

Pongrácz Zsuzsa: Miért nem született meg? 1958. 136. old.

Ruffy Péter: Arcképek és történetek. 1962. 320. old.

Ruffy Péter: Romlás. 1957. 112. old.

Vedres József: Spekulánsok. 1958. 128. old.

ÚJ SZAKKÖNYVEK A MEZŐGAZDASÁGI KÖNYVHÓNAPRA

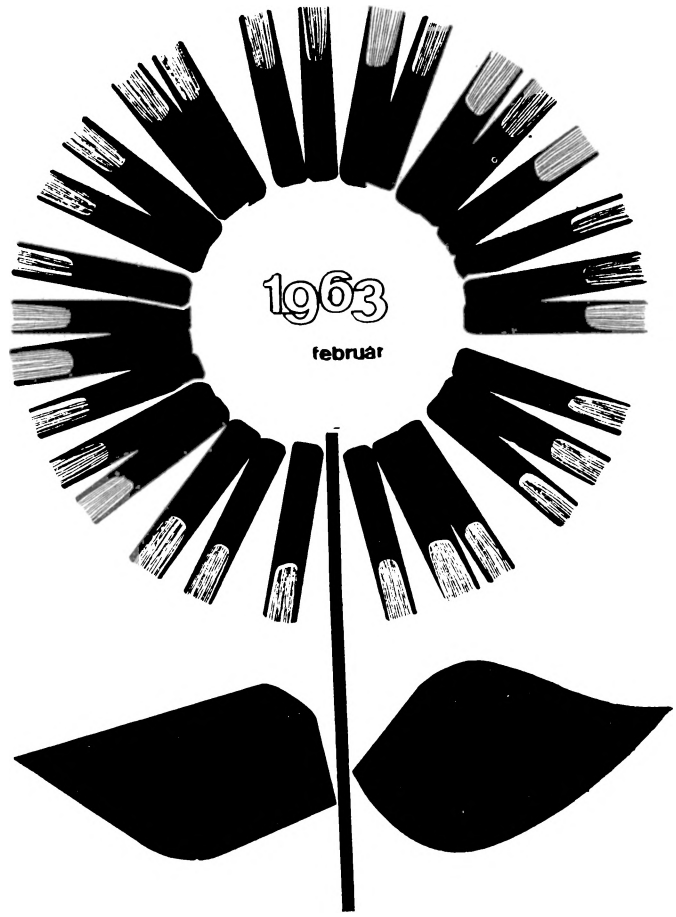

Szocialista építésünk 1963. évi tervében a gazdaságfejlesztés változatlanul hangsúlyos tétele az, hogy a termelés növekedés nagyobbik része, mintegy kétharmada a termelés emelkedéséből adódjék. Ez a feladat a mezőgazdasági dolgozóktól jobb és eredményesebb munkát követel. A termelékenység ily mérvű növelését a mezőgazdaságban is csak a jelenleginél jobb üzem- és munkaszervezéssel, a termelőeszközök jobb kihasználásával, a termelési technológiák fokozott fejlesztésével lehet elérni.

A termelés műszaki színvonalának emelése azonban csak a jól képzett, a korral együtthaladó szakemberektől és dolgozóktól várható.

Mezőgazdasági könyvkiadásunk tehát éppen ezért nem kísérő jelensége és következménye csupán agráréletünk fejlődésének, de szükségszerű előzménye mindannak, ami ott történik, vagy ami történni fog. Az évről évre megrendezett februári mezőgazdasági könyvhónap így hát több, mint kultúrprogramunk speciális epizódja. Mezőgazdaságfejlesztésünk nagy távlatainak útjelzői lehetnek ezek az immár országos mozgalommá fejlesztett megmozdulások, melyek lehetővé teszik a szakma minden dolgozója számára, hogy a jelen feladatok megvalósítása közben már a távlati célokra is figyelhessen. Ötéves tervünk most megvalósítandó harmadik évi feladatai mellett a húszéves távlati terv perspektíváit is csak a szakirodalom tárhatja fel.

Mezőgazdasági könyvkiadásunk ez évben is több mint 80 szakkönyv új, vagy ismételt kiadásával kapcsolódik be e nagy program megvalósításába. Ennek a kiadói programnak egy része a most folyó mezőgazdasági könyvhónapra már meg is valósul.

A falusi, járási és megyei könyvtárak feladatát is képezi most már hogy ezek a könyvek sürgősen azok kezébe kerüljenek, akiknek munkáján keresztül a tudomány termelő erővé válik.

Az ez évi mezőgazdasági könyvhónapra megjelenő szakkönyvek közül az alábbiakra hívjuk fel a könyvtárosok figyelmét: *Manninger—Kacsó—Kerekes: ÜZEMI NÖVÉNYVÉDELEM.* Növénytermesztési, kertészeti kultúránk fejlődésével egyre nagyobb jelentőségű feladata gazdálkodásunknak a növényvédelem. Ezt a rendszeres üzemi feladattá vált növényvédelmi munkát ismertetik a szerzők új könyvükben. Nem annyira új eljárásokat írnak le, hanem az ismert eljárásokat az üzem keretei közé illesztik. Időben és térben határolják el a teendőket és értékelik azok várható eredményeit a gazdasá-

gosság szempontjából is. Világos számvetéssel mutatnak rá arra, hogy a növényvédelem ésszerű és szükséges ráfordításai mekkora értéket menthetnek meg az üzem számára.

Herpay—Pankotay: MEZŐGAZDASÁGI ÚTÉPÍTÉS. A nagyüzemi gazdálkodás igen fontos gazdasági kérdése az üzemek belső szállítási és közlekedési forgalma. De nemcsak az üzemeken belüli forgalom, hanem az üzemek közötti, valamint a város és vasúti forgalom megközelítése is fontos problémája a mezőgazdálkodásnak.

Az országban mintegy 300 000 km földutat használnak ma még minden műszaki fejlesztés nélkül. A korszerű nagyüzemi gazdálkodásnak egyik fontos előfeltétele az üzemi és közúti földutak műszaki megjavítása, vagyis a mezőgazdaság korszerű közlekedési lehetőségeinek megteremtése.

A szerzők könyvükben az egész kérdéskomplekszumot megvizsgálják és azokat a megoldásokat és eljárásokat ismertetik, melyeket a mezőgazdasági nagyüzemek saját erőből, saját eszközökkel is elvégezhetik.

Mándy György: KÜLÖNLEGES NÖVÉNYNEMESÍTÉS. A szerző a növénynemesítési kérdések egyik legnevesebb magyar szakértője, így most megjelenő könyve nemcsak elméleti értékű összeállítás, de olyan gyakorlati értékű szakkönyv is, melyet a növénytermesztő és nemesítő szakemberek, de az egyetemi, főiskolai hallgatók és technikumi tanulók egyaránt eredménnyel használhatnak.

A mű mintegy 60 féle fontos termesztett növényünk nemesítésének tudnivalóit foglalja össze újszerű módon.

Az első részben a gazdasági növénynemesítés alapelveit ismerteti és a használatos szakkifejezések magyarázatát adja. A második részben azokat a gyakorlati ismereteket állítja táblázatosan össze, melyek egyrészt a gyakorlati növénytermesztők számára nyújthatnak hasznos ötleteket és szempontokat, másrészt viszont a növénynemesítők számára is nélkülözhetetlen tudnivalók.

Baskay-Tóth Bertalan: LEGELŐ ÉS RÉTMŰVELÉS. A könyv az egyetemi és főiskolai hallgatók számára készült tankönyv, de mint az egész kérdést felölelő kézikönyv igen hasznos lehet az a gyakorlatban dolgozó szakembereknek is.

A kérdés megismertetését a történeti áttekintéssel kezdi, majd rendszeresen ismerteti a legelő- és rétművelés valamennyi fontos kérdését. Különösen érdekes és sok újat tartalmazó fejezetei a könyvnek „A gyep trágyázása" és „A gyep kultúrtechnikai munkái".

Woynarovich Elek: HALHÚSTERMELÉS MEGSZERVEZÉSE. A könyv a halhústermelés üzemszervezési kérdéseit a Bikali Állami Gazdaság több száz holdas halastó gazdaságának eredményein keresztül, mintegy modellszerűen szemléltetve ismerteti. Az itt alkalmazott tudományos eljárások és üzemi megoldások rekord eredményei hiteles bizonyítékok az alkalmazott módszerek helyességét illetően.

Nem régen elhúnyt nagy botanikusunk *Jávorka Sándor* és munkatársa *Csapody Vera „KERTI VIRÁGAINK"* című műve bizonyára egyik érdekessége lesz a könyvhónapnak.

A mű Közép-Európa legismertebb és legfontosabb dísznövényei közül mintegy 500-nak a jellemzését írja le és adja meg róluk mindazon tudnivalókat, melyeket azok termesztésével, ápolásával kapcsolatban ismerni kell. A könyv kiemelkedő értékét fokozza az, hogy az ismertetett virágok közül 116-nak színes tábláját is közli.

S. Sz. F.

A KÖNYVHÓNAP ALKALMÁBÓL MEGJELENIK MÉG:

ANIFEROV: Gépesítés a gyümölcs- és szőlőtermesztésben.

BAKOS István: A faápolás és gyümölcsbetakarítás gépesítése.

BÉKY: Helyi teljesítménynormák a termelőszövetkezetekben.

CSELŐTEI: Kertészet.

GERGELY Béla: Baromfiólak, tenyésztési eszközök.

PORPÁCZY A.: Korszerű gyümölcstermelés.

UBRIZSI Gábor: Vegyszeres gyomírtás.

ZSUK: Gabonabetakarítás.

AGÓCS: Rostkender és rostlen termesztése.

ÉLIÁS: Mezőgazdasági termékek önköltségszámítása.

NAGY B.: Gazdaságos sertéshústermelés.

LAMMEL Kálmán: Lejtőterületek megmunkálása.

ENESE—LOSONCZI: Üzemszervezési módszerek.

A MAI ROMÁNIAI MAGYAR IRODALOM

Románia felszabadulása után — a román irodalom haladó szellemű átalakulásával párhuzamosan — megújult a romániai magyar irodalom is. Gaál Gábor, a kommunista szerkesztő és a köréje csoportosult baloldali írók: Nagy István, Kovács György, Méliusz József szervezték újjá a magyar irodalmi életet. Hozzájuk csatlakoztak aztán a polgári írók legjobbjai, köztük a két világháború közti erdélyi irodalomnak, a Szépmíves Céh közösségének (erről az írócsoportról lásd folyóiratunk 1961. 9. számának cikkét) képviselői: Kós Károly, Tompa László és mások. 1946-ban megindult az *Utunk* c. irodalmi hetilap (jelenleg Nagy István és Méliusz József szerkesztésében), 1953-ban pedig az *Igaz Szó* (szerk. Hajdú Győző) — a romániai magyar irodalom legfőbb fórumai. Rajtuk kívül azonban a *Korunk* (szerk. Balogh Edgár) és az *Előre* c. bukaresti magyar napilap művészeti rovata (szerk. Majtényi Erik) is gazdag irodalmi anyagot közöl. Ezek a lapok kaphatók, megtalálhatók idehaza is.

A romániai magyar irodalom „nagy öregei" már régen népszerűek nálunk. Kós Károlyt (1883—), az irodalomban, építészetben, grafikában egyaránt jelentős polihisztort, a történelmet avatott tollal felidéző regényei: a *Varjú-nemzetség*, *Az országépítő* szerettették meg a magyar olvasóval. Az 1437-es erdélyi parasztfelkelésről írt *Budai Nagy Antal* c. drámáját pedig néhány éve nagy sikerrel újra játszotta a Nemzeti Színház a szegedi ünnepi játékok keretében. Jelenleg új, a Kolozsvári testvérekről (a középkori szobrászat legjelentősebb magyar mestereiről) szóló regényén dolgozik.

Tabéry Géza (1890—1958) szintén történelmi regényei — *(Vértorony, Szarvasbika)* révén lett népszerű. Élete végén a nagyváradi Ady-múzeumot vezette, utolsó novellái, emlékezései *Medvetánc* c. kötetében jelentek meg. Kemény Jánost (1903—) az erdélyi román és székely nép életének tehetséges megelevenítőjeként ismerték az olvasók. Újabb regénye: a *Vadpáva* és elbeszéléskötete: *A havas dicsérete*, a hegyek népének küzdelmes életét ábrázolja. A kritikusként és novellistaként számontartott Molter Károly (1890—) a felszabadulás után egyetemi tanár, majd szerkesztő lett. Újabb elbeszéléseit *Harci mosolyok* c. könyve gyűjtötte egybe, s vígjátékkal *(Csaló is csalódik)* is jelentkezett.

Az idősebb nemzedék költői közül elsősorban Tompa László (1883—) és Bartalis János (1893—) a jelentős. Tompa újabb versei *(Régebbi és újabb versek)* a szocialista világban végre otthonra talált értelmiség békevágyának és alkotókedvének adnak hangot. Bartalis az erdélyi táj és az idill énekese. A felszabadulás óta megjelent kötetei: *Válogatott versek*, *Pedig tavasz jő*, *Új mezők és új dalok felé* a természet, a munka szeretetét, a költő csendes humanizmusát fejezik ki a szabadvers kötetlen eszközeivel. Napjaink legjobb magyar műfordítóinak sorába tartozik Franyó Zoltán (1887—), aki évtizedes műfordítói tevékenysége során a világirodalom legkülönfélébb területeire kalauzolta el a magyar olvasót. Többek között Goethe Faustját, Puskin Baudelaire, Eminescu verseit tolmácsolta nyelvünkön. Fordítói pályájának java termését *Évezredek húrjain* c. háromkötetes gyűjteményében válogatta össze.

A Korunk legendás hírű egykori szerkesztője: Gaál Gábor (1893—1954) a felszabadulás után a romániai magyar irodalom újjászervezője lett. Tanulmányai, kritikái *(Valóság és irodalom)* a szocialista irodalom problémáit vizsgálják, éppen ezért tanulságosak számunkra is.

Ugyancsak régebbről ismerik az olvasók Nagy István (1904—) nevét. A Korunk köréhez tartozó író már a felszabadulás előtt harcos baloldaliságáról volt nevezetes. Regényei: *Nincs megállás*, *Oltyánok unokái*, *A szomszédság nevében* az erdélyi munkásság nehéz sorsát, elszánt harcait mutatták be. A felszabadulás után jelentős közéleti szerepet vállalt. Újabb művei gyakran fordulnak témáért a dolgozók megváltozott életéhez: *A legmagasabb hőfokon*, *A mi lányaink*. Regényei és novellái mellett számos önéletrajzi jellegű könyvet *(Erdélyi úton, Íróavatás)*, szociográfiát *(Külváros, Bérmunkások)* és tanulmányt *(A harc hevében)* is írt. Munkásságáért 1952-ben állami díjjal tüntették ki.

Hasonlóképpen jelentős írói múlt áll a Korunk másik felfedezettje Kovács György (1911—) mögött is. Első öt regénye még a régi Romániában jelent meg: a parasztság nyomortól, babonától és hatósági erőszaktól sújtott életét ábrázolták ezek a heves forradalmiságtól fűtött könyvek. 1945 óta Kovács is a kommunista írók élvonalában tevékenykedik. Újabb művei *(A bokréta, Ozsdola leánya, Kristófék kincse, Sánta lelkek)* általában a parasztság életéből veszik témájukat.

Jóval a háború előtt indult Gagyi László (1910—) és Bözödi György (1913—) írói pályája is. Mindketten a magyarországi népi mozgalommal rokonszenvező

baloldali erdélyi fiatalokhoz tartoztak. Gagyi regényei és elbeszélései az erdélyi falut és a kisvárost mutatják be. Jelenleg Marosvásárhelyt könyvtáros, ott jelennek meg könyvei is, mint az *Emlékezetes nap, Vadrózsa* és a *Vidéki Hamlet* c. novellaskötetek. Bözödi a székely népélet fáradhatatlan kutatója és ábrázolója. Elbeszélései mellett, melyeket legutóbb *Hazafelé* címmel gyűjtött össze, jelentősek népmeseválogatásai (pl. *Az eszös gyermök)* és fordításai is.

Asztalos István munkásságát összes művei megjelenése alkalmából külön cikkben ismertetjük következő számunkban.

A felszabadulás utáni írók

A felszabadulás utáni idők legjelentősebb írói Szabó Gyula és Sütő András. Szabó Gyula állami díjas regénye, a *Gondos atyafiság* egy székely falu szövetkezetté szervezésének küzdelmes napjait, indulatoktól sűrű atmoszféráját mutatja be. Jelentékeny írói erények: eleven emberábrázolás, lélekkorteremtés, színes tájleírások és a népnyelvre épülő stílus teszik a regényt az új romániai magyar irodalom egyik legjobb teljesítményévé. Sütő András (1927—) szintén a változó falu krónikása. *Emberek indulnak, Egy pakli dohány, Tártkarú világ* c. elbeszéléskötetei és *Félrejáró Salamon* c. regénye a paraszti életforma átalakulásának drámai megjelenítésére törekszenek. Egyéniségének vidámabb vonásairól árulkodnak viszont vígjátékai: a *Mezítlábas menyasszony* és a *Fecskeszárnyú szemöldök.*

Ugyancsak vígjátékai miatt kell megemlékeznünk a romániai magyarság legjobb szatírikus írójáról és humoristájáról: Tomcsa Sándorról (1897—) is. Színdarabjai *(Műtét, Jubileum, Az utolsó szalmaszál, Születésnap)* és karcolatai *(Vese velővel, Tinta és tus)* kifogyhatatlan ötletességéről tanúskodnak.

Gaál Gábor publicisztikai szerepét Balogh Edgár (1906—), a Korunk jelenlegi szerkesztője örökölte. Egyetemi tanári, szerkesztői és írói munkássága a szocialista irodalomszervezés és kritika legjobb szintjét képviseli. Tanulmányait *Egyenes beszéd* c. könyvében olvashatjuk.

A felszabadulás utáni korszak legjelentősebb költője Szemlér Ferenc (1906—). Pályája az Erdélyi Helikon és a Nyugat köréből indult, de egyre közelebb került a marxizmus eszméihez. 1945. óta a román irodalmi élet egyik vezetője: szerkesztő, a Román Írószövetség titkára. Versei *(Válogatott versek, Dúdoló, Szelek tenyerén, Változó vidék)* ezt a közlekedést, a szocializmus lelkes igenlését szólaltatják meg. Költői munkásságán kívül regényeket és tanulmányokat is ír, s tizennégy műfordítás-kötetet is kiadott.

Értékes költői művet alkotott Szabédi László (1907—1958) is, aki mint irodalomtörténész és nyelvész is fontos munkát végzett. A Korunk költőit képviseli Méliusz József (1909—), aki az Utunk szerkesztésével jelentős irodalomszervezői posztot is elfoglal. Lírája a modern verstechnika felhasználásával fejezi ki a kor emberi-nemzeti problémáit. Versei *(Együtt a világgal)* mellett publicisztikai és kritikai termése *(Októberi szél)* is fontos eszmei meggyőző szerepet tölt be. Színdarabjai *(Mindenki megkapja a magáét, Hamiskártyások)* újabban aratnak sikert. Halkszavú líraiság, magas formakultúra jellemzi Horváth Imre (1906—) és Kiss Jenő (1912—) költészetét. Az utóbbi egyébként ötletes gyermekverseiről és román költők művészi tolmácsolásáról is ismert.

Mellettük természetesen az új költők egész nemzedéke nőtt már fel. Írásaik a mai ember érzéseit, a romániai magyarság mai világát szólaltatják meg. Sokan közülük már hozzánk is eljutottak: így Majtényi Erik (1922—), Létay Lajos (1920—) és Hajdú Zoltán (1924—) köteteit sok magyar olvasó ismeri. Ők és a romániai magyar irodalom egésze általában ugyanolyan kérdésekkel állanak szemben, ugyanolyan feladatok megoldására vállalkoznak, mint a mi irodalmunk. Érdemes hát műveiket könyvtárainkban ajánlanunk, rájuk olvasóink figyelmét felhívnunk.

Pomogáts Béla

BIBLIOGRÁFIA

Asztalos István művei (Budapest 1962. I—V.)

Balogh Edgár: Egyenes beszéd (Bukarest 1957)

Bartalis János: Válogatott versek (Bukarest 1955), Pedig tavasz jő (uo. 1958), Új mezők és új dalok felé (uo. 1959)

Bözödi György: Hazafelé (válogatott elbeszélések Marosvásárhely 1958), Az eszös gyermök (népmesegyűjtemény Marosvásárhely 1958)

Franyó Zoltán: Goethe: Faust I. (ford. Bukarest 1958), Évezredek húrjain I—III. (Marosvásárhely 1958—60)

Gaál Gábor: Valóság és irodalom (tanulmányok Bukarest 1950)

Gagyi László: Emlékezetes nap (elb. Marosvásárhely 1956), Vadrózsa (elb. Marosvásárhely 1957), Vidéki Hamlet (elb. Marosvásárhely 1958)

Hajdu Zoltán: Egyszerű ének (versek Marosvásárhely 1956), Furulyaszó (versek Marosvásárhely 1957)

Horváth Imre: Hősök hitével (válogatott versek Bukarest 1960)
Kemény János: A havas dicsérete (elb. Marosvásárhely 1957), Vadpáva (reg. Marosvásárhely 1958), Kicsinyeknek (verses mesék Bukarest 1958), Fenyőmuzsika (verses mese Bukarest 1961).
Kiss Jenő: Szín és tűz (versek Bukarest 1956), Gépek erdeje (gyermekversek Bukarest 1960), Az élet szerelme (versek Bukarest 1961)
Kós Károly: Az országépítő (Kolozsvár 1934), Varjú-nemzetség (reg. Bp. 1957), Budai Nagy Antal (dráma Bukarest 1957)
Kovács György: Kristófék kincse (reg. Marosvásárhely 1960) Sánta lelkek (reg. Bp. 1961)
Létay Lajos: Gond és öröm (versek Bukarest 1956), Hajnali emlék (versek Bukarest 1957)
Majtényi Erik: Útközben (versek Bukarest 1955), Biztató (versek Bukarest 1959), Csillagaink most sokasodnak (versek Bukarest 1960)
Méliusz József: Együtt a világgal (válogatott versek Bukarest 1957), Októberi szél (cikkek Bukarest 1957)
Molter Károly: Metánia Rt. (reg. Kolozsvár 1929), Tibold Márton (reg. Bukarest 1958), Harci mosolyok (elb. Bukarest 1956)
Nagy István: Nincs megállás (reg. Kolozsvár 1933), Oltyánok unokái (reg. Bp. 1942), A szomszédság nevében (reg. Bp. 1941), A legmagasabb hőfokon (reg. Bukarest 1951), A mi lányaink (reg. Bukarest 1954), Huszonöt év I—II. (Válogatott elb. Bp. 1956), Erdélyi úton (önéletrajz Bp. 1947). Iróavatás (önéletrajz Bukarest 1961), Külváros (szociográfia Bp. 1942), Bérmunkások (szociográfia Kolozsvár 1945), A harc hevében (tanulmányok Marosvásárhely 1957)
Sütő András: Emberek indulnak (elb. Bp. 1953), Októberi cseresznye (elb. Bukarest 1954), Félrejáró Salamon (reg. Bp. 1956), Egy pakli dohány (elb. Bp. 1955), A nyugalom bajnoka (elb. Bukarest 1959), Tártikarú világ (elb. Bukarest 1959)
Szabédi László: Válogatott versek (Bukarest 1955), A magyar ritmus formái (tan. Bukarest 1955)
Szabó Gyula: Gondos atyafiság I—II. (reg. Bukarest 1959)
Szemlér Ferenc: Válogatott versek (Bukarest 1955), Dúdoló (versek Bukarest 1957), Téli alma (versek Marosvásárhely 1959), Szelek tenyerén (versek Bukarest 1960), Változó vidék (versek Bukarest 1960), Búcsú az ifjúságtól (elb. Bukarest 1957), A hárompupú hegy (reg. Bukarest 1957), Napforduló reg. Bukarest 1959), Lépésről lépésre (tan. Marosvásárhely 1956)
Tabéry Géza: Vértorony (reg. Kolozsvár 1926), Szarvasbika (reg. Bp. 1925), Medvetánc (elb. Bukarest 1958)
Tomcsa Sándor: Vese velővel (Karcolatok Bukarest 1956), Tinta és tus (karcolatok Marosvásárhely 1959)
Tompa László: Régebbi és újabb versek (Bukarest 1955).

SÁNDOR KÁLMÁN

1903—1962

Általában vitriolt és dinamitot emlegettek írásainak olvasásakor, s valóban: gúny és harag feszült robbanásra készen Sándor Kálmán tollán. Ám ez a gúny és ez a harag az ostobaság és aljasság ellen lázadt, és lázadása feltétlen őszinteséggel párosult. Sándor Kálmán nem ismerte a sima szavakat, nem kereste az érvényesülést, könnyen haragudott, de mindig őszinte indulat fűtötte fellobbanásait. És még valami: a mélyen intellektuális érdeklődés és a kommunista meggyőződés is. Indulatai, nagy tárgyi tudása, a jelenségek mögött az okokat kutató szenvedélye tették a készen kapott szólamok vagy írói megoldások kérlelhetetlen ellenségévé, ezek tájolták alkotókedvét a szatirikus ábrázolás irányába, ezek alakították stílusát félreismerhetetlenül egyénivé.

Mestereitől: Swifttől, Voltaire-től, Balzactól is az okos és indulatos őszinteséget leste el, első írásai pedig olyan őszinte haraggal szóltak a Horthy-korszak társadalmáról, hogy *A legsoványabb tehén esztendeje* c. regénye éppen tizenhat évig várhatott olvasóira, csak 1947-ben jelenhetett meg. Az író közben megismerkedett a belső emigráció kegyetlen nyomorúságával és megaláztatásaival, majd a dachaui koncentrációs tábor poklával, a felszabadulás után mégis újult kedvvel és indulattal látott munkához. *A tolvajok kertje* és *Szégyenfa* c. regényei, a tanácsköztársaság emlékét megidéző *A harag napja* c. drámája mellett számtalan novellát és publicisztikai cikket írt, s betegséget is legyűrő szenvedéllyel vett részt az irodalmi élet vezetésében. Sándor Kálmán az utolsó percig dolgozott, új regényéből azonban sajnos csak fejezetek készülhettek el, nagy terveinek megvalósításában megakadályozta a betegség és a korai halál. Őszinteségének példája, néhány könyve megőrzi számára olvasóinak szeretetét.

MŰVEI

Ártatlanok (regény) 1935, Díszes esküvő (elbeszélések) 1961, A harag napja (színmű) 1952, Idegen szavak marxista magyarázatokkal 1948, A legsoványabb tehén esztendeje (1948,) 1958, A neandervölgyi főkönyvelő (elbeszélések) 1947, A senki városa (színmű) 1955, Szégyenfa regény) 1951, Széplányok sisakban (elbeszélések) 1957, Tolvajok kertje (regény) (1949), 1962.

REMENYIK ZSIGMOND

1900—1962

Hatalmas életmű betetőzését akadályozta meg a halál, mely hatvankét éves korában elnémította Remenyik Zsigmondot — a régiek nemes ódonsága így mondaná: „egyet a legjobbak közül". Balzaci méretű munkáját, melyhez foghatóra magyar írói becsvágy még nem vállalkozott, *Apocalipsis Humanának* nevezte, találóan, mert aki e sorozat mintegy két tucat kötetét megírta, az élet apokaliptikus örvényeibe szállott alá, s mindig tiszta, sugárzó emberséget tudott a mélységből felszínre hozni.

Életművéhez két világrész szolgáltatta az építőanyagot: Európa és Amerika, és két őrszellem irányította tollát: a könyörtelen értelem és a művészi felelősségtudat. Azok közé tartozott, akik eszményeikért áldozni is tudnak. „Az értelem alapja az életismeret, ezt sohase felejtsed el — ez volt hitvallása. — Aki szenvedett és próbált, aki csalódott és szegénnyé vált, és akit az élet kezében megforgatott, az már egy lépést tett a dolgok megértése felé." Úri családban született, innét, a rendezett jómódból kellett kitépnie magát, hogy az igazmondó író hányatott sorsát, rendhagyó fanatizmusát élhesse. Az elszakadás hevessége messzire lökte, egészen Amerikáig, kétszer is. Ám a kalandokból és a messzi tájakról, melyek a különös, keserű figurák sokaságát sodorták művészszeme, lázadt iróniája és humánus együttérzése elé, mindig visszatért bölcsőhelye vidékére, oda, ahol legfőbb számadását kellett elvégeznie. Két kivételes remekmű — a *Bűntudat* és a *Sarjadó fű* — e számadás eredménye; arról, ami ebben az országban pusztító vihar és megváltás után kiáltott, kevesen írtak zaklatóbb és hevesebb lapokat, mint ő.

MŰVEI

Bolhacirkusz 1959. Mese habbal (regény) 1959, Bűntudat (Egy Goethe-idézet margójára) 1954, Sarjadó fű (életrajz és regény) 1962, Őserdő — Vész és kaland (életrajz és regény) 1960, Északi szél (regény) 1947, Élők és holtak (regény) 1958, Por és hamu (Korrajz és vallomás) 1955, Vándorlások könyve (Példázat és kaland) 1956, Ősök és utódok (Krónika) 1957, Bolond históra 1957, Könnyű múzsa (Két vidám regény) 1957, Pernambucói éjszaka (Három kisregény) 1958, Ebből egy szó sem igaz (Arckép és történet) 1958, Afrikai románc (történetek) 1960, Az atyai ház — Hotel „Vén Európa" — Kard és kocka (Három színmű) 1961, Jordán Elemér első hete a túlvilágon 1962.

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR értékes, új bibliográfiái

Legutóbb összefoglaló képet adtunk a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár bibliográfiai munkájáról; azóta négy új könyvészeti kiadványuk látott napvilágot.

A HŐSI HARCOK EMLÉKEI című ajánló bibliográfia, mely a VIII. pártkongresszus tiszteletére jelent meg, a magyar munkásmozgalom történetéhez kapcsolódó műveket ismerteti. Összeállítója, Mitru Ibolya, főként szépirodalmi olvasmányokat, kisebb részben politikai munkákat (Kun Béla, Szamuely Tibor stb. írásai) válogatott össze és csoportosított a történelmi eseményeket követő időrendbe (1867-től napjainkig). Rövid ismertető szövegei nemcsak a tartalmat vázolják, hanem esztétikai értékelést is nyújtanak. A felsorolt könyvek a legtöbb könyvtárban megtalálhatók, s a bibliográfia az olvasók kezébe adva a katalógus pótlására is alkalmas.

A TAVASZI SZÉL ugyancsak ajánló bibliográfia. Az utóbbi évek szovjet szépirodalmának terméséből készült magyar fordításokat ismerteti, a könyvalakban megjelenteken kívül a NAGYVILÁG publikációit is. Beosztása történeti rendet követ: a forradalmi harcokat és a második világháború eseményeit feldolgozó regények, elbeszélések után a mai élet ábrázolásai következnek, s a szovjet irodalom új tájékozódását jellemzi, hogy ez az utóbbi rész sokkal terjedelmesebb. A szerkesztők, Ecsedy Andorné és Gáliczky Éva a szokásosnál hosszabb, nemegyszer bőbeszédű ismertetéseket írtak a könyvekről, olykor bizony nem egészen világos stílusban. Szó fér

egyik-másik mű esztétikai értékeléséhez is. A szöveget szovjet regényekből készült filmek fényképfelvételei és betűrendes szerzői névmutató egészítik ki.

A harmadik ajánló bibliográfia, az ÖTVEN KÖNYV (összeállította Tóbiás Áron) csinos külsejével vonja magára a figyelmet. Tartalma a mai lengyel, román, bolgár, cseh és szlovák szépprózáról tájékoztat nemzetenként tagolva. Az egyes fejezeteket egy-egy kis tanulmány vezeti be; ezeket a szerkesztő az EUROPE című francia folyóiratból vette át, nem mindig szerencsésen, mert a tanulmányok nem alkalmazkodnak a tájékoztatás igényéhez, túl sok általánosságot (pl. a szocialista realizmusról) és kevés adatszerű felvilágosítást közölnek. A tanulmányok nem is mind eléggé színvonalasak. Az idegen — szláv — nevek nagy része a franciából való fordítás következtében erősen eltorzult. Viszont dicséret illeti Tóbiás Áron talpraesett, tömör ismertetéseit, valamint azt, hogy a bibliográfia a bemutatott irodalmak magyar kritikai visszhangjának könyvészetét is magában foglalja.

Mitru Ibolya másik munkája, A SZABADSÁG ÚTJÁN a gyarmati rendszer összeomlásának magyar nyelvű irodalmát öleli fel 1961. okt. 31-ig. Anyagának nagyobb részét folyóirat-, illetve újságcikkek teszik ki, az általános rész után világrészek (Afrika, Ázsia, Latin-Amerika), azokon belül országok szerint elrendezve. A nyolcvan lapra terjedő bibliográfia értékét a következő mellékletek növelik: a még fennálló gyarmatok felsorolása, az 1945 óta függetlenné vált országok listája (a terület és a lakosság adataival), részletes eseménynaptár (1955. ápr. 18-ától, a bandungi értekezlet időpontjától kezdve) és végül két térkép.

— *cs* —

ESEMÉNYNAPTÁR

1938. MÁRCIUSBAN HALT MEG KARIKÁS FRIGYES KOMMUNISTA FORRADALMÁR, ÍRÓ (25 ÉVE)

Karikás Frigyes: A harminckilences dandár. Szépirodalmi, 1961. 218 old. — —: A járatos ember és más elbeszélések. Kossuth, 1957. 355 old. 1 t. — — —: Válogatott elbeszélések, Szépirodalmi, 1960. 219 old.

MÁRCIUS 8-ÁN NEMZETKÖZI NŐNAP

1888. MÁRCIUS 13-ÁN SZÜLETETT A. SZ. MAKARENKO SZOVJET PEDAGÓGUS ÉS ÍRÓ (75 ÉVE)

Makarenko: Összes művei. Akadémiai, 1955—1956. 1—7. k.

1848. MÁRCIUS 15-ÉN TÖRT KI A MÁRCIUSI FORRADALOM PESTEN (115 ÉVE)

1883. MÁRCIUS 15-ÉN SZÜLETETT EGRY JÓZSEF FESTŐMŰVÉSZ (80 ÉVE)

Farkas Zoltán: Egry József. Képzőművészeti, 1959. 24 old.

1893. MÁRCIUS 17-ÉN HALT MEG PUSKÁS TIVADAR, A TELEFONKÖZPONT ÉS A TELEFONHÍRMONDÓ FELTALÁLÓJA (70 ÉVE)

Pap János: Puskás Tivadar. Terra, 1960. 269 old. 1 t.

1813. MÁRCIUS 19-ÉN SZÜLETETT DAVID LIVINGSTONE SKÓT FELFEDEZŐ, AFRIKA-UTAZÓ (150 ÉVE)

1883. MÁRCIUS 14-ÉN HALT MEG MARX KÁROLY (80 ÉVE)

Karl Marx és Friedrich Engels összes művei. Kossuth, 1957—1962. Eddig megjelent 1—8 k. — — Marx—Engels: Válogatott művek. Szikra, 1949. 1—2. k. — — —, Engels: Levelek „A tőké"-ről. Szikra, 1956. 380 old. — — —: Művészet, irodalom. Szikra, 1946. 174 old. — —, Engels: A szakszervezetekről. Szikra, 1956. 224 old. — — —: A tőke. Kossuth, 1961. 1—3 k. — — —, Engels: A vallásról. Kossuth, 1961. 318 old. — — —, Engels: Válogatott levelek. Szikra, 1950. 632 old. — Kandel: — — és Engels a kommunisták szövetségének megszervezői. Szikra, 1954. 335 old. — Lenin: — — és Engels Frigyes. Szikra, 1948. 83 old. — Mehring: — — élete. Gondolat, 1957. 661 old. lt. — Práger Miklós: — — és Engels műveinek magyar bibliográfiája. Szikra, 1953. 80 old. — Révai József: Marx és az 1848-as magyar forradalom. Szikra, 1953. 98 old. — Vas Zoltán: Cserébe a világot... Gondolat, 1961. 627 old. — Walther Victor: Új világ alkotói. Móra, 1962. 148 old.

1919. MÁRCIUS 21-ÉN KIÁLTOTTÁK KI A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁGOT (44 ÉVE)

1888. MÁRCIUS 21-ÉN SZÜLETETT FITZ JÓZSEF, A NEVES KÖNYV- ÉS NYOMDATÖRTÉNETI SZAKÍRÓ (75 ÉVE)

1463. MÁRCIUS VÉGÉN TŰNT EL FRANÇOIS VILLON (500 ÉVE)

— — Összes versei (Gyergyai Albert tanulmányával). Európa, 1957. 317 old. — —: Nagy testamentum (Vas István tanulmányával). Franklin, 1950. 185 old.

1313 MÁRCIUSÁBAN SZÜLETETT GIOVANNI BOCCACCIO (650 ÉVE)

— —: Dekameron, Európa. I—II. k. 1961.

Könyvismertetések

Ideológiai-politikai művek

N. Sz. Hruscsov

FEGYVER ÉS HÁBORÚ NÉLKÜLI VILÁGÉRT

Kossuth, 703 old. 50 Ft (Törzsanyag)

A kötet a szovjet kormányfő nem egészen két év alatti „béke-agitációjának" dokumentumait tartalmazza. Az itt közölt első beszédet 1960 januárjában mondotta el a Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetjének ülésszakán; beszámol annak a felhívásnak az eredményéről, amelyet a Legfelsőbb Szovjet intézett a világ parlamentjeihez — és bejelenti, hogy a Szovjetunió újból csökkenti fegyveres erőinek létszámát. Az utolsó itt közölt dokumentum részlet az SZKP XXII. kongresszusán elhangzott vitazáró beszédéből (1961 októberéből), amelyben feltárja azokat a tényeket — a Szovjetunió korszerű katonai felkészültségének bizonyító tényeit, a szovjet népek egységét, erejét —, amelyek elgondolkoztathatják a háborús gyújtogatókat. Erre az időszakra esik Hruscsov indiai, indonéziai és amerikai útja, továbbá bécsi találkozója Kennedyvel, az Egyesült Államok elnökével, s ezeken az utakon, találkozókon is a „fegyver és háború nélküli világ" problémája állott a szovjet kormányfő megnyilatkozásainak középpontjában.

Annak idején olvastuk Hruscsov itt közölt beszédeit, átéltük korunk történelmének azokat az eseményeit, amelyek ott lüktetnek a beszédekben, mégis a szó legnemesebb értelmében izgalmas és lenyűgöző olvasmány a kötet. A Hruscsovot jellemző egyenes, őszinte, közvetlen hangú beszéd vonzása ez? Annak a stílusnak, hangnak, a világosság és egyszerűség ruhájában jelentkező nagy gondolatnak a vonzóereje, amely könnyen találja meg az utat minden ember szívéhez és józan eszéhez? Kétségtelen, hogy az a mód is igen jelentős tényező, ahogyan Hruscsov tud szólni hallgatóihoz, a világhoz. Hiszen a dogmatizmus éveiben mi jellemezte a politikai szónoklat, a politikai irodalom legnagyobb részét? A gondolatok aszálya, a frázisok, az óvatosság, a feszes nagyképűség. Hruscsovtól távol áll mindez; tanulhat tőle mindenki, hogyan kell nagy és fontos igazságokat megismertetni és megkedveltetni az emberekkel.

De bármilyen jelentős is Hruscsov gazdag és színes egyénisége, megnyilatkozásainak történelmi súlyát és hatásának okát azoknak az igazságoknak ereje és érvénye adja, amelyeket hirdet és képvisel. A békéért, az emberiség emberhez méltó jövőjéért küzdő Hruscsov külpolitikai megnyilatkozásaiban is a marxizmus—leninizmus eszméinek korszerű alkalmazása a legfontosabb tényező. Így szólalhatott meg ezekben a beszédekben — nehéz helyzetekben, a háborús veszély légkörében vagy a nemzetközi feszültségek enyhülésének napjaiban — a jobb sorsra érdemes emberiség lelkiismerete.

Ma és együtt olvasva ezeket a két év előtt elhangzott beszédeket, még inkább szembetűnő az a határozottság, következetesség, elvi szilárdság és politikai bölcsesség, amely Hruscsov beszédeit jellemzi. Közelmúlt éveink legfontosabb történelmi dokumentumait találjuk meg ebben a kötetben s e dokumentumok a „fegyver és háború nélküli világért" küzdő politika erejét bizonyítják, annak a politikának az erejét, amelyet a Szovjetunió s miniszterelnöke, Hruscsov képvisel, és amelyet Keleten és Nyugaton egyaránt százmilliók rokonszenve és bizalma kísér.

P. L.

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT VIII. KONGRESSZUSA

Kossuth, 172 old. 6 Ft (Törzsanyag)

A Magyar Szocialista Munkáspárt VIII. kongresszusának anyagából külön kötetben jelent meg a Központi Bizottság beszámolója, Kádár János vitazáró beszéde, a kongresszus határozata a szocializmus építése során elért eredményekről és a párt előtt álló feladatokról, az MSZMP szervezeti szabályzata, továbbá a párt új vezető szerveinek jegyzéke.

A VIII. kongresszus fontos állomás volt a magyar kommunisták pártja s a magyar nép életének történelmi útján. Igen nehéz napok után ült össze, mikor még alig múlt el az új világháború veszélye. Ilyen körülmények között még figyelemreméltóbb a kongresszus beszámolójában és hozzászólásaiban érvényesülő elvi következetesség s az egész kongresszust jellemző alkotó, a személyi

kultusz és a dogmatizmus éveinek keserű tapasztalataiból tanuló, a jövő perspektívái felé forduló magatartás.

A kongresszus jelentős eredmények magasáról mutatta meg jövő fejlődésünk útját. Már népgazdaságunk minden ágában, a mezőgazdaságban is uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok, befejeztük a szocializmus alapjainak lerakását. A párt szövetségi politikája minden eddiginél őszintébb és eredményesebb nemzeti egységet teremtett, amelynek tartalma a szocialista társadalmi rend védelme és kibontakoztatása. 1956 óta fokozottan irányul felénk a nemzetközi figyelem, s a marxizmus erejét, a szocializmus eredményeit bizonyító fejlődést tapasztalhatják hazánkban azok is, akik szívesebben látnák az ellenkezőjét.

Közoktatásunk, kulturális életünk, s nem utolsó sorban irodalmunk problémáival is foglalkozott a kongresszus több alkalommal, azzal az elvi következetességgel, amely néhány év óta jellemzi a párt művelődési politikáját.

A kongresszus egyik fontos megállapítása volt, hogy továbbfejlődésünk nélkülözhetetlen feltétele a magyar nép szocialista tudatának kialakítása és megerősítése. Az egész mai magyar kulturális élet tartalmát és törekvéseinek célját megszabják az ebből adódó feladatok. Ezek közül is kiemelkedik azoknak az eredményeknek széleskörű ismerete, amelyeket eddigi építőmunkánkban elértünk, és nemzeti közvéleményünk őszinte állásfoglalása a szocialista építőmunka most következő új szakasza mellett. Népünk az emberi fejlődés „fősodrában", helyes irányba, helyes eszközökkel halad, s mai körülményeink, feladataink a tudatosságnak, eredményeink, céljaink ismeretének az eddiginél jóval magasabb fokát kívánják meg.

Ezt szolgálja ez a nagy példányszámban megjelent könyv is, amelynek mindenüvé el kell vinnie a párt szavát. Tegyék a könyvtárosok minél gyorsabbá és eredményesebbé a könyv útját.

Somlai Aliz

Csizmadia Ernő

KÉT ÚT — KÉT VILÁG

A mezőgazdasági nagyüzemi átalakulásának tőkés és szocialista útja

Kossuth, 399 old. 40 Ft (Ajánlott)

Az egész világ mezőgazdaságát érintő kérdésekről szóló terjedelmes mű négy főrészre osztja tárgyát.

Az I. részben a világméretekben lejátszódó változások irányát, ezek legfőbb jellemzőit, s a nagyüzemi szocialista rendszer térhódítását elemzi, bizonyítja ennek fölényét a kisparcellás és kapitalista gazdálkodás fölött.

A II. részben a kapitalista fejlődés törvényszerűségei, újszerű vonásai kerülnek sorra. Kitér a földbirtok koncentrációjára, s annak következményeire. Foglalkozik a családi farm problémáival és a szövetkezeti út lehetőségeivel a kapitalista gazdaságon belül.

A III. részben a termelőszövetkezeti forma lényegét, a korszerű gazdálkodás, a szocialista nagyüzem új arculatát, lehetőségeit és eredményeit tárgyalja.

A IV. részben tér rá a sajátosan hazai viszonyok ismertetésére. Bemutatja az elmúlt évek során végbement nagy változásokat, az átmeneti formákat, a megoldás kialakuló módozatait. Olyan lényeges részletkérdések boncolására is sor kerül, mint a gépállomás és a saját gépesítés jelentősége a termelőszövetkezeti gazdálkodásban. Végül a munkás-paraszt szövetség néhány új problémáját és az egységes paraszti társadalom kialakulásának várható fejleményeit és eredményeit rajzolja meg.

A szerző végeredményben arra a kérdésre adja meg a választ, hogy a világ mezőgazdaságának két útja közül melyik tartható a jövő útjának. Az erre adott válasz, hogy csakis a szocialista nagyüzemé, egyetlen pillanatig sem lehet kétséges. Ennek bizonyítására lehetne-e hatásosabb eszközzel élni, mint éppen a tőkés mezőgazdaságról megjelent nyugati statisztikai adatokkal, s ezek sokoldalú felhasználásával. Az adatok — egyebek közt — azt is mutatják, hogy pl. a családi farmok körüli újjongás mögött a kis- és középparaszti gazdaságok tízezreinek pusztulása áll.

Igen eszméltetők azok a részek, amelyek a lengyelországi és a jugoszláviai helyzetre térnek ki. Külön érdeklődésre tarthatnak számot a háztáji gazdaság jövőjéről, s a háztáji megszűnésének számos feltételéről szóló fejtegetések. Itt is nagyfokú körültekintés jellemzi a szerző eljárását.

Szíj Rezső

Szépirodalmi művek

Dienes András

BOGÁNCS HADNAGY

Magvető, 268 old. 19,50 Ft (Törzsanyag)

„Ha a nyelv él, van-e csodálatosabb órája, mint amikor először érinti a költő?" — kérdezi Curzolai Márk, a „Galenus szabású", tudós fegyverhordozó, a szolga, aki talán csak azért van jelen ebben a lírai szépségű írásban, hogy a len-

gyelországi vándor, Balassi Bálint második énjeként vitázzon urával; s mint valami kísértő belső hang megcsillogtassa előtte a távoli reneszánsz udvarokat, ahol valóban költő lehet a költő. És barangolva a lengyel földeken, a versfaragó kóbor lovag viaskodva önnönmagával, egyetlen hívó szóra hallgat: a végeken szóló sok szép madár pünkösdreggeli szavára, a szülőföldére. Ámbár mindenki megtagadta és elűzte őt, király, rokon, szerelmes asszony; ámbár egy rozzant végház kapitányságára sem méltatták; s verseit az egy árva tanítványon, Rimay Jánoson kívül senki sem tartja semmire: megfordítja lovát, hogy közkatonaként — egyedül, szolgáját, másik énjét is elhagyva — száguldva siessen Esztergom alá, a halál elé.

Balassi Bálint életének ezt a végső szakaszát írja meg könyvében Dienes András, Petőfi halálának és életének szenvedélyes kutatója. Itt is egy nagy költő sírbaszállásának útját követi, az első nagy magyar lírikus, a magyar nyelv első művészének halálában ugyanaz a tragédia gyötri az írót — s az olvasót is! — mily szörnyű veszteség sújtott bennünket e két költő korai hunytával. Nem lehet megrendültség nélkül olvasni a könyvet: enyhén archaizáló szép nyelve, korhű levegője átzúgatja rajtunk a véres magyar XVI. századot. És nemcsak azt. Írója 1942-ben írta, s végig úgy érezzük, a papírra vetett érzések, gondolatok nemcsak Balassiéi; Dienes Andrásról magáról szól a könyv. A nemzeti ellenállás bátor harcosa, egyenruháját illegális tevékenysége leplezésére használó hazafi német gyűlölete, úr, polgár megvetése, népe sorsát sirató fájdalma szól belőle. Ezért nem jelenhetett meg annakidején. Mintha önmagának mondaná Balassival a döntés órájában: „... közömbös nem lehetsz. Menj közéjük, tanulj tőlük és feleselj velük, mert értsd meg: rád bíztak valamit, dolgot kaptál, jogtalanul kóborolsz itt a Visztula vagy a Duna mentén egy határvidéki lovastiszt, vagy keleti borkereskedő álruhájában." Az író utószavában igazolja feltevésünket: „... mondtam, nem igazi történelmi regény ez, néha elkanyarodik, notesz lesz, és meditáció." Azoknak ajánljuk e könyvet, akiknek irodalmunk és történelmünk haladó hagyományai kedvesek, és akik azokat jól ismerik is. Mert az esemény kevés, s a gondolat sok benne, a szerény cím senkit se tévesszen meg: nehéz és fájdalmasan gyönyörködtető olvasmány ez.

Bozóky Éva

Illyés Gyula

NEM VOLT ELÉG

Szépirodalmi, 691 old. 30 Ft (Törzsanyag)

A kötet első versének címe: *Szomorú béres;* a könyv záróversének utolsó szavai: „... dalával segít". A véletlen játéka hozta így, mégis mintha Illyés egész életművének értelmét, lényegét jelölné meg ez a cím, jelölnék ezek a szavak: egy költő szól itt, aki azért küldetett, hogy dalával a szegényeket és megszomorítottakat segítse.

Nincs senki irodalmunkban, akinek a származás annyiszor és oly hangsúlyozottan vált volna témájává, mint Illyésnek. Kölcsey és Ady egyszer-másszor büszkén emlegette ősi nemes vérét, Petőfi és József Attila, nem kevésbé büszkén, elkiáltotta, hogy kunyhó szülötte, „az utca és a föld fia". Illyés számára a származás állandósult élmény, az önvizsgálat szüntelen tárgya, a lelkiismeret mércéje, morális kötelék, s ezért determináció. Párizstól Moszkváig bejárta Európát; a versíró képzelete, eszmélkedése leghuzamosabban Ozorán tartózkodott. Ehhez viszonyított mindent, innét mérte föl célját és eredményeit, Ozora lett Olymposa, nyájőrzői, szerszámfaragói, vincellérei, Czabuk Pál, Gyimóti, a Szíjjártó-fiúk lettek költői mitológiája ballagó, dörmögő, kérges tenyerű istenei, a pusztai kovács-ház, a jól működő tanyai kályha, a veríték-öntözte kapanyelek lettek költészetének achillesi pajzsai.

Mégsem falusias ez a költészet, nincs benne semmi korlátoló, semmi szűkkörű. A nép gondja nemzeti gond, s a nép szeretete Illyés számára forradalmi indulatok és nemzetféltő töprengések forrása. Lírája olyan emberé, aki a nemzeti sorsot, a múltat és jelent, levethetetlen Nessus-ingként hordja, s egyszerre érzi és éli Dózsa tragédiáját és a második világháború iszonyait, látja Árpád űzött népének vonulását, hallja a hídépítő Széchenyi cölöpverőinek kurjantásait.

És a természet, és a szerelem! A nagy, s örök poéta-témák mind újra fogalmazódnak Illyés verseiben, s költészetének táguló évgyűrűi immár a halálközelség sejtelmének savas anyagát is magukba zárják. S az életmű így lesz teljesebb, teljes emberi.

Ennek az életműnek válogatott darabjait tartja kezében az olvasó... Nemrég, egy nyilatkozatában azt mondotta a költő, hogy néhány tucat verset szeretne átnyújtani belépőjegyül a maradandóságba. Az olvasó meggyőződhetik arról, hogy ezek a belépőjegyek már megvannak, s több is, mint néhány tucat.

— ys —

Kodolányi János

JULIANUS BARÁT

Magvető, 910 old. 41 Ft (Törzsanyag)

A magyar hagyományok csak gyéren emlékeznek meg a honfoglalás előtti Ázsiában visszamaradt törzsekről, amelyek a besenyő dúlás után nyugatra vándorolt nemzettől elszakadva észak hegyeibe vonultak vissza. A Gesta Hungarorum szűkszavú említésén kívül arab és turkmén források utalásaiból tudunk róluk. Az is történelmi tény, hogy a XIII. század közepén Julianus, domokosrendi szerzetes nyomukra akadt, s kalandos utazásáról jelentést tett IV. Béla királynak. A mongolok röviddel ezután bekövetkezett viharos előnyomulása nyilván más délnyugat-ázsiai pásztornépekkel együtt ezt a magyar népcsoportot is elsodorta, a történelem azóta nem tud róla. Népe vagy elpusztult, vagy beolvadt abba a tarka népegyvelegbe, amely a kirgiz, türkmén, kazah, ujgur törzsek formájában ma is ott él az Ural-hegység ázsiai lejtőin, a Gobi-sivatag, a Volga és a Kaspi-tenger között.

Kodolányi János képzeletét bizonyára ugyanúgy foglalkoztatta gyermekkora óta az „előmagyarok" problémája, mint előttünk fekvő nagy regényének hőséét, Julianus barátét. Ennek az úttörő magyarnak az életregényét írta meg szeretettel, színesen és azon az igényes, magvas, teremtő nyelven, amely minden művére jellemző. II. Endre uralkodása idejéről széles korrajzot ad. A regény az Ormánságban, a szerző szűkebb hazájában kezdődik — oda telepíti hőse családját, majd elkíséri a paraszti eredetű szerzetest Székesfehérvárra, Bolognába, Esztergomba és Konstantinápolyon keresztül a kirgiz pusztákra, Ázsia erdőrengetegeibe. Megeleveníti a középkori falut, amelyben keverednek már a kun és besenyő elemek az autochtónná vált magyar lakossággal, a kolostorok hol mélyen vallásos, hol bacchanáliáktól hangos életét, megrajzolja a II. Endre korabeli nemesség pártviszályait, elviszi az olvasót a székesfehérvári nevezetes országgyűlésre, ahol kihirdették az Arany Bullát, a nemesi alkotmány alapját. Felvonultat országnagyokat és főpapokat, rámutat a német veszedelemre, amely — mint a mű keletkezése idején, 1938-ban is — elnyeléssel fenyegeti Magyarországot...

Kodolányi műve a magyar történeti regényírás értékes darabja. Ha az olvasó legyőzi az archaizált nyelv nehézségeit, akkor színpompás, lebilincselő történetre bukkan. A könyvtáros gyakorlottabb olvasóknak ajánlhatja.

Frank László

Kassák Lajos

MUNKANÉLKÜLIEK

Magvető, 411 old. 24.50 Ft (Ajánlott)

Három évtizede, hogy először megjelent, alakjainak modelljei még élhetnek, de problémáik már csupán emlékezetükben. Az a világ, melyet a Munkanélküliek ábrázol, végérvényesen a múltba süllyedt, történelemmé vált. A regény is — elsősorban — kordokumentum, megbízható és pontos; a huszas évek végének rekonstruálásához, száraz adatainak valóságossá és emberibbé tételéhez a történet-tudomány is bátran felhasználhatja.

A könyv érdekessége — mert érdekes és elolvasásra nagyonis érdemes — szintén kordokumentum voltában rejlik.

Ebben a törekvésében és módszerében a magyar irodalomban egyedül Veres Pétert tudnók Kassák mellé állítani, azzal a megszorítással, hogy Veres Péter valamivel alaposabb és még a kontraszt kedvéért sem ábrázolja olyan rétegek életét, melyeket belülről nem ismerhetett. Ezt Kassák itt-ott — hogy kiszélesítse társadalom-képét — utalások, Dos Passos technikájára emlékeztető pillanatfelvételek formájában megteszi. Ezzel a maga idejében nyilvánvalóan fokozta regényének agitatív erejét, de ma már gyengíti — nem hitelét, de — művészi átéltségét. Mondjuk ki kereken, művének azok a lapjai — szerencsére a kötet zömét ezek teszik — az igazán élvezetesek, amelyeken a saját életéből ismert emberekről ír, az angyalföldi munkásokról és kispolgárokról; róluk ugyanis nemcsak azt tudja, hogyan élnek, mit tesznek, miképp beszélnek, de azt is, hogy hogyan gondolkoznak, miként éreznek.

A regény főhőse, Tóni, a munkanélkülivé váló szobafestő-segéd, Annácska kispolgári menyasszonya, szobatársa, a háborúban elmagányosodott Pál, a szobaadó öregek, s még jónéhány alakja élnek. Velük szemben gyakorta felolvad hűvös érdeklődésünk és sorsuk megértésén és tudomásulvételén túl magunkra vesszük nyomasztó életüket, átérezzük súlyos gondjaikat és apró örömeiket, s olykor-olykor már nem is értük izgulunk és nekik kívánunk emberibb életet, hanem velük és magunknak.

A regény igazi és tartós aktualitását ezek az átélésre késztető részletei biztosítják. A művészet ugyanis — még ha annak szánják is — nem csupán agitációs eszköz, sem a társadalomtudományok segédeszköze, hanem ennél is, annál is sokkal több.

Zolnay Vilmos

A SZERELMES DELFIN

Európa, 478 old. 54 Ft (Ajánlott)

Az összállító és fordító, Révay József, a görög—római ókor kiváló ismerője, e kötetet dekameronnak nevezi, bevallottan utalva nagy mintaképére, Boccaccio Dekameronjára. *A szerelmes delfin* valóban csak azoknak ajánlható, akiknek Boccaccio is, de figyelmüket felhívhatjuk rá, hogy ezúttal nagyobb távlatokat nyitó antológiát vesznek a kezükbe. Vagy harminc ókori szerző több mint száz írása szerepel benne, s így az európai szépirodalmi próza történetének első, mintegy ezeréves korszakát fogja át (az i. e. 5. századtól az i. sz. 5. századáig).

Igaz ugyan, hogy a közel- és távolkeleti elbeszélés irodalom időben megelőzte az európait, és többé-kevésbé folyamatosan hatott is rá (erről a kötetnek nem egy szemelvénye tanúskodik), mégis, a görög földön született novella eredeti alkotás, a görög szellem műve, amely szeretett mindent emberi méretekben, emberi viszonyokat tükrözően ábrázolni.

Már az ógörög mitoszok mitológiai szereplőinek történetei is ezt mutatják, s epizódjaik — emberi környezetbe áthelyezve — lehettek az első novellák. A történetírás volt a második forrása ennek a műfajnak: az antik görög szerzők szívesen jellemeztek történeti személyeket műveik novellaszerű betéteivel (l. a Goethe balladájából ismert Polykratestéma Herodotos-féle feldolgozását a kötetben).

A városállamok virágzása idején, a városi élet élénkülésével egyre „földközelibb" lett a novella, s anyagának jórészét mondhatnánk csiklandós pletykákból merítette; ebben a formájában lett közvetlen előde a Boccaccio-féle reneszansz novellának.

A rétor (szónok) iskolákban vitatémaként tárgyalt, elsősorban bírósági védő- és vádbeszédek anyagát szolgáltató történetek szépirodalmi igényű feldolgozása ugyancsak lendületet adott a novellairodalomnak, bár ezekben a gyakran mesterkélt és nyakatekerten okoskodó históriákban a hellenizmus egyre dekadensebb, az élettől egyre távolodóbb vonásai ütköznek ki, ugyanúgy, mint pl. az *Aranyszamár* írójának, Apuleiusnak a mágikus kultuszok szelleméről árulkodó írásaiban.

Az antik novella azonban mindent egybevéve friss, eleven, őszintén naiv, igen gyakran csúfondáros vagy vidáman erotikus műfaj volt. Formai elemei, fordulatai szinte egyszerre, egyetlen műfajba zsúfolva jelentek meg az ógörög regényben, de ez egy lényeges vonásában eltér a novelláktól: hiányzik belőle a szellem játékossága, fölénye, s a kalandok gépiesen zakatoló masinériája majdnem bestseller-szerűen kiszámított, nem éppen erkölcsi fenköltséget sugárzó. A kötet bemutatja ennek a műfajnak egy kései képviselőjét is, *Apollonius tyrusi király történetét* — ez zárja be a kötetet, s egyben az ógörög—római szépprózа felívelő, majd lehanyatló történetét is.

Lékay Ottó

Nyekraszov

VERSEK, ELBESZÉLŐ KÖLTEMÉNYEK

Európa, 586 old. 28 Ft (Ajánlott)

Kerek száz éve — olvassuk *Fodor* András alapos, a költő életét és művészetét elemző tanulmányában, — hogy N. A. *Nyekraszov* (1821—1877) egy verse, az *Elfelejtett falu*, megjelent magyarul. Hetven évvel ezelőtt pedig *Szabó* Endre már a költőt is bemutatta a magyar közönségnek, a *Vörösorrú Fagy* fordításával együtt.

Nyekraszov nagybirtokos családból származott, szülei katonatisztnek szánták. Jólét és kényelmes élet várt volna rá, de az ifjú szembefordult környezetével, a cári Oroszország uralkodó rétegének parazita léhaságával. Ösztönös lázadása, a szenvedők iránt érzett részvéte akkor vált tudatos, harcos magatartássá, amikor a részben dekabrista hagyományokat ápoló forradalmi demokratákkal került meghitt barátságba. Nélkülözések közepette élt írásaiból és a legjobb erőket a *Szovremennyik* (Kortárs) köré tömörítő szerkesztői munkájából. Nyekraszov ösztönzésére ennek a folyóiratnak dolgoztak Oroszország legjobb írói és felvilágosult, társadalmi változást sürgető gondolkodói: *Dosztojevszkij*, *Turgenyev*, *Tolsztoj*, valamint *Herzen*, *Dobroljubov*, *Csernisevszkij* és sokan mások.

A XIX. századnak *Puskin* és *Lermontov* mellett legnagyobb orosz költője vívódva kereste önmagát, belső és külső harcok árán lett az elnyomottak gyötrelmeinek, igazságkeresésének megszólaltatója. A *Költő és polgár* című párbeszédes vallomásban így ír erről:

Tudtam gyűlölni tiszta szívvel,
Szeretni tűzön-vízen át.
S aztán, hogy hallották a verset,
Rágalom-ár gyűlt ellenem.
Kezem békén ölemben dermedt,
Hogy fönnmaradhasson fejem.

(*Fodor András* fordítása)

A száz év óta napvilágot látott számos magyar fordítás és több kötet bizonyítja,

hogy közönségünk mennyire becsüli és szereti ezt a nagy költőt. A most megjelent gyűjteményes kiadás — a harmadik a sorban — talán minden eddiginél teljesebb és hivebb képet ad Puskin és Lermontov méltó társáról. Az apró lírai dalok és a nagy szárnyalású epikus költemények *(Vörösorrú Fagy, Orosz asszonyok, Ki él boldogan Oroszországban)* egyaránt a költői mesterség minden eszközét birtokló művészt mutatják. Érzelmi és gondolati gazdagságnak eleven tükre a versek formai sokfélesége.

Éppen ezért a kötet egyben műfordító irodalmunk seregszemléje is. *Áprily* Lajos és *Szabó* Lőrinc mellett még vagy harminc költőnk, műfordítónk próbálta erejét — tegyük hozzá: sikerrel — az orosz klasszikus tömör, képalkotó nyelvén bonyolult ritmikáján.

Nekik köszönhetjük, hogy Nyekraszov nagyságát, költői világának gazdag emberségét átérezve, szép magyar verseket olvasunk a kötetben.

Gyenes István

Victor Hugo

VÁLOGATOTT DRÁMÁI

Európa, 685 old. 59 Ft (Ajánlott)

Hugo szerint: „A dráma a természetet visszatükröző tükör. De ha e tükör közönséges tükör, sík és lecsiszolt felület, akkor a tárgyaknak csupán homályos, domborulat nélkül való, hű, de színtelen képét vetíti vissza." Ilyen a klasszicizáló irodalom, mely a szép ideáltípusait állítja elénk. A romantikus költő ezzel nem éri be; „ha választania kell a dolgok között, akkor nem a szépet, hanem a *jellegzeteset* választja", a konvenciók közönségessége helyett a groteszket, az ellentétekből kevert egység eleven életét.

A némiképpen paradox tétel gyakorlati alkalmazásából születtek Hugo drámái. Végletes szenvedélyek dúlnak bennük, váratlan fordulatok kergetik az áhított színi hatást, nagy történelmi tablók kápráztatják el a nézőt, s az író bőven él a kiélezett helyzetek, heves kontrasztok, látványos színpadi őrülések, álöltözetek, hosszú, fényes tirádák gyakran bizarr eszközeivel. Tragédiát harsány és csillogó versekbe öltözteti, stílusát forradalmi merészséggel alakítja, széttördelve az alexandrinus hagyományos béklyóit, páratlanul gazdag szókincsét plebejus szólásokkal tarkítva. Elhatározott demokratikus szándékkal teszi ezt, mert amikor drámáit írja — a múlt század harmincas-negyvenes éveiben — Victor Hugo már nem „a trón és az oltár" szolgája, aki lírai pályakezdésekor volt, már elindult az eszmei fejlődésnek azon útján, mely a 48-as forradalomban a népképviselők parlamentjébe, majd III. Napóleon államcsínyje után az önkéntes száműzetésbe vezette, és nagy regényének, a *Nyomorultak*nak lapjain a szegénynyekkel való együttérzés humánus igéit adta ihletett tollára.

A jelen kötet Hugo tíz drámája közül ötöt mutat be *(Marion de Lorme, Hernani, A király mulat, Királyasszony lovagja, Torquemada)*, továbbá a *Cromwell* híres előszavát, Hugo esztétikai manifesztumát. A bevezetőben Köpeczi Béla rajzolja meg a drámaköltő portréját, és ismerteti Hugo magyarországi hatásának fontosabb adatait. Ez a hatás a reformkorban nem volt csekély, Eötvös József például — első fordítója — rajongva írta: „Nem tetszeni, használni vala Hugo Viktor célja, s ő elérte ezt. Felette szent, felette nagy vala neki a poézis, mintsem hogy játékként célnak tartaná... Igazság az, mit keresett, mit feltalált, és azért élni fog, legnagyobb tanúja korának."

— ys —

Taha Huszein

NAPOK

Európa, 247 old. 27,50 Ft (Ajánlott)

Taha Huszejn két éves korában az egyiptomi trachoma áldozataként elvesztette szemevilágát. Vaksága nagy hatást gyakorolt lelkivilágára és írói működésére egyaránt. Érdekes és tartalmas élete volt, s ma őt tartják Egyiptom legnagyobb írójának. Írásai több mint húsz kötetet töltenek meg, ugyanakkor sokat foglalkozott politikával, és volt egyetemi rektor, sőt miniszter is. Ma az Össz-arab Írói Szövetség elnöke.

Önéletrajzi írása gyermekkoráról szól: az érzékeny lelkű vak kisfiú tapasztalatain, élményein keresztül elevenedik meg az arab falu, erőszakos sejkjeivel, szokásaival, napi életével. Az író útja később a fővárosba vezet, ahol az Azrah mecset diákjaként résztvesz az egyiptomi ifjúság megmozdulásaiban Taha Huszeint vaksága finom megérzésekre és észrevételekre teszi képessé. S ebben rejlik Taha Huszejn írói értéke.

A regény lélekrajza kitűnő, írásmódja viszont kissé idegen. A humanista és bölcs gondolatok ennek ellenére az európai olvasók számára is túlragyogják a történés viszonylagos eseménytelenségét.

Bakács Tiborné

Dymphna Cusack

HŐHULLÁM BERLINBEN

Kossuth, 308 old. 28,50 Ft (Ajánlott)

Igen sokan felejtették már el a horogkereszt által elkövetett borzalmakat és igen sokan szeretnek megfeledkezni az újjáéledő nyugatnémet militarizmus veszélyéről. Ezek számára a könyvtáros aligha ajánlhat jobb könyvet, mint az ausztráliai Dymphna Cusacknak magyarul most megjelent művét. Kevés olyan náciellenes regény van, amelyik az eszmei mondanivalót ennyire lebilincselő cselekménnyel tudja összekapcsolni.

A főhős egy fiatal ausztráliai asszony, Joy, aki a háború után egy Stephen nevű német emigránshoz ment feleségül. Tíz évvel később a házaspár Nyugat-Berlinbe utazik, hogy meglátogassa a férj szüleit, testvéreit, a dúsgazdag von Muhler családot. Az első hetekben a középosztályból származó Joyt elbűvöli a nagystílű, fényűző élet, a pompa, az előkelő társaság. Nem csoda, mert ünneplik, hízelegnek neki. Így akarják elérni, hogy rávegye férjét az ottmaradásra. Fényes jövő várna rá: a von Muhler művek vezérigazgatói széke. De ennek ára van: be kellene illeszkedni a nyugatnémet vezetők revansista, militarista eszméibe. Az asszony politikailag eleinte teljesen tájékozatlan, lassan azonban megismeri a neofasiszták boszorkánykonyháját, rájön, hogy a volt hitlerista tábornokokból álló vezérkar hogyan készíti elő az új háborút, megtudja, hogy a család nagy vagyonát az auschwitzi haláltábor rabszolgáinak véréből szerezte. Menekülésszerűen hagyta el férjével együtt a számukra idegenné vált világot, és ráeszmél, hogy addigi kényelmes élete visszavonhatatlanul a múltba süllyedt: a tapasztalt igazságot, bármibe is kerüljön, hirdetnie kell otthon.

Az írónő a regény lapjain a jól jellemzett típusok egész sorát vonultatja fel, régi és jelenlegi nácikat, ellenállókat, a gyárak urait és elszédített kisembereket, tábornokokat és újságírókat, gyermekeket, fiatalokat és öregeket, németeket, amerikaiakat és ausztráliaiakat... Alakjai sokáig élők maradnak az olvasó emlékezetében.

Vámosi Pál eleven, gördülékeny fordításának része van abban, hogy a könyv élvezetes olvasmány.

Vértesy Miklós

Ifjúsági és gyermekirodalom

Berze Nagy János

SZŐLŐSZEM KIRÁLYFI

Móra, 250 old. 22 Ft (Törzsanyag)

E harminckét magyar népmesét az ifjúság számára fűzték csokorba, Berze Nagy János, a neves etnográfus gyűjteményéből. A válogatást és átdolgozást a feljegyző fia, valamint Pákolitz István és Szöllősy Kálmán végezte el. A könyv hatásáról annyit, hogy maradéktalanul felidézi életünk első irodalmi élményeit, a hajdani mesék édes ízét az aranyhajú királyfiról, a beszélő lóról és a csodafurulyáról. Az olvasás során csakugyan a gyermekkorral, s az emberiség őstörténetét rögzítő és magyarrá hasonult mesevilág varázsával találkozunk.

E szegényember-mesék legfőbb jellegzetessége az osztályharcos tartalom: Kócsög Jankó, Csóré, Ágrólszakadt Péter, Daru Jancsi egyként a néplélek vágyát megtestesítő hősök, akik a mese humanizmusa értelmében hol karddal, hol furfanggal küzdenek az elnyomatás, a tizenkétfejű sárkány, a hálátlan és gonosz király ellen. Győzelmükben a Szabadság és Szerelem egysége diadalmaskodik: a halálba kivert kiskondás egyszerre nyeri el a fele országot és a királykisasszony kezét. Csak aki bejárta már a nyomorúság útját, és elepedt egy karéj kenyérért, csupán az álmodhatott oly költőien szépet és merészet, hogy a hamuba sült pogácsa hirtelen egyre nagyobb és fehérebb lesz.

Az emberiség mágikus szemléletét tükrözik ezek a mesék, minthogy megszólalnak a tárgyak, tetszés szerint alakot cserélnek, a madár átváltozik leánnyá, az egérke segítséget hoz, a nádasokban tündérek énekelnek stb. Az előidők mélyéből így csobognak e regés történetek keletről nyugatra, majd különféle kultúrkörökön keresztül visszafelé.

Miként módosulnak, színeződnek népinemzeti jellegűvé? Heine, a német mesék elemzése kapcsán megállapítja, hogy bennük az irracionalitás és az ösztönélet szadisztikus motívuma, a gyilkosság az uralkodó elem. A mi meséinkre inkább a patriarkális paraszti realizmus jellemző. Sűrűn felbukkan az elorzás, a lopás motívum: Ozsvát a várkapu kulcsát cseni el, Jankó elköti a rézszőrű paripát, a vándorlegény megkaparintja az ördög

bűvös lakatját. Gyakori fordulat a testvéri viszály, féltékenység, a rideg gyermeki sors ábrázolása. Ugyancsak jellemző népmeséinkre a munka motívum: a hősnek egyetlen éjszaka emberfelettien nehéz feladatot kell megoldania. Egészében az önfeláldozó bátorság, tisztesség, derekasság sugárzik meséinkből; a népi géniusz naív, könnyes hite a Jóság győzedelmében.

Vihar Béla

Tudományos és ismeretterjesztő művek

ZENETUDOMÁNYI TANULMÁNYOK BARTÓK BÉLA EMLÉKÉRE

Akadémiai, 777 old. 170 Ft

A *Zenetudományi tanulmányok* X. kötetében öt értekezést találunk. Szabolcsi Bence rövid írása *(Ember és természet Bartók világában)* Bartók egyéniségének, alkotóművészetének egyik alapvető elemét vizsgálja. Újfalussy József tanulmánya *(A híd-szerkezetek néhány tartalmi kérdése Bartók művészetében)* a zeneköltő szimmetria-világának sajátosságáról szól. (A híd-szerkezet a három, öt vagy hét, tehát páratlan számú tagot egy centrum köré csoportosító részarányosság.) Kroó György a dallamszimbólika kérdéseivel foglalkozik *(Monotematika és dramaturgia Bartók színpadi műveiben),* Kárpáti János a vonós-kvartett két bensőleg rokon nagymesterét állítja párhuzamba *(Beethoven és Bartók vonósnégyesművészetének közös vonásai),* Lendvai Ernő pedig részletes elemzést ad *A csodálatos mandarinról* és *A fából faragott királyfiról (Bartók pantomimja és táncjátéka).*

Ezek a fejtegetések a szakemberek köréhez szólnak. Könnyebben megközelíthető a zenében képzetlen olvasó számára az a hatalmas adatgyűjtemény, mely a kötet nagyobb részét foglalja el *(Bartók Béla pályája delelőjén).* Összeállítója, Demény János, csaknem egy évtizede foglalkozik a Bartók-művek sajtóvisszhangjának, a hangversenykritikáknak és egyéb hírlapi cikkeknek felkutatásával. (Ő tette közzé Bartók levelezésének három kötetét is.) Gyűjtőmunkája eredményének három részletét, időrendben haladva, már korábban nyilvánosságra hozta. Most az életpálya legfontosabb szakaszához jutott el: a világhódító művész fogadtatásának hazai és külföldi dokumentumait közli az 1927—40. évkörből, az I. zongoraverseny bemutatásától a pesti búcsúhangversenyig. A publikáció több mint félezer lapján kirajzolódik egy tüneményes világhír fölszárnyalásának útja; meghatottan olvassuk azoknak írásait, akik idejében fölismerték Bartók csodálatok géniuszát, furcsállva az értetlenség, az esztétikai vaskalaposság ma már nevetségesnek ható megnyilatkozásait, felháborodva a pimasz támadásokat, melyek — mint például a klerikális *Magyar Kultúra* rágalomhadjárata — még a dicsőség éveiben is megpróbáltak gáncsot vetni Bartóknak. Demény áldozatos szorgalommal felhalmozott, kincset érő gyűjteménye páratlanul érdekes olvasmány, s egyszersmind bibliográfiának is használható: a könyvtáros kitűnő segítséget talál benne a Bartók művészete iránt érdeklődők eligazításához, kiállítások rendezéséhez.

—y—

A MONGOLOK TITKOS TÖRTÉNETE

Gondolat, 242 old. 42 Ft

1240 és 1264 között közvetlenül a magyarországi tatárjárás utáni időben — írta egy ismeretlen szerző *A mongolok titkos történetét.* Az eredeti mongol szöveg nem maradt fenn, kínai írástudók azonban lemásolták s ennek alapján jelent meg nyomtatásban először 1908-ban. Azóta több nyelvre lefordították, a jelenlegi magyar fordítás Ligeti Lajos munkája.

Izgalmas és korszakalkotó történet tárul fel e nehezen kimondható személy- és helységnevek tömegével teletűzdelt lapokról. Temüdzsin, a jelentéktelen mongol törzsfőnök fia a véres harcok árán alapítja meg a mongol világbirodalmat, s mint Dzsingisz kán írja be nevét a történelembe. Megismerjük e régi kegyetlen mongol világ törzseinek hétköznapjait, szokásait, gondolat- és képzeletkörét, nem utolsó sorban költészetét. A prózai szöveg és vers ugyanis egymásbafonódik, a könyvben lépten-nyomon verses részletek tűnnek az olvasó szemébe. Ezek nem erőltetett betoldások, hanem szinte észrevétlenül válnak ki a prózai szövegből; előbb ünnepélyes lesz a szöveg, majd versbe csap át.

A könyv nekünk magyaroknak különösen érdekes eseményekről számol be. A gyászos emlékű magyarországi tatárjárás történeti előzményei tárulnak fel előttünk. A pusztai nomád lovasnép életének, szokásainak megörökítéséből honfoglaló őseink életmódjára is következtethetünk. A mongolok titkos történe-

tében szereplő versekből pedig a pogánykori magyar ősköltészet hangulati hasonlóságát sejthetjük meg.

A történelmi irodalom érdekes és értékes alkotásának elolvasása nemcsak a szakembereknek, hanem — helyenként nehézkes stílusa ellenére — az érdeklődő, szélesebb olvasórétegnek is maradandó élményt nyújt.

Rubóczky István

Xántus János

TÜNDÉRSZÉP TÁJAKON

Móra, 228 old. 15,50 Ft

E könyv szerzője, ifj. dr. Xántus János, nemcsak sokoldalú, a termeszettudományok jóméhány ágában jártas kutató, fáradhatatlan és bátor természetjáró, s türelmes fényképész; hanem jótolló szakíró is. Hozzánk is eljutott új könyvében elsősorban kedvet-vágyat akar ébreszteni minden olvasójában a turistáskodáshoz, s közben olyan apróbbnagyobb, színes és tanulságos megfigyelések gyűjtéséhez, melyek a nem szakembert is gyönyörködtetik, miközben a természet szépségei és titkai között eligazodni is segítik.

Bár a Bukarestben megjelent könyv gondozója a Móra kiadó, nemcsak a fiatalokhoz szól, s a természetjárás „alapelemeinek" és „technikájának" kevés teret szentel. Az író inkább élményei sokaságát sorakoztatja fel, segít szemet nyitni a természeti jelenségek látványára és magyarázatára. Élménybeszámolóiban helyet kap a túra kajakkal, motorkerékpárral és síléccel, kirándulás nyáron, villámokkal szikrázó zivatarban, télen, lavina-veszélyben, a napkelték és napnyugták fényjátékában, kutatás barlangok mélyén és várak omladékaiban. S közben a rövid fejezetekben megismerkedünk Erdély szebbnél szebb tájaival, főként a *Szamosmenti tájak* c. fejezetben.

Xántus János könyvének utolsó részében azt mondja el, hogyan keresték őt fel fiatal román filmművészek, hogy társul hívják egy természetfilm elkészítéséhez. Őrá természetesen a forgatókönyv írása várt, de azután kivette részét a megvalósítás minden fáradalmából és öröméből is. Az elkészült, díjat is nyert film kockáiért az olvasót a könyv végére fűzött pár tucat fénykép kárpótolná, ha kissé jobban sikerült volna a képek nyomdai reprodukciója.

Lázár István

Miroslav Zikmund—Jiři Hanzelka

A FORDÍTOTT FÉLHOLD

Gondolat, 336 old. 78 Ft

Hanzelka és Zikmund a két világjáró cseh újságíró néhány évvel ezelőtt, Afrika-könyvével keltett széleskörű érdeklődést. Ezúttal Ázsiába indulnak, s útjuk első szakaszáról, a Balkánról és Kisázsiáról számolnak be. Átrobognak Jugoszlávián, Albánián, Bulgárián — Görögországot fájó szívvel kerülik el: nem engedélyezik beutazásukat —; majd lassítják a tempót, s hosszan, részletesen számolnak be az amerikai erőddé vált Törökországról, az egykor félelmetes hírű, Boszporusz-menti Isztanbulról, Atatürk Ankarájáról, a kisázsiai görög városállamok csodás romjairól, a cédrusokról híres Libanonról és Beirutról. A népről, mely megosztja falatját a cseh vendéggel, és nem fogad el baksist; mely sokhelyütt sátrakban nomadizál az amerikai hadiút építő gépmonstrumok árnyékában, s noha írástudatlan, vágyakozó érdeklődéssel figyel a távoli, szocializmus építő népekről jövő hírekre.

Aki mélyenjáró néprajzi, szociográfiai, vagy akár művészettörténeti leírásokat vár: csalódik. A két utazó újságíró; művelt, jótollú és szellemes ugyan, de dióhéjban beszél múltról, jelenről egyaránt. Pillanatfelvételeket villantanak fel, történelmi, s mai érdekességeket; de mindenkor jellemzőt, mindenkor sokatmondót, érdeklődést ébresztőt. Érdekes a könyv az ókori irodalom kedvelőinek, hiszen Trójáin, Milétoszon utaznak át, képben és szóban beszámolva a híres pergamoni könyvtárról és e városok jelenéről; és legfőképpen érdekes a világ szépségeire rácsudálkozó fiataloknak, kikben a tanultak mellett még elevenen él az Ezeregyéjszaka mesevilága.

— a

Fejes Sándor

A KORSZERŰ NAGYÜZEMI GYÜMÖLCSÖS

Mezőgazdasági, 110 old. 18,50 (Törzsanyag)

A könyv szerzője úttörője állami gazdaságainkban a korszerű nagyüzemi gyümölcsöseink létesítésének. E tevékenységéért Kossuth-díjat kapott. Könyvének megírásával is azt a célt szolgálja, hogy az állami gazdaságokban kiformálódott üzemszervezési, agrotechnikai elveket és eljárásokat országosan elterjessze. Elsősorban tehát a termelőszövetkezetek szakembereihez szól Fejes Sándor könyve, hiszen rájuk vár a szövetkezeti gyümölcsösök telepítésének feladata a következő években. A könyv egyes részei,

különösen a termőkaros orsófa agrotechnikájáról szóló rész, a gyümölcstermelés minden művelőjének érdeklődésére számot tarthat.

De hát miben áll újonnan létesített gyümölcsöseink „korszerűsége"? Nagyüzemi gyümölcsöseink voltak nekünk azelőtt is, s oroszlánrészük volt abban, hogy mondjuk a szabolcsi alma, a kecskeméti kajszi vagy a budakörnyéki őszibarack európai hírnévnek örvendett.

Nos, aki a vidéket járja, annak mindjárt szemébe tűnik, hogy olyan, a régieknél sokkal nagyobb, több száz holdas új telepítésű gyümölcsösöket lát, amelyekben a fasorok szélesebbek, mint a régi gyümölcsösökben, a fák pedig alacsony törzsű törpefák. Ez az újítás két legfontosabb eleme; ezek teszik korszerűvé, azaz nagymértékben gépesíthetővé újonnan létesített gyümölcsöseink termelését.

A széles sorú gyümölcsösök előnye: a talajmunka bármilyen nagyságú traktorral, bármilyen méretű munkagéppel végezhető. Tehát nincs szükség speciális gépekre. A széles sorban egyirányú művelést végezhetünk, ennek következtében a gépek kihasználását nagymértékben fokozhatjuk. Számítások szerint csak az eddig felsorolt agrotechnikai változások holdanként kb. 2—3000 Ft megtakarítást jelentenek.

De nem kevesebb-e a gyümölcsfa, s ennek következtében a termés, ha a fasorokat szélesítjük? Magyarán: nem fizetjük-e rá a réven, amit a vámon nyerünk?

Nem. Új gyümölcsöseinkben a fák egymásközti távolsága kisebb, a fatávolságot csökkentjük, amennyire a termőfák koronaátmérője ezt megengedi. Így azután a gyümölcsfák száma területegységre viszonyítva nemhogy csökkenne, hanem 10—20%-kal nagyobb, mint a négyzetes kötésű régi gyümölcsösökben.

Gyümölcsöseink korszerűsítésének másik pillére az alacsonytörzsű és törpefák bevezetése, s ezeknél a termőkaros orsó rendszer létesítése. Az orsófa olyan gyügyümölcsfa, melynek minden vesszője, gallya, ága — első években még a törzse is — termés hordozására szolgál.

A törpegyümölcsösök termőkaros orsós rendszerének két nagy előnye: a korai termőrefordulás és a szedési teljesítmény 3—4-szeres emelkedése. E tényezők népgazdasági jelentősége nem csekély: 1 kg alma önköltsége — 70%-os exportáru esetén — kb. 1 Ft, míg a közepestörzsű gyümölcsfa termésének költsége 2—2,50 Ft.

Fejes Sándornak a korszerű gyömölcstermelés minden fontos kérdését felölelő fejtegetését számos kitűnő fényképfelvétel egészíti ki.

— *D* —

Kelemen Aurél—Csikváry László

HÁZINYÚL TENYÉSZTÉS

Mezőgazdasági, 130 old. 9,70 (Törzsanyag)

A modern táplálkozástudomány a fehérjében gazdag sóványhúsokat ajánlja. A legtöbb fehérje (21%) a házinyúl húsában van. Így az ízletesebb baromfihús, tojás és haltermelés mellett egyre inkább előtérbe kerül a házinyúlhús termelése is. Az olcsóbb és közepes árú prémeknek műanyagból történő gyártásával a gerezna jelentősége csökkent.

A könyv mindenekelőtt a különböző házinyúl-fajtákat ismerteti, értékelvén azokat a hazai tenyésztés szempontjából. A házinyulak elhelyezésével kapcsolatban részletesen ismerteti az ólazás és ketrecezés kérdéseit. Talán a legfontosabb fejezete a könyvnek a takarmányozás problémája. A takarmányok összetétele, takarmányadagok összeállítása és a tartósítás kérdései alapvető tudnivaló minden nyúltenyésztő számára éppen úgy, mint az etetés és itatás módjai, valamint a nyúl számára tilos táplálkozás ismerete. A nagyüzemi házinyúltenyésztés keretében a szovjet nyúltenyésztő kolhozok és szovhozok módszereiről is beszámol.

A tenyésztési tudnivalók között kitér a szaporítás és fedeztetés módjaira, a vemhesség és ellés kérdéseire, az anyaállat és a szaporulat táplálására, az elválasztás, növendéknevelés és törzskönyvezés eljárásaira, a hizlalás és vágás ismertetésére, az angoranyulak tenyésztésére és az egészségvédelemre.

S. Sz. F.

Könyvtári szakirodalom

Sebestyén Géza

A KÖNYVTÁRI KUTATÁSOK MAI PROBLEMATIKÁJA A KÜLFÖLDI SZAKIRODALOM TÜKRÉBEN

Az Országos Könyvtárügyi Tanács kiadványai, 15.

Az 1960. évi könyvtártudományi ankétnak igen értékes „melléktermék" Sebestyén Géza fontos új könyve: a magyar könyvtártudományi kutatás távlati tervéről tartott előadásának előkészítésére végzett széleskörű, átfogó nemzetközi szakirodalmi tájékozódás eredménye. A külföldi kutatások egész problematikáját világos rendszerben, tömör vázlatban adja; irodalmi szemléje úttörő jelentőségű tájékoztató a kutatók és a

könyvtárosok számára, hiszen a fejlődés távlatait nyitja meg a hazai könyvtárak előtt. A szerény külsejű, 164 oldalas kiadvány méltó kiegészítése *A könyvtáros kézikönyvének*: a munka méreteiben, igényeiben alig kisebb vállalkozás annál.

A könyv és a könyvtár munkásai számára izgalmasan érdekes Sebestyén Géza munkája. A tárgyalás sehol sem válik nehézkessé, elvonttá; a lényeget biztosan ragadja meg, s rövid, pontos fogalmazásban közvetíti a kevesek számára is alig hozzáférhető legújabb eredményeket.

A külföldi szakirodalomban tükröződő mai könyvtártudományt elméleti és gyakorlati vonatkozásaiban hét fejezetben foglalja össze. E fejezetek a hozzájuk kapcsolódó terjedelmes bibliográfiák értelmezését, megvilágítását adják. A *Könyvtárelmélet* c. fejezet a tudományelméleti ellentmondásokra, az elvi megalapozottság hiányára mutat rá: a könyvtártudományt nem tudják sem Keleten, sem Nyugaton közös nevezőre hozni. A könyvtörténet és a könyvtártan (= alkalmazott könyvtártudomány) hagyományos kettőssége változatlanul fennáll, de a korszerűbb, társadalomtudományi jellegű kutatás mégis a *könyvtári tevékenységre* irányul.

A könyvtár hatásfokának felmérésére irányuló *olvasásvizsgálat* főleg a szocialista könyvtárügynek vált központi kérdésévé. Nyugaton a statisztikai módszerek hoztak e téren érdekes eredményeket. Az újabb szocialista fejlődésben fontos lépés, hogy nem felülről „irányítják az olvasást", hanem a kiadói politika ízlésnevelő célja mellett fokozott figyelmet fordít az olvasók érdeklődésére, igényeire. A lengyelek különösen szép eredményeket értek el az olvasásvizsgálatban a lélektani és a szociográfiai módszerek alkalmazásával.

Az állomány problémái és az osztályozás c. fejezet az áradásszerűen növekvő könyvtermés rendszerezésének, osztályozásának egyre nagyobb jelentőségére mutat rá. E téren főleg szovjet, indiai és amerikai részről értek el szép eredményeket.

A *dokumentáció* világszerte fontos új funkcióvá vált a könyvtárakban az olvasó eligazítására. Itt különösen sok tanulnivalónk van a külföldtől a tájékoztató munka, a válogatás gépesítésében, automatizálásában, s jelrendszerének, a „kódok"-nak (codes) alkalmazásában.

Az alkalmazott kutatások széles skáláján fut végig a szerző a *könyvtári módszertan* témacsoportjánál. Ez a fejezet igen sokrétű, heterogén anyagot ölel fel; a közművelődési könyvtárak számára viszont éppen ezek a hivatkozások különösen érdekesek. A szocialista könyvtári módszertan jellegzetességeit Sebestyén külön kiemeli. E rész kibővül a *Technikai kérdések* c. fejezettel, mely a korszerű könyvtári szolgáltatások számos új lehetőségét ismerteti. Az egyre fokozódó automatizálástól várják a külföldi szakírók, hogy „a könyvtáros megint több időt fordíthat könyveire és azok tartalmára; visszatérhet abba a korszakba, amikor szellemi munkát végzett, az irodalom ismerője volt, . amikor kevesebb időt töltött gépies irodai teendőkkel". (115. old.) A sokszorosító, másoló gépek külföldön bevált típusai is nagy eredményeket ígérnek; a mikrofilm, a fotoszelekciós berendezések, a „tároló központokat" kiszolgáló elektronikus gépek éppolyan nagy érdeklődésre számíthatnak, mint a könyvegészségügy és a célszerű épületberendezések újabb vívmányai.

Végül a *történeti kutatásokról* szólva ismerteti a legjelentősebb könyvtártörténeti műveket.

A gazdag és érdekes problematikának forrásaként igen bő, 653 válogatott tételből álló irodalmat sorol fel Sebestyén műve. Az irodalom szerencsére nem csupán könyvcímeket, jelent, hanem a KMK és a *Könyvtári Figyelő* közléseiben részben magyarul is hozzáférhető anyagot. Ez az alapvető irodalmi szemle vázlatos áttekintésével természetesen nem pótolhatja az eredeti művek ismeretét, viszont nélküle nehéz lenne e művekre rátalálnia a kutatónak is, hiszen öt világrészben szétszórt soknyelvű szakirodalomról van szó. A témák arányai tekintetében lehetnek véleménykülönbségek, szerkesztési szempontból is vitatható az elméleti és gyakorlati vonatkozások szétválasztása különböző fejezetekre — hiszen ezek lényegében összetartoznak —, a tartalommutatót is hiányolni fogják az olvasók e rövid, de igen tartalmas könyvből; mindezek azonban nem csökkenthetik a hasznos és kitűnő összeállítás úttörő érdemeit.

Molnár Pál

Vince Pálné

SZAKIRODALMI FORRÁSISMERET A TERMÉSZETTUDOMÁNYOK ÉS A TECHNIKA TERÜLETÉN

Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ. 133 old. (A könyvtárosképzés füzetei.)

Közismert tény, hogy mind a természettudományi, mind pedig a vállalati és kutatóintézeti műszaki könyvtárakban a tudományok igen gyors és nagymérvű fejlődése következtében az olvasó (kutató) naponként olyan szakkérdéseket vet fel, amelyekre a könyvtárosnak gyorsan

és hitelesen kell felelni tudnia. Éppen ezért e könyvtárosoknak nemcsak a szorosan vett könyvtári-szakmai ismereteket kell elsajátítaniok, hanem egyre szélesebbkörű olyan tárgyi tudást, feltétlen áttekintést és jártasságot is kell szerezniök, amely az olvasó által felvetett szakkérdés megoldása szempontjából számbajöhető mindennemű dokumentum (könyv, folyóirat, kutatási jelentés, szabadalom, műszaki leírás, prospektus, rajz stb.) tartalmi ismérve, sajátosságára és rendeltetésére vonatkozik.

E kérdés jelentőségét idejében ismerte fel a hazai középfokú könyvtárosképzés és iktatta tananyagába. Vince Pálné többéves kutatómunka eredményeként elkészített összeállítása jellegénél fogva tankönyv és útmutató egyaránt.

A szakirodalom változatos kiadványtípusait („szakirodalmi forrásait") a szerző helyesen a tipikus és közös tartalmi (egyes esetekben formai) jellegzetességek kiemelésével a következő áttekinthető csoportokba foglalja össze:

elsődleges szakirodalom (szakkönyvek általában, ismeretterjesztő művek, kézikönyvek, monográfiák, sorozatok, cikkgyűjtemények, évkönyvek, szakfolyóiratok);

szakirodalmi munkaeszközök, vagyis elsődleges jellegű segédletek (enciklopédiák, lexikonok, szótárak, adattárak, vállalati irodalom, szabványok, szabadalmak, térképek);

másodlagos szakirodalom vagyis bibliográfiai és dokumentációs munkaeszközök (bibliográfiák általában, eseti dokumentációs kiadványok és referáló folyóiratok, időszaki dokumentációs szolgáltatások).

A kiadvány elvi részét (1—80. old.) gyakorlati „példatár" követi, amelyben a tudományágak, illetve szakterületek az atomfizikától az üzemszervezésig harminc nagy csoportban, betűrendben követik egymást a könyv szerkezeti felépítésének logikai rendjében. A példatárban felsorolt szakirodalmi műfajok, illetve művek az elmúlt 5—10 év szakirodalmi terméséből kerültek kiválogatásra gondos mérlegelés alapján.

Az igényes, szakszerű, igen ügyes összeállítás értékes és hatásos segédlet, valóságos „munkaeszköz" az egyes dokumentum-fajták tartalmi sajátosságainak értékeléséhez nemcsak a könyvtárosok, de a szakirodalom változatos műfajaival behatóan megismerkedni kívánó mérnökök és kutatók kezében is. Mindenképpen kívánatos tehát, hogy a kiadvány hozzájuk is eljusson.

Tombor Tibor

Bibliográfiák

Bárdos László István—Horváth Géza

KOMÁROM MEGYEI HÍRLAPOK ÉS FOLYÓIRATOK BIBLIOGRÁFIÁJA

Tatabányai Megyei Könyvtár, 83 old.

A vidéki könyvtárak gondozásában egymásután jelennek meg a megyei, vagy városi periodika-bibliográfiák, amelyek a meglevő olvasói és kutatói igények kielégítésére készülnek. Egy-egy ilyen bibliográfia nagyban elősegíti a vidéki helyismereti irodalom feltárását, a megye, illetve város történetének, munkásmozgalmi hagyományainak, gazdasági életének kutatását és feldolgozását.

Ezért üdvözöljük örömmel a „Komárom megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiáját", amely a közelmúltban jelent meg a megyei könyvtár vezetőinek összeállításában. A lelkiismeretes gyűjtőmunka eredményeként olyan, teljesnek mondható lelőhely-bibliográfiát adnak a kutató kezébe, amely nemcsak az Országos Széchényi Könyvtár és más nagy könyvtárak állományát, hanem értékes magángyűjtemények anyagát is magába foglalja. A 226 tételből álló bibliográfia és a gondosan összeállított mutatók valóban jól eligazítják az érdeklődőt a megye periodika anyagában és nemcsak a megyei, hanem a járási könyvtárak is jól felhasználhatják a tájékoztató munkában.

Az alábbi néhány megjegyzés nemcsak erre a kiadványra, hanem az eddig megjelent hasonló bibliográfiákra is vonatkozik. Feltehető, hogy a közeljövőben a többi megyei könyvtár is rászánja magát hasonló bibliográfia összeállítására és megjegyzéseinket talán fel tudják használni.

Vitathatatlan, hogy a készülő nemzeti periodika-bibliográfia mellett —, amely minden hazai folyóiratot és hírlapot magába foglal — fontos szerep jut a megyei periodika-bibliográfiáknak, mert azok egy-egy terület anyagát gyűjtik össze. Már ez az egyetlen előny is elegendő lenne az ilyenfajta összeállítás létjogosultságának igazolására. Ám további előnyük az is, hogy a nemzeti bibliográfiánál lényegesen több adattal szolgálhatnak. A megyei periodika-bibliográfiákban ugyanis nem elégedhetünk meg a szabványban előírt adatok közlésével, hanem részletesebb leírás szükséges. A helyismereti kutató számára fontos lehet, hogy a bibliográfiából megtudja, kik voltak az egyes periodikák belső munkatár-

sai: főszerkesztő, felelős szerkesztő, szerkesztőbizottsági tagok stb. Hasznos lenne, ha a lap kiadásában közreműködők nevét is feltüntetnék, pl. közreadó, kiadó, laptulajdonos stb. Lényeges a lap külső munkatársainak megnevezése is, amennyiben országosan, vagy helyileg ismert személyekről van szó. Természetesen az adatok ilyen részletes felsorolására nincs lehetőség a címleírás keretein belül, de az annotáció módot nyújthat erre. Az eddigi bibliográfiák összeállítói még nem éltek azzal a lehetőséggel, hogy az egyes helyi periodikákat annotáció formájában röviden jellemezzék. A kutatónak nagy segítséget jelentene, ha ezekből megismerhetné a lap jellegét, fontosabb rovatait stb. Ezek az annotációk a cikkbibliográfiák összeállításánál a későbbiek során irányadók lehetnek. Ha a bibliográfia hasznosságát tekintjük, akkor érdemes vállalni ezt a többletmunkát, amit az is bizonyít, hogy a Békés megyei hírlapok és napilapok bibliográfiája is már ilyen elképzelések alapján készül.

A szabványtól eltérő részletesebb adatközlés azonban előnyei mellett számos hibalehetőséget rejt magában, mert az összeállítók — egységes útmutató hiányában — egyéni meggondolások alapján bővítik a leírásokat. (Az eddig megjelent megyei periodika-bibliográfiáknak még a címük sem egységes.)

Az eddigi tapasztalatok alapján tehát olyan útmutatóra lenne szükség, amely az egységes munkát biztosítaná.

Ha már úgyis túlléptem a „szakmai kiadványaink" ismertetésének kereteit, megemlíteném, hogy az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács helyismereti munkabizottsága és a Könyvtártudományi és Módszertani Központ a jövőben támogatni kívánja a megyei periodikai-bibliográfiák összeállítását.

B. L.

Az idegen nevek és címek kiejtése

Osborne	= Ozborn
Max Frisch	= Max Fris
Ionesco	= Joneszkó
Camus	= Kamü
Brecht	= Breht
Courage anyó	= Kurázs anyó
Cotton des Houssayes	= Kotton dé Usszé
David Livingstone	= Dévid Livingsztn
Victor Hugo	= Viktor Ügo
Dymphna Cusack	= Dajmfne Kjuzek
Giovanni Boccaccio	= Zsovanni Bokaccso
François Villon	= Franszoa Vijjon

Paczolay Gyula

ALUMÍNIUMKOHÁSZATI BIBLIOGRÁFIA 4.

Fémipari Kutatóintézet, 223 old.

E kiadvány szerves folytatása az alumíniumkohászati bibliográfiai sorozat 1955-ben megjelent első, 1957-ben közreadott második és 1959-ben kiadott harmadik kötetének.

A IV. kötet az 1958. szept. 1. és 1961. jan. 1. között hazánkban és külföldön megjelent alumíniumkohászati könyvek, folyóiratcikkek bibliográfiai adatait tartalmazza összesen 683 tételben, a függelékben pedig az 1961. jan. 1-e után napvilágot látott 16 fontosabb kiadvány címleírása található.

A könyv — hasonlóan az előző kötetek gyakorlatához — csak az alumínium elektrolitikus előállítására terjed ki és szakbeosztása a következő: 1. az alumíniumkohászat története, 2. nyers- és segédanyagok, 3. összefoglaló művek, gazdasági és energiaellátási vonatkozások, 4. fizikai-kémiai, elméleti vonatkozások, 5. technológiai és konstrukciós kérdések, 6. alumínium-rafinálás, 7. alumíniumkohászati elemzési módszerek, 8. hírek, a világ alumíniumipara, 9. munkaegészségügy.

A bibliográfiát elsősorban az átfogott szűkebb szakterület iránt érdeklődő műszaki szakemberek használhatják kiindulási alapul kutatásaik, tanulmányaik során, vagy gyakorlati munkájukban. Ezenkívül az iparág gazdasági vonatkozásait vizsgáló közgazdász is haszonnal forgathatja, minthogy a bibliográfia nemcsak szorosan vett műszaki jellegű könyveket ölel fel.

A kiadvány használhatóságát nagyban emeli, hogy általában legalább annotációt ad, de a legtöbb esetben rövid, tömör referátumokat közöl. A négy kötet összesen 1500 referátumot tartalmaz.

A könnyebb azonosítás végett az esetek nagy részében az összeállítás feltünteti az eredeti idegen nyelvű címet, illetve a magyar vagy szlávnyelvű eredeti közlemények esetében angol címfordítást ad. Nem vált volna e színvonalas bibliográfia hátrányára, ha híranyagában a teljességre való törekvés helyett a fokozott válogatásra helyezi a súlyt.

Az olvasó tájékozódását névmutató és összevont tárgymutató, valamint a hivatkozott folyóiratok és más időszaki kiadványok jegyzéke könnyíti meg.

Dr. Paku Sándor

Hírek

ÚJ SZABÓ ERVIN KERÜLETI KÖNYVTÁRAK

1962. utolsó napján megnyílt Csepel Csillagtelepen a legújabb (4. sz.) Szabó Ervin gyermekkönyvtár. A csillagtelepi felnőtt és ifjúsági könyvtár, mely az ottani művelődési épület teljes emeleti traktusát foglalja el, 1963. első negyedében kezdi meg működését.

A XIX. kerületi 25. sz. Szabó Ervin Könyvtár kölcsönzőhelyet létesített Kispesten, a Mária utcai új pártházban.

1963-ban újabb Szabó Ervin könyvtárak korszerűsítésére kerül sor. Budafokon az épületet bővítik, Csillaghegyen új épületbe költözik a könyvtár. Megkezdődött az 5. sz. önálló gyermekkönyvtár építése az V. kerületi Aulich utcában, és egy bibliobusz üzembehelyezésére is számíthatunk.

A IX. kerületi József Attila telepen (volt Valéria telep) létesítendő új Szabó Ervin Könyvtár építési tervei elkészültek. A korszerű új könyvtárat a Lakóépülettervező Vállalat szakemberei tervezték. (Sz. E. K.)

KÖNYVTÁRI TÖRVÉNYT fogadott el a finn parlament. (A korábbi 1928 óta volt érvényben.) Az új törvény a közkönyvtárakat az Országos Nevelésügyi Tanács felügyelete alá helyezi, továbbá előírja olyan körzeti könyvtárak állami dotációval történő létesítését, amelyeknek az lesz a feladatuk, hogy a kisebb (falusi stb.) könyvtárakat — könyvekkel és módszertani tanácsokkal — támogassák. A törvény a községi kezelésben levő könyvtárak költségeinek egyharmadát, a kórházi könyvtárak költségeinek pedig kilencven százalékát hárítja az államra. Az állam könyvtári költségvetésének öt százalékát — ösztöndíjak és öregkor vagy betegség esetére szóló ellátás formájában — az írók és fordítók számára juttatják. (L.)

A VASASSZONYFAI termelőszövetkezeti akadémia előadás sorozatához ajánló bibliográfiát adott ki a Szombathelyi Megyei Könyvtár a népművelési tanácsadóval, valamint a járási tanács művelődésügyi osztályával együtt. A kiadvány ismerteti az akadémia tematikáját, majd ehhez kapcsolódó irodalmat közöl. Az ajánlott könyvek nagy részéhez annotációt is készítettek. A stencillel készült bibliográfia igen jó szolgálatot tesz, elősegíti a termelőszövetkezeti parasztság művelődését. (H.)

GÖRÖGORSZÁGBAN mindmáig nem folyt felsőfokú könyvtárosképzés. Az UNESCO ösztönzésére legutóbb elhatározták, hogy könyvtártudományi tanszéket létesítenek valamelyik görög egyetemen. — Indonéziában 1952. óta könyvtárosképző tanfolyamon oktatták a könyvtártudományt. A tanfolyamot 1961-ben főiskolai rangra emelték. (L.)

A BÁNYÁSZ kulturális napok keretében nagysikerű könyvkiállítást rendezett a szakszervezet körzeti könyvtára Tatabányán. A kiállításon igyekeztek bemutatni a könyvtár változatos anyagát, elsősorban a műszaki, bányaműszaki, természettudományi és társadalomtudományi szakirodalom és ismeretterjesztő irodalom műveit, továbbá a szépirodalomból a mai hazai és külföldi, s az ifjúsági irodalmat. A könyvkiállítást, melyet a foto-szakkör által készített fényképkiállítással kötöttek össze, 350-nél több látogató tekintette meg. (B. K.)

•

SARKADON tanácskozást tartottak a járási könyvtárban a községek könyvtárosai. Megállapították, hogy a járás lakosságának 16%-a a tanácsi könyvtárak beiratkozott olvasója, s ezzel a járás a legjobb eredményt érte el Békés megyében. Az elmúlt évben a tanácsok fokozott támogatást nyújtottak a könyvtáraknak. A községfejlesztési alapból 70 ezer forint jutott könyvek vásárlására. A termelőszövetkezetek részéről azonban még nem nyilvánult meg hasonló arányú támogatás. A munka eredményei az elmúlt évben általában kielégítőek voltak. Több községi könyvtáros jutalomban részesült az év végén.

A VILÁG nemzetközi szervezeteinek katalógusát jelentette meg egy müncheni kiadó. A csaknem háromszáz oldalas mű több mint ezer adatot közöl: a szokásos kezdőbetűs rövidítések — például UNESCO — feloldását (több nyelven), a szervezetek keletkezésének időpontját, székhelyét (a pontos postai címet is), valamint a rendeltetésükre és működésükre vonatkozó fontosabb tudnivalókat. A jól áttekinthető kézikönyv hasznos segédeszköz az újságszerkesztőségek és a nagyobb könyvtárak munkájában. (L.)

A KÖNYVEK belföldi fogyasztói áráról művelődésügyi miniszteri utasítás jelent meg a Művelődésügyi Közlöny 1962. dec. 15-i számában. Az utasítás hatálya kiterjed a könyvtárak forgalomba kerülő kiadványaira is.

A MŰSZAKI KÖNYVEK felhasználását vizsgálta meg az elmúlt év végi ülésen a Veszprém megyei kulturális bizottság. A témát a megyei könyvtár adatgyűjtése és beszámolója alapján vitatták meg. Megállapították, hogy Füzfőn és Péten a vegyipari üzemekben kedvező tapasztalatok vannak a műszaki szakkönyvek felhasználásában, de megyeszerte még nem használják eléggé a műszaki könyvtárakat. A mezőgazdaságban rosszabb a helyzet, mint az iparban. A mezőgazdasági szakemberek kevesebb szakkönyvet forgatnak, mint az iparlak. A megyei művelődési bizottság véleménye szerint elsősorban a különböző szakmunkásképző tanfolyamokon, munkás-, termelőszövetkezeti akadémiákon és általában az iskolarendszerű oktatási formáknál kell a résztvevőket fokozottabban rászoktatni a szakirodalom használatára.

A DEBRECENI városi könyvtár megállapodást kötött a Hajdú-Bihar megyei Moziüzemi Vállalattal az 1963. évi együttműködésre. A megállapodás szerint: 1. Negyedévenként egy-egy irodalmi alkotásból készült filmhez irodalomjegyzéket állítanak össze, s bibliográfiai röplap formájában „osztogatóként" is terjesztik a közönség körében. 2. Félévenként nagyszabású filmankétot rendeznek, ahol a film alkotói, szereplői a debreceni filmbarátokkal és az olvasókkal találkoznak. 3. A városi könyvtár annotált, válogatott könyv- és periodika jegyzéket állít össze a legfontosabb filmirodalomról: e bibliográfia filmtörténeti és filmesztétikai műveket, valamint azokat a folyóiratokat, hetilapokat (külföldieket is) fogja felsorolni, melyekből a közönség a filmművészet jelenlegi helyzetével, problémáival megismerkedhet. A két intézmény eddigi együttműködésének termékei közül különösen az ízléses röplapbibliográfiák, irodalomjegyzékek arattak sikert (pl. a Candide). (Sz. L.)

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

Библиотечные планы после с'' езда партии (57);

Смотр движения «Друзей книги» в городе Кишуйсаллаш (61);

КЕЛЛНЕР Бела: Искать новые пути методической работы с сельскими библиотеками (66);

Проект научных исследований в области библиотековедения на заседании. Государственного совета по делам библиотек и документации (69);

Совещание руководителей научных и специальных библиотек (72);

ЭГРЕШИ Иштван: Связь бригад социалистического труда с библиотекой завода Ганз-Маваг (I.) (74)

ФАЗЕКАШ Иштван — ЗИРЦ Петер: Сотрудничество библиотек в городе Мишкольц (75);

ГЕРГЕЙ Иштван: Положение профсоюзных библиотек в комитате Ваш (78);

FROM THE CONTENTS

Planning of library activities after the Party Congress (2) (57);

A Display of the Book-Friend Movement at Kisujszállás (61);

Béla Kellner: Search for New Ways and Means in the Methodical Work with Village Libraries (66);

The Plan of Library Science Research before the National Council for Librarianship and Documentation (69);

Conference of the Leaders of Learned and Special Libraries (72);

István Egresi: The Connections between Socialist Brigades and the Library in the Ganz-Mávag Factory (74);

István Fazekas—Péter Zircz: Library Co-Operation at Miskolc (75);

István Gergely: The Situation of the Trade Union Libraries in the County Vas (78).

AUS DEM INHALT

Bibliothekarische Vorhaben nach dem achten ungarischen Parteitag (2.) (57);

Die Heerschau der Bücherfreund-Bewegung in Kisújszállás (61);

Béla Kellner: Wir suchen neue Wege in der methodischen Arbeit auf dem Lande (66);

Entwurf des Planes der bibliothekswissenschaftlichen Forschungsarbeiten vor dem Landesrat für Bibliotheks- und Dokumentationswesen (69);

Über die Beratung der Leiter der wissenschaftlichen und der Fachbibliotheken (72);

István Egresi: Die Beziehungen der sozialistischen Brigaden und der Bibliothek in den Ganz-Mávag Werken (1) (74);

István Fazekas—Péter Zircz: Zusammenarbeit (Kooperation) der Bibliotheken in Miskolc (75);

István Gergely: Über die Lage der Gewerkschaftsbibliotheken im Bezirk Vas (78).

KÖNYVTÁRI SZAKCIKKEINK SZERZŐI

Egresi István, a Ganz-MÁVAG gyár szakszervezeti könyvtárának munkatársa; *Fazekas István,* a Miskolci Megyei Könyvtár h. igazgatója; *Gergely István,* a szombathelyi SZMT könyvtárának vezetője; *Kellner Béla,* a Kaposvári Megyei Könyvtár igazgatója: *Remete László,* a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa; *Szita Ferenc,* a Kaposvári Megyei Könyvtár h. igazgatója; *dr. Takács József,* az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője; *Torday Aliz,* az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ munkatársa; *Tóth Dezsőné,* a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 43. sz. kerületi könyvtárának vezetője; *Tóthpál József,* a Hódmezővásárhelyi Megyei Könyvtár h. igazgatója; *Varga Dezső,* községi könyvtáros, Kővágóörs (Veszprém m.); *Vértesy Miklós,* az Egyetemi Könyvtár osztályvezetője; *Zircz Péter,* a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem könyvtárának h. igazgatója.

Ára: 4,— Ft

Képek a kisújszállási könyvbarát-napról. Fent: Fehér Klára írónő olvasói között A Városi Könyvtárban. Lent: az irodalmi est közönsége (Jánosi Ferenc felvételei)

„INDEX" 25449